

Területi Kohézió

Szakirodalmi bibliográfia és szemle

A ** -gal jelölt tételeket a 2. sz. melléklet részletesen ismerteti.

1. Könyvek, kéziratok

- ADAMS, N. – COTELLA, G. – NUNES, R. (eds.) (2010) *Territorial Development, Cohesion and Spatial Planning: Knowledge and Policy Development in an Enlarged EU vol. 46. Regions and Cities*. London : Routledge. 457 p.
- **ALLARD, C. – CHOUEIRI, N. – SCHADLER, S. – VAN ELKAN, R. (2008) *Macroeconomic Effects of EU Transfers in New Member States*. IMF Working Paper 08/223, 59 p.
- ANNONI, P. – K. KOZOVSKA (2010). "EU Regional Competitiveness Index (RCI) 2010." JRC Scientific and Technical Report, Luxembourg. 275 p.
- ARPAIA A. – TURRINI A., (2008), "Government Expenditure and Economic Growth in the EU: Long-Run Tendencies and Short-Term Adjustment", *European Economy – Economic Papers* 300. Brussels. 52 p.
- BACHTLER, J. (2008): *Improving the delivery of EU Cohesion Policy. Presentation for the Conference on the Future of Cohesion Policy*, Maribor, 7-8 April.
- BACHTLER, J. – MENDEZ, C. – WISHLADE, F. (2009) *Ideas for Budget and Policy Reform: Reviewing the Debate on Cohesion Policy 2014+*, *European Policy Research Papers* No. 67, European Policies Research Centre, University of Strathclyde, Glasgow.
- BACHTLER, J. – POLVERARI, L. – McMASTER, I. (2009) *The added value of EU Cohesion Policy (2000-2006) in the EU15. Comparative Report*, Task 3, Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes co-financed by the ERDF (Objectives 1 and 2), Work Package 11: Management and Implementation Systems, Report to the European Commission, DG Regio, August 2009.
- BACHTLER, J. – POLVERARI, L. – ORAŽE, H. (eds.) (2009) *Ex post evaluation of the management and implementation of Cohesion Policy, 2000-06 (ERDF)*, DG Regio, Brussels.
- BACHTLER, J. – MENDEZ C. (2010) *Review and Assessment of Simplification Measures in Cohesion Policy 2007-2013. Report to Policy Department B: Structural and Cohesion Policies*, DG for Internal Policies, European Parliament, Brussels.
- BACHTLER, J. – MENDEZ, C. – WISHLADE, F. (2010) *Challenges, Consultations and Concepts: Preparing for the Cohesion Policy Debate*. *European Policy Research Papers*, No 74, European Policies Research Centre, University of Strathclyde, Glasgow.
- **BARCA, F. – McCANN, P. (2011) *Outcome Indicators and Targets: Towards a new system of monitoring and evaluation in EU Cohesion Policy*. DG Regio, Brussels.
- BARCA, F. (2009) *An agenda for a reformed Cohesion Policy, a place-based approach to meeting European Union Challenges and expectations*, Independent Report at the Request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy. 244 p.
- BARCA, F. (2009) *Towards a territorial social agenda for the European Union*. Working Paper in the context of the Barca Report, DG Regio, Brussels.
- BARCA, F. (2010) *The Future of Europe's Regional Policy*. European Regional Association Congress, Jönköping, 19–23 August, 2010. 31 p. <http://www.regional-studies-assoc.ac.uk/>

- BERTHOLD, N. – A. BRUNNER. (2008), *'The struggle between Equity and Efficiency. Evidence from the LU Income Studies'*. LIS Working Paper No. 498. 23 p.
- BÖHME, K. (2009): *The EU Territorial Agenda & its Action Programme: How to reinforce the performance. A study carried out by Sweco and commissioned by the Swedish Ministry of Enterprise, Energy and Communication.* Stockholm.
- **BÖHME, K. – ESER, T. W. – GASKELL, F. – GUSTEDT, E. (2008) *The Territorial Cohesion Principles. Position Paper to the EU Green Paper on Territorial Cohesion.* Hannover : ARL: Academy for Spatial Research and Planning, 18 p. http://www.spatialforesight.eu/tl_files/files/editors/dokumente/ARL-Position-Territorial_Cohesion.pdf
- **BÖHME, K. – DOUCET, P. – KOMORNICKI, T. – ZAUCHA, J. – ŚWIATEK, D. (2011) *How to strengthen the territorial dimension of 'Europe 2020' and the EU Cohesion Policy.* Report based on the Territorial Agenda 2020 prepared at the request of the Polish Presidency of the Council of the European Union. Warsaw. 69 p.
- BÖHME, K. – GLOERSEN, E. (2011) *Territorial Cohesion Storylines: Understanding a Policy Concept.* Spatial Foresight Brief. 9 p.
- **BOTKA M. – PÉTI M. (2009) *Kézikönyv a területi kohézióról.* NFGM. 164 p.
- BOTKA M. – PÉTI M. (2009) *Egységes szerkezetbe foglalt területi kohéziós útmutató.* NFGM, 51 p.
- **COWELL, F. A. (2008) *Measuring Inequality,* LSE Perspectives in Economic Analysis, Oxford University Press. 256 p.
- CPMR (2005) *The Community Strategic Guidelines must support territorial cohesion. Opinion of the CPMR General Secretariat. Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe. 16 september 2005*
- CRESCENZI, R. – RODRÍGUEZ-POSE, A. (2011) *Innovation and regional growth in the European Union.* Springer, Berlin, Germany. 215 p.
- DAMSGAARD, O. – DUBOIS, A. – GLOERSEN, E. (2008) *Nordic inputs to the EU Green Paper on Territorial Cohesion,* Nordregio Working Paper 4, Stockholm.
- DUBOIS, A. [et al.] (2007) *Regional Disparities and Cohesion: What Strategies for the Future? Report to the Directorate General Internal Policies of the Union of the European Parliament. IP/B/REGI/IC/2006_201 14/05/2007.* [elektronikus dokumentum]. Brussels: European Parliament. 137 p.
- DÜHR, S., COLOMB, C. & NADIN, V. (2010): *European Spatial Planning and Territorial Cooperation,* Routledge. 480 p.
- EVERS, D., TENNEKES, J., BORSBOOM, J., VAN DEN HEILIGENBERG, H. & THISSEN, M. (2009): *A Territorial Impact Assessment of Territorial Cohesion for the Netherlands.* The Netherlands Environmental Assessment Agency. 723 p.
- **FALUDI A. (2009) *Territorial Cohesion under the Looking Glass Synthesis Paper about the History of the Concept and Policy Background to Territorial Cohesion.* Brussels: European Commission, Regional Policy, Inforegio. 24 p. http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/consultation/terco/pdf/lookingglass.pdf
- FALUDI A. (ed.) (2007) *Territorial Cohesion and the European Model of Society.* Cambridge, Massachusetts: Lincoln Institute of Land Policy. 240 p.
- FARRUGIA N. – GALLINA A., (2008): *Developing Indicators of Territorial Cohesion,* Federico Caffè Centre Research Report Nr 1/2008, Roskilde University. 56 p.
- FARRUGIA, N. (2007) *The ESDP, Spatial Development and Territorial Cohesion.* Malta: Malta University Publishers Ltd. 132 p.

- **GOLOBIČ, M. – MAROT, N. (2008) *Territorial Impact Assessment: A Policy Development Tool for Territorial Cohesion*. [elektronikus dokumentum] Ljubljana: Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia 16 p. www.wu.ac.at/inst/fsnu/vienna/papers/golobic_marot.pdf
- **HAGUE, C. – CRAWFORD, J. – GRACIE, K. (2008) *UK experience of using Territorial Impact Assessment*. Report to Communities and local government by the Espon UK contact point.
- **HAGUE, C. (2010) *European Perspectives on Territorial Impact Assessment : A Background paper for the ESPON EATIA Project*. Luxembourg: ESPON Office. 20 p.
<http://www.rtpi.org.uk/download/9133/European-Perspectives-on-Territorial-Impact-Assessment-April-2010.pdf>
- **HEFFNER, K. – MALIK, K. (eds.) (2010) *Evaluation in Regional Development Policy*. PAN KPZK, Warsaw, 151 p.
- HELPMAN E. (ed.), (2008) *Institutions and Economic Performance*. Harvard University Press. 624 p.
- HUGGINS, R.– DAVIES, W. (2006) *European Competitiveness Index 2006-07*. University of Wales Institute, Cardiff – UWIC: Robert Huggins Associates Ltd. 44 p.
- **HULL, A. – ALEXADER, E.R. – KHAKEE, A. – WOLTJER, J. (eds.) (2011) *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning*. London : Routledge. 380 p.
- HUSAR, A. (2008) *Towards Territorial Cohesion: The Role of the European Parliament*. Saarbrücken: VDM Verlag. 168 p.
- ILLÉS I. (szerk.) (2005) *Változási trendek az Unió regionális politikájában – magyar tanulságok*. Kutatási zárótanulmány. Készült az Országos Területfejlesztési Hivatal megbízásából az MTA Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézetében, Pécs, 2005.
- ILLÉS I. (2008) *A „területi kohézió” és városfejlesztés : Kutatási zárótanulmány*. [elektronikus dokumentum] Pécs : MTA Regionális Kutatások Központja. 80 p.
- **IN’T VELD, J. (2007), *The Potential Impact of the Fiscal Transfers under the EU Cohesion Policy Programme*, European Economy – Economic Papers 283, Brussels. 33 p.
- JABLONSZKY GY. (2011) *Területi forrásallokációs vizsgálatok*. NFGM, 36 p.
- **JÁROSI P. – KOIKE, A. – THISSEN, M. – VARGA, A. (2009) *Regionális fejlesztéspolitikai hatáselemzés térbeli számítható általános egyensúlyi modellel: A GMR-Magyarország SCGE modellje*. Műhelytanulmány. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézete.
- JEAN, Y. – BAUDELLE, G. (2009) *L’Europe: Aménager Les Territoires*, Paris: A. Colin. 424 p.
- KENGYEL Á. (2008) *Kohézió és finanszírozás. Az Európai Unió regionális politikája és költségvetése*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- KILPER, H. (ed.) (2009) *New Disparities in Spatial Development in Europe*. Berlin: Springer.
- LEHMANN K. (2008) Az I. NFT hatáselemzése. Európai tapasztalatok. Előadás a Magyar Közgazdasági Társaság 46. Vándorgyűlésén. Eger, június 27.
- LEONARDI, R. (2005) *Cohesion policy in the European Union : The building of Europe*. Palgrave Macmillan. New York, 232 p.
- MCPHIE, T. (2008) *Territorial Cohesion Policy: The introduction of territorial cohesion into the Treaty of Lisbon*, CLAN Public Affairs.
- MIKLAVČIČ, T., WEAVER, A. (2005) *About IA, SEA and TIA*, Draft, Luxembourg: ESPON CU.
- MIRWALDT, K. – MCMASTER, I. – BACHTLER, J.(2009) *Reconsidering Cohesion Policy: The Contested Debate on Territorial Cohesion*. Glasgow: European Policies Research Centre University of Strathclyde

- (European Policy Research Paper, No.66)
http://www.eprc.strath.ac.uk/eprc/documents/PDF_files/EPRP_66_Reconsidering_Cohesion_Policy.pdf
- **MOHL, P. – HAGEN, T. (2008) *Does EU cohesion policy promote growth? Evidence from regional data and alternative econometric approaches*. ZEW Discussion Paper No. 08-086. 54 p.
<ftp://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp08086.pdf>
- MOLLE W. (2007) *European Cohesion Policy*, Routledge, Milton Park, Abingdon, Oxon. 368 p.
- MORTON, M. (2009). Applicability of impact evaluation to cohesion policy. Report Working Paper as part of the Barca Report. 30 p.
- **MUNDA, G. (2008) *Social Multi-Criteria Evaluation for a Sustainable Economy*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag. 210 p.
- **NAGY S. GY. (2008) Az európai uniós támogatások hatékonyságának mérése. Hatékonyság és hatásosság az európai uniós támogatások felhasználásánál 2004 és 2006 között Magyarországon az első Nemzeti Fejlesztési Terv keretében. Doktori értekezés. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola.
- NEMES NAGY J. – TAGAI G. (2008) *Területi egyenlőtlenségek („durva” és „finom” struktúrák)*. Előadás az MRTT Vándorgyűlésén, Gödöllő, december 11. www.mrtt.hu/vandorgyulesek/2008/program.pdf (2008. 12. 20.)
- OECD/DAC, (2002) *Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management*. Paris, 38 p.
- OECD (2003) *Geographic Concentration and Territorial Disparity in OECD countries*. Territorial Development Policy Committee. Working Paper. 24 p.
- OECD (2005) *OECD Territorial Reviews: Finland*, OECD Publishing, Paris. 216 p.
- **OECD (2008) *Handbook on Constructing Composite Indicators*. Methodology and User guide. Paris: OECD. 160 p.
- OECD (2008), *‘Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries’*. Paris: OECD. 312 p.
- OECD (2009) *Implementation Guidelines on Evaluation and Capacity Building for the Local and Micro Regional Level in Hungary -- A Guide to Evaluation of Local Development Strategies*.
- OECD (2010) *Regional Development Policies in OECD Countries*. 384 p.
- OECD (2011), *OECD Regions at a Glance 2011*, OECD Publishing. 160 p.
http://dx.doi.org/10.1787/reg_glance-2011-en
- **PEDRAZZINI, L. – AKITAMA, S. R. (2011) *From Territorial Cohesion to the New Regionalized Europe*. Maggioli Editore. 203 p.
- POLLITT, CH (2008) *Time, Policy, Management. Governing with the Past*. Oxford University Press. 232 p.
- RAPCSÁK T. (2007) Többszemponú döntési problémák. Egyetemi jegyzet. 111 p.
www.oplab.sztaki.hu/tanszek/download/I_Tobbsz_dont_modsz.pdf
- RODRIGUEZ-POSE, A. (2010) *“Do institutions matter for regional development?”* IMDEA Working Paper Series in Economics and Social Sciences 2010/02. 32 p.
- SALTELLI, A., RATTO, M., T. ANDRES, F. CAMPOLONGO, J. CARIBONI, D. GATELLI, M. SAISANA, S. TARANTOLA (2008) *Global Sensitivity Analysis - The Primer*. John Wiley & Sons, Ltd. 304 p.
- SAATY, T L (1980) *The Analytic Hierarchy Process*, McGraw Hill International.
- SAATY, T.L. – L.G. VARGAS (2009) *Decision making with the analytic network process*. Springer. 282 p.

- SCHOLICH, D. (ed.) (2007) *Territorial Cohesion*. Berlin, Heidelberg : Springer. 2007. 173 p. (German Annual of Spatial Research and Policy 2007)
- SPIEZIA, V. (2003): *Measuring regional economics*. OECD Statistics Brief. No. 6. OECD Directorate Statistics. Paris. 8 p.
- TOURAN, A. [et al.] (2009) *A Guidebook for the Evaluation of Project Delivery Methods*. TCRP Report 131. TRB, Washington.
- VARGA A. (2007) *From the Geography of Innovation to Development Policy Analysis: the GMR-Approach*. Műhelytanulmány. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaság-tudományi Kar, Közgazdasági és Regionális Tudományok Intézete.
http://www.krti.ktk.pte.hu/files/tiny_mce/File/MT/mt_2007_1.pdf
- **VARGA, J. – JAN IN 'T VELD (2010): *The Potential Impact of EU Cohesion Policy Spending in the 2007-13 Programming Period: A Model-Based Analysis*, European Economy – Economic Papers 422, Brussels. 66 p.
- WATERHOUT, B. (2008) *The Institutionalisation of European Spatial Planning*. Amsterdam: IOS Press. 240 p.
- WBGU – German Advisory Council on Global Change (1994): *World in Transition: Basic Structure of Global People-Environment Interactions*. 1993 Annual Report. Bonn. = *Economica*, 214 pp.
- **ZONNEVELD, W. – WATERHOUT, B. (2009) *EU Territorial Impact Assessment: Under what Conditions? Final Report* Delft : Delft University of Technology. 31 p.
<http://repository.tudelft.nl/assets/uuid:43f30b8d-bcea-46a9-92b8-3514945c8079/247174.pdf>
- ZONNEVELD, W. – WATERHOUT, B. (2010) *Implications of territorial cohesion: Paper prepared for the Regional Studies Association Annual International Conference 2010. Regional Responses and Global Shifts: Actors, Institutions and Organisations'* Monday 24th - Wednesday 26th May, Pécs, Hungary 23 p.
2. *Tanulmányok, cikkek*
- AFONSO O. – & ALVES R.H. (2009) "Endogenous growth and European fiscal rules," – *Applied Economics*, Vol. 41(7), pp. 849-858.
- AGÉNOR P. – BAYRAKTAR N. – EL AYNAOUI K., (2008), *Roads out of poverty? Assessing the links between aid, public investment, growth, and poverty reduction* – *Journal of Development Economics*, Vol. 86, pp. 277–295.
- ALEXANDER, E. R. (2011) *Evaluating planning: what is successful planning and (how) can we measure it* In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 32–46.
- ANSELIN, L., SRIDHARAN, S. AND S. GHOLSTON. (2007) "Using exploratory spatial data analysis to leverage social indicator databases: the discovery of interesting patterns." – *Social Indicators Research*, 82: 287-309.
- ARMSTRONG H. –WELLS P. (2006): *Structural funds and the evaluation of community economic development initiatives in the UK: A critical perspective*, *Regional Studies*, 40:02, 259–272
- ARTS, J. – NIEKERK, F. (2011) *Impact assessment and management of infrastructure projects: from risk source to risk control*. In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 149-171.
- BACHTLER, J. – MCMASTER I (2007) *Sustainable Growth, Competitiveness and Employment: Will EU Cohesion Policy Deliver on the Lisbon Strategy? - Raumforschung und Raumordnung*, Vol. 65(4), 259-274

- BACHTLER J – MENDEZ C (2007) Who Governs EU Cohesion Policy? Deconstructing the Reforms of the Structural Funds in *Journal of Common Market Studies* , Vol.45, No.3, pp. 535-564
- BACHTLER, J. – GORZELAK, G. (2007) Reforming EU Cohesion Policy. A reappraisal of the performance of the Structural Funds – *Policy Studies*, Vol. 28. Issue 4. pp. 309–326.
- BACHTLER, J. – MCMASTER, I. (2008) EU Cohesion Policy and the role of the regions: investigating the influence of Structural Funds in the new member states. – *Environment and Planning C - Government and Policy*, 26. 2. pp. 398–427.
- **BACHTLER, J. – MENDEZ, C. (2010) The Reform of Cohesion Policy after 2013: More Concentration, Greater Performance and Better Governance?, – *IQ-Net Thematic Paper*, 26. 2. 48 p.
- BACHTLER, J. – C. WREN (2006) Evaluation of European Union Cohesion policy: Research questions and policy challenges, *Regional Studies*, Volume 40, Issue 2, 143–153.
- BARCA F. (2006): European Union evaluation between myth and reality: Reflections on the Italian experience, *Regional Studies*, 40:02, 273-276
- BASLE M. (2006) Strengths and Weaknesses of European Union Policy Evaluation Methods: Ex-post Evaluation of Objective 2, 1994–99. *Regional Studies*, Vol. 40.2, pp. 225–235.
- BATTERBURY, S.C.E. (2006) Principles and Purposes of European Union Cohesion Policy Evaluation. *Regional Studies*, Vol. 40.2, pp. 179–188.
- BEGG, I. (2010) Cohesion or confusion: A policy searching for objectives – *Journal of European Integration*, 32. 1. pp. 77–96.
- BLAŽEK J. – VOZÁB J. (2006): Ex-ante evaluation in the new member states: The case of the Czech Republic, *Regional Studies*, 40:02, 237-248.
- BÖHME, K. (2004): The State of European Spatial Development – Nordic ESPON Impressions. In: *Journal of NORDREGIO*, Vol. 4, No. 4, pp. 7–13.
- **BÖHME, K. – ESER, THIEMO W. (2008) Territorial impact analysis of EU policies. In: *European Spatial Research and Planning*. Ed. Andreas Faludi. Cambridge (MA): Lincoln Institute of Land Policy, pp. 43–66.
- **BÖHME, K., ESER, T. W., GASKELL, F. & GUSTEDT, E. (2008): The Territorial Cohesion Principles - Position paper to the EU Green Paper on Territorial Cohesion. Position Paper from the ARL, 78, Hannover.
- BÖHME, K. & SCHÖN, P. (2006): From Leipzig to Leipzig. Territorial Research Delivers Evidence for the New Territorial Agenda of the European Union. *disP*, 165, 2/2006, 61-70.
- BÖHME, K. – ZILLMER, S. (2010) Die Territoriale Agenda der EU und ihr Aktionsprogramm: zwischen europäischen Obstkörben und Papiertigern – *Informationen zur Raumentwicklung* 8. 2010. pp. 567–576.
- BOSE N. – HAQUE M. – OSBORN D. (2007) “Public Expenditure and Economic Growth: A Disaggregated Analysis For Developing Countries,” *Manchester School*, Vol. 75(5), pp. 533-556.
- BRADLEY, J (2006): Evaluating the impact of European Union Cohesion policy in less-developed countries and regions, *Regional Studies*, 40:02, 189-200.
- BRAMLEY, G. – SIMMONDS, D. – DOBSON, A. (2011) Using land use/transport interaction (LUTI) models to assess the sustainability of strategic planning and infrastructure proposals: the potential scope and illustrative applications. In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 94–120.
- **BUUREN, A. VAN, S. NOOTEBOOM (2009): Evaluating strategic environmental assessment in The Netherlands: content, process and procedure as indissoluble criteria for effectiveness. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 27(2), pp. 145-154.

- Camagni, R. (2005): The rationale for territorial cohesion and the place of Territorial Development Policies in the European Model of Society. Presentation given at the Lincoln Institute of Land Policy International Seminar "Territorial Cohesion and the European Model of Society," Vienna, 11–13 July 2005
- CAMAGNI R. (2006) "Territorial Impact Assessment (TIA): a methodological proposal" - *Scienze Regionali / Italian Journal of Regional Science* vol. 5. 2. pp. 135-146.
- CAMAGNI, R. (2007) Territorial development policies in the European Model of Society. In: *Territorial Cohesion and the European Model of Society*. Ed. Andreas Faludi. Cambridge, MA: Lincoln Institute of Land Policy, pp. 129–144.
- **CAMAGNI, R. (2009) Territorial Impact Assessment for European regions: A methodological proposal and an application to EU transport policy - *Evaluation and Program Planning* 32. pp. 342–350.
- **CAMAGNI, R (2011): ESPON studies on Territorial Impact Assessment: methodology and results from three projects. European Commission, DG REGIO. 4th Meeting of the Inter-Service Group on Territorial Cohesion. Brussels, 4 October 2011. PPT presentation.
- CRESCENZI, R. (2009) Undermining the Principle of Concentration? European Union Regional Policy and the Socio-economic Disadvantage of European Regions. – *Regional Studies*, Vol 43., No. 1., pp. 111–133.
- CRESCENZI, R. AND A. RODRÍGUEZ-POSE (2008). "Infrastructure endowment and investment as determinants of regional growth in the European Union." *EIB Papers* 13(2), 62-101.
- CRESCENZI, R. – A. RODRÍGUEZ-POSE (2011) Reconciling top-down and bottom-up development policies. *Environment and planning A*, 43 (4). pp. 773-780.
- CZIRA T.–JUSZTIN V.–SÓVÁGÓ K. (2004.) A társadalmi-gazdasági és környezeti hatásértékelés szerepe a területi tervezésben. *Területi Statisztika*. 1. pp. 3-20.
http://geogr.elte.hu/TGF/TGF_Cikkek/czira2.pdf
- CZIRFUSZ M. (2007) Struktúrák regionális egyenlőtlenségei. – *Tér és Társadalom*, 21. évf., 1. sz., pp. 69–83.
- DALL'ERBA, S. – J. LE GALLO (2008) "Regional convergence and the impact of European structural funds over 1989-1999: a spatial econometric analysis." *Papers in Regional Science*, 87(2): 219-244.
- **DAVIES S (2011) Regional resilience in the 2008-2010 downturn in *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. Vol 4(3), pp. 369-382.
- DAVIES S AND POLVERARI L (2011) Financial accountability and European Union Cohesion policy in *Regional Studies*, 45(5), pp. 695-706.
- DAVOUDI, S. (2007) 'Territorial Cohesion, European Social Model and Spatial Policy Research' In: A. Faludi (ed) *Territorial Cohesion and the European Model of Society*, Cambridge, MA: Lincoln Institute of Land Policy. pp. 81–104.
- **DAVOUDI, S. (2009) Territorial cohesion, European social model and transnational cooperation. In: *Planning cultures in Europe : Decoding Cultural Phenomena in Urban and Regional Planning / ed. by Knieling Joerg, Othengrafen Frank*. Burlington : Ashgate. pp. 269–282.
- DEL BO C. AND FLORIO M. (2008) "Infrastructure and growth in the European Union: an empirical analysis at the regional level in a spatial framework," *Departmental Working Papers 2008-37*, Department of Economics University of Milan Italy.
- DEZSÉRINÉ MAJOR M. (2008) A kis- és középvállalatok pályázati aktivitása és hatásai vállalati felmérés alapján. – *Vállalkozás és Innováció*, 2. évf., 2. sz., pp. 88–105.
- **DILLER, CH. (2012): Evaluation in der regionalen Raumordnungsplanung – Praxis, Forschung, Perspektiven. – *Informationen zur Raumentwicklung*, 1/2. pp. 1-16.

- DREVET, J.–F. (2007) Chasing a moving target: territorial cohesion policy in a Europe with uncertain borders. In: A. Faludi A. (ed.) *Territorial Cohesion and the European Model of Society*, Cambridge, MA: Lincoln Institute of Land Policy, pp. 145–164.
- **ECOSTAT (2008) Az Európai Unió fejlesztési forrásai, azok felhasználása az elmúlt évtizedben. – *Mikroszkóp*, 11. évf., 1. sz. <http://www.ecostat.hu/kiadvanyok/mikroszkop/118.html> (2008. 11. 20.)
- EDVARSEN (2011) Evaluations of local planning efforts: a simple test of policy implementation and corresponding results? In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 47–66.
- **EINIG, K. – ZASPEL, B. (2012): Vergleichende Planevaluation mit dem Raumordnungsplan-Monitor. – *Informationen zur Raumentwicklung*, 1/2. pp. 17-34.
- ESER, T. W. –NUSSMUELLER, E. (2006): Mid-term evaluations of Community Initiatives under European Union Structural Funds: A process between accounting and common learning, *Regional Studies*, 40:02, 249-258
- ESER, T. W. (2009) From Disparities to Diversity – Territorial Cohesion in the European Union. In: Kilper, H. (ed.) *New Disparities in Spatial Development in Europe*. Berlin, Heidelberg : Springer, 2009. pp. 19–35. (German Annual of Spatial Research and Policy 2009)
- **EZCURRA, R. – PASCUAL, P. – RAPÚN, M. (2007) Spatial Inequality in Productivity in the European Union: Sectoral and Regional Factors. – *International Regional Science Review*, Vol. 30., No. 4., pp. 384–407.
- FALUDI A. (2007) Territorial cohesion policy and the European model of society. – *European Planning Studies*, 15. 4. pp. 567–583.
- FALUDI A. (2009) A turning point in the development of European spatial planning? – The 'Territorial Agenda of the European Union' and the First Action Programme – *Progress in Planning*, 71. 1. pp. 1–42.
- FALUDI A. (2010) The process architecture of EU territorial cohesion policy – *European Journal of Spatial Development*, 39. 1. pp. 1–18.
- FALUDI A. (2012) Territorial Cohesion and Subsidiarity under the European Union Treaties: A Critique of the 'Territorialism' Underlying – *Regional Studies*, Vol. 46. No.1. pp. 1–13.
- **FAROLE, T. AND RODRÍGUEZ-POSE, ANDRÉS AND STORPER, MICHAEL (2011) Cohesion policy in the European Union: growth, geography, institutions. *Journal of Common Market Studies*, 49 (5). pp. 1089-1111.
- FENYŐVÁRI ZS. – LUKOVICS M. (2008) A regionális versenyképesség és a területi különbségek kölcsönhatásai. – *Tér és Társadalom*. 22. évf., 2. sz., pp. 1–20.
- **FERRY, M. (2007) Adaptation or Assimilation? Comparing the influence of Structural Funds programmes on regional development approaches in Western Scotland and Silesia in *European Journal of Spatial Development* , No.23.
- FERRY M. (2009) Cohesion Policy evaluation systems in the Visegrad Member States: an overview in BIENIAS S and LEWANDOWSKA (Eds) *Evaluation Systems in the Visegrad Member States*, Ministry of Regional Development, Warsaw.
- **FLORIO M. AND MORETTI L. (2009) The effect of business support on employment in manufacturing: evidence from the EU structural funds in Germany, Italy, and Spain, *Departemental Working Papers* 2009-33, University of Milan Italy.
- GEPPERT, K. – A. STEPHAN (2007) Regional disparities in the European Union: Convergence and agglomeration, *Papers in Regional Science*, Vol. 87, No. 2: pp. 193-217.

- **GREIVING, S. – FLEISCHAUER, M. – TATVAINEN, T. – SCHMIDT-THOMÉ, PH. (2008) A Methodological Concept for Territorial Impact Assessment Applied to Three EU Environmental Policy Elements – *Raumforschung und Raumordnung*, 66. 1. pp. 36-51.
- Green Paper on Territorial Cohesion, the way ahead – *Inforegio Panorama Magazine*, No. 28. December 2008. 20 p.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag28/mag28_en.pdf
- **HAMEZ, G., 2005, "Territorial Cohesion: How to Operationalize and Measure the Concept?" *Planning Theory & Practice*, 6 (3), 400-402.
- HALMAI P. (2009) Felzárkózás és konvergencia az Európai Unióban. *Statisztikai Szemle*, 87. évf., 1. sz., pp. 41–62.
- HANBERGER, A. (2011) Evaluation of local sustainable development – approaches and use. In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 268-288.
- **HERAUD, J.-A. (2009) Les objectifs politiques européens de compétitivité et de cohésion territoriale sont-ils compatibles? – *Bulletin de l'Observatoire des politiques économiques en Europe*, 20. 4. Summer 2009.
- HORVÁTH GY. (2007) A régiók Európában. – *Gazdálkodás*, 51. évf., 3. sz., pp. 3-14.
- HORVÁTH GY. (2007) Régióközpontok Európában. – *Magyar Tudomány*, 168. évf., 6. sz., pp. 704-720.
- HSU F. – HORNG D. – HSUEH C. (2009) The effect of government-sponsored R&D programmes on additionality in recipient firms in Taiwan, *Technovation*, Vol. 29, pp. 204–217.
- HÜBNER, D. (2007) Origin of territorial cohesion. in: ZAUCHA J. (Ed.) "Territorial Cohesion - Baltic Sea Region examples. Baltic contribution to the Revised Territorial Agenda of EU". „Ecoregion Perspectives”, Baltic 21 Series No. 1/201, p.6
- MARTIN, R. – TYLER P. (2006): Evaluating the impact of the structural funds on objective 1 regions: An exploratory discussion, *Regional Studies*, 40:02, 201-210
- MEIJERS, E. – WATERHOUT, B. – ZONNEVELD, W. (2007) Closing the GAP: Territorial Cohesion through Polycentric Development – *European Journal of Spatial Development*, no 24. 25 p.
<http://repository.tudelft.nl/assets/uuid:a104ac12-bf61-4ddf-bb8f-e39bc3f0e820/refereed24.pdf>
- MENDEZ C (2011) The Lisbonisation of EU Cohesion Policy: A Successful Case of Experimentalist Governance? in *European Planning Studies* , 19: 3, 519-537.
- **MENDEZ C (2012) Clouds, Clocks and Policy Dynamics: A Path (Inter)Dependent Analysis of EU Cohesion Policy in *Policy and Politics*.
- MENDEZ C – BACHTLER J (2011) Administrative Reform and Unintended Consequences: An Assessment of the EU Cohesion Policy 'Audit Explosion' in *Journal of European Public Policy* , Vol. 18: 5, 745-764 .
- **MENDEZ C – WISHLADE F – YUILL D (2008) Made to Measure: Europeanization, 'Goodness of Fit' and Adaptation Pressures in EU Competition Policy and Regional Aid - *Journal of Comparative Policy Analysis*, Vol.10, No.3, 279-290.
- MONNO, V., KHAKEE, A. (2011) More of the same or just right and robust? Evaluating participatory planning. In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 297–317.
- **MÜLLER-JENTSCH, D. – RÜHLI, L. (2012) Zersiedlung in der Schweiz. Ein Vergleich kantonaler Instrumente zur Siedlungssteuerung = *Informationen zur Raumentwicklung* 1/2. pp. 35-43.
- NAM C. – WAMSER G., (2010) Application of Regionally Varying Additionality Degrees in the Practice of EU Cohesion Policy, *Cesifo Working Paper* NO. 2971.

- NEANIDIS K. – VARVARIGOS D. (2009) The allocation of volatile aid and economic growth: Theory and evidence, *European Journal of Political Economy*, Vol. 25, pp. 447–462.
- NIJKAMP P. – POOT J. (2004) “Meta-analysis of the effect of fiscal policies on long-run growth,” *European Journal of Political Economy*, Vol. 20(1), pp 91-124.
- **PÉTI, M. 2012: A territorial understanding of sustainability in public development. *Environmental Impact Assessment Review*, 32, pp. 61-73.
- PRAMONO R. W. D., WOLTJER, J. (2011) A capability approach in planning evaluation and regional development In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 318–333.
- PROSPERI, D. C. – LOURENCO, J. (2011) The quadrologue concept for strategic project assessment. In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 67–86.
- RAJAN, R.G.– SUBRAMANIAN, A. (2008) Aid and growth: what does the cross-country evidence really show? *Review of Economics and Statistics* 90 (4), 643–665.
- SCHÖN, P. Territorial Cohesion in Europe? *Planning Theory & Practice*, 6 (3) pp. 389-400.
- SCHÖN, K. P. (2009) Territorial cohesion – Current Views of the Commission and the Member States of the European Union. In: Kilper, H. (ed.) *New Disparities in Spatial Development in Europe*. Berlin, Heidelberg : Springer, 2009. pp. 7–18. (German Annual of Spatial Research and Policy 2009)
- SCHOUT J. A. – JORDAN A. J. (2007) From cohesion to territorial policy integration (TPI): Exploring the governance challenges in the European Union –*European Planning Studies*, 15. 6. pp. 835–851.
- SELICATO, F. – MAGGIO, G. (2011) The evaluation process for a new planning culture: regulatory compliance and learning opportunities In: *Evaluation for Participation and Sustainability in Planning* ed. by Hull, A., Alexander, E. R., Khakee, A., Woltjer, J. London : Routledge. pp. 32–46.
- **SERVILLO, L. (2010) Territorial cohesion discourses: Hegemonic strategic concepts in European spatial planning – *Planning Theory & Practice*, Vol. 11. Issue 3. pp. 397–416.
- **SINGHAL M. (2008) Special interest groups and the allocation of public funds, *Journal of Public Economics*, Vol.92, pp. 548–564.
- SLOBODA B. – YAO V. (2008) “Interstate spillovers of private capital and public spending”, *The Annals of Regional Science*, vol. 42, pp. 508-515.
- **THEOPHILOU, V., A. BOND, M. CASHMORE (2010): Application of the SEA Directive to EU structural funds: Perspectives on effectiveness. *Environmental Impact Assessment Review*, 30., pp.163-144.
- **THERIVEL, R., G. CHRISTIAN, C. CRAIG, R. GRINHAM, D. MACKINS, J. SMITH, T. SNELLER, R. TURNER, D. WALKER, M. YAMANE (2009): Sustainability-focused impact assessment: English experiences. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 27(2), pp. 155-168.
- TRÓN ZS. (2008) Elméletek és empiria a konvergencia és a tőke-transzferek kapcsolatáról. In: Palánkai T. [et al.] (szerk): *Három éve az ötven éves EU-ban*. Konferenciakötet. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskolája, pp. 28–43.
- VANOLOA, A. (2010) European Spatial Planning Between Competitiveness and Territorial Cohesion: Shadows of Neo-liberalism – *European Planning Studies*, Vol. 18., Issue 8. pp. 1301–1315.
- **WIECHMANN, TH. – MÖRL, K. – VOCK, A. (2012): Evaluation von Modellvorhaben der Raumordnung. – *Informationen zur Raumentwicklung*, 1/2. pp. 79-90.
- WISHLADE, F. (2008) Competition and Cohesion - Coherence or Conflict? EU Regional State Aid Reform Post-2006 in *Regional Studies* , 42(5), 753-765.

**WREN C. (2007) Reconciling Practice with Theory in the Micro-Evaluation of Regional Policy, *International Review of Applied Economics*, Vol. 21(3), pp. 321- 337.

3. Európai Unió, vagy nemzeti kormányhivatalok hivatalos dokumentumai

ADE (2009) Ex-post Evaluation of Cohesion Policy Programmes 2000-2006. 625 p.

APPLICA (2007) Changing Regions – Structural Changes in the EU Regions. Final Report. Applica – The Vienna Institute for International Economic Studies. 242 p.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/changing_regions2007.pdf

COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COMMITTEE OF THE REGIONS AND THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE (2008) Green Paper on Territorial Cohesion Turning territorial diversity into strength {SEC(2008) 2550} 13 p. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0616:FIN:EN:PDF>

CPMR (2008) Territorial Cohesion: some indications about the concept and how it can be put into practice, Technical Paper from the CPMR General Secretariat, Ref. CRPMNTP080013, May 2008.

ECTP-CEU (2010) How can European spatial planners assess Territorial Cohesion? A Conference. 21 May 2010, Edinburgh <http://www.rtpi.org.uk/item/3553>

EPRC (2011) (Chapter 9) A Comparative Study on the Visions and Options for Cohesion Policy after 2013. Policy Department B: Structural and Cohesion Policies, European Parliament, Brussels, 188 p..

EPRC - EUROREG (2010) The Objective of Economic & Social Cohesion in Economic Policies of Member States. European Policies Research Centre and Euroreg. 122 p.

ESPON Project 2.2.1 (2005): The Territorial Effects of the Structural Funds, Final Report, Nordregio. Stockholm

ESPON PROJECT 2.4.2 (2006): Integrated Analysis of Transnational and National Territories Based on ESPON Results - Final Report.

ESPON (2006) ESPON project 3.2: Spatial Scenarios and Orientations in relation to the ESDP and Cohesion Policy, Final Report, October 2006.
http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_ESPON2006Projects/Menu_CoordinatingCrossThematicProjects/scenarios.html

ESPON (2009) The ESPON 2013 Programme. ESPON Typology Compilation. Scientific Platform and Tools. 2013/3/022. Interim Report. 2009.-
<http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ScientificPlatform/TypologyCompilation/fir-090615.pdf>

ESPON SS-LR Final Report, (2010) Spatial Perspectives at Nuts-3 Level. Targeted Analysis 2013/2/6. Final Report. Version 27/07/2010.

ESPON EATIA Interim Report (2011): ESPON and Territorial Impact Assessment. Interim Report. 29/08/2011. Targeted Analysis 2013/2/9

ESPON (2011a) Decisions by the ESPON Monitoring Committee on a compilation of Regional Typologies. 2011. -
http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_ScientificPlatform/typologycompilation.html?currentPage=3

ESPON (2011b) INTERCO - Indicators of territorial cohesion. Scientific Platform and Tools Project 2013/3/2. Interim Report|Version 31/03/2011. -

- http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ScientificPlatform/Interco/IN_TERCO_Interim_Report.pdf
- ESPON (2011c) INTERCO - Indicators of territorial cohesion. Scientific Platform and Tools Project 2013/3/2. Note on the selection of territorial cohesion indicators. 7/6/2011. - http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ScientificPlatform/Interco/IN_TERCO_note_on_the_thematic_selection_of_indicators.pdf
- ESPON (2011d) INTERCO Draft Final Report INTERCO Indicators of territorial cohesion Scientific Platform and Tools Project 2013/3/2. (Draft) Final Report. Version 19 Dec. 2011.
- ESPON (2011e) TPM Interim Report Territorial Performance Monitoring. Targeted Analysis 2013/02/13. Interim Report. Version 29/08/2011.
- ESPON (2011f) Background document on the indicators explaining part of the process so far. ESPON Workshop "Assessing Indicators for Territorial Cohesion" organised in cooperation with the ESPON INTERCO project 20 October 2011
- EUROPEAN COMMISSION (2006) Indicative guidelines on evaluation methods: monitoring and evaluation indicators, Working Paper, 33 p.
- EUROPEAN COMMISSION (2006) Commission methodological paper giving guidelines on the calculation of public or equivalent structural spending for the purposes of additionality. Working Paper, 19 p.
- EUROPEAN COMMISSION (2006) Indicative guidelines on evaluation methods: evaluation during the programming period. Working Paper, 19 p.
- EUROPEAN COMMISSION (2006) Measuring structural funds employment effects. Working Paper, 19 p.
- EUROPEAN COMMISSION (2006) Indicative guidelines on evaluation methods ex ante evaluation. 37 p.
- EUROPEAN COMMISSION (2007) Gyarapodó régiók, növekvő Európa. Negyedik jelentés a gazdasági és társadalmi kohézióról. Belgium, Európai Bizottság.
- EUROPEAN COMMISSION (2008) Commission staff working document accompanying the Green Paper on Territorial Cohesion. Turning territorial diversity into strength (COM (2008) 616 final [elektronikus dokumentum]). Brussels. 26 p.
- EUROPEAN COMMISSION (2008) Green Paper on Territorial Cohesion, Turning territorial diversity into strength, COM(2008) 616 final [elektronikus dokumentum]. Brussels. 13 p.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0616:FIN:EN:PDF>
- EUROPEAN COMMISSION (2008) Ötödik helyzetjelentés a gazdasági és társadalmi kohézióról. Növekedésben a régiók, növekedésben Európa. Brüsszel, Európai Bizottság.
- EUROPEAN COMMISSION (2008) Zöld könyv a területi kohézióról. Előnyt kovácsolni a területi sokféleségből. A Biztosság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, a Régiók Bizottságának és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak. Brüsszel: Európai Bizottság
- EUROPEAN COMMISSION (2009), Impact assessment guidelines, SEC(2009)92.
- EUROPEAN COMMISSION (2009) Sixth progress report on economic and social cohesion. Report from the Commission to the European Parliament and the Council. Brussels, Commission of the European Communities.
- EUROPEAN COMMISSION (2009) Ex-Post Evaluation of INTERREG 2000-2006 - Main Report. 302 p.
- EUROPEAN COMMISSION (2010) Minutes of the Evaluation Network Meeting, Brussels, 14-15 October 2010.

- EUROPEAN COMMISSION (2010) Európa 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. A Bizottság közleménye. Brüsszel: Európai Bizottság 37 p.
http://www.et2050.eu/europe_2050/attachments/article/105/Europe2020.pdf
- EUROPEAN COMMISSION (2010) Investing in Europe's future, Fifth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg. 304 p.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion5/pdf/5cr_en.pdf
- EUROPEAN COMMISSION (2012) Integrated Sustainable Urban Development. Cohesion policy 2012-2014. Brussels, Commission of the European Communities. 5 p.
- EUROPEAN COMMISSION / REGIONAL POLICY (2010) Fifth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion, Investing in Europe's Future, [elektronikus dokumentum]. Brussels. 8 p.
- EUROPEAN COMMUNITIES (2000): European co-operation in spatial planning 2000–2005. ESDP Action Programme
- EUROPEAN PARLIAMENT (2011): The Future of Cohesion Policy After 2013. Note. Directorate-General for Internal Policies. Policy Department B. Structural and Cohesion Policies. <http://www.europarl.europa.eu/webnp/webdav/site/myjahiasite/users/emartinezdealosmoner/public/Note%20Future%20of%20Cohesion%20Policy.pdf>
- EUROPEAN UNION (2007) Az Európai Unió területi menetrendje. Egy sokszínű régiókból álló, versenyképesebb és fenntarthatóbb Európa felé. Elfogadva a városfejlesztésről és a területi kohézióról szóló 2007. május 24–25-i lipcsei informális miniszteri találkozó alkalmából.
- EUROPEAN UNION (2007) A jövőbeni bővítések következményei a kohéziós politika hatékonyságára. (2006/2107(INI)) hn., Regionális Fejlesztési Bizottság.
- EUROPEAN UNION (2007) Territorial Agenda of the European Union: Towards a More Competitive Europe of Diverse Regions (Agreed upon on the occasion of the Informal Ministerial Meeting on Urban Development and Territorial Cohesion in Leipzig on 24/ 25 May 2007), accessed at 14 April 2009. http://www.bmvbs.de/Anlage/original_1005295/Territorial-Agenda-of-the-European-Union-Agreedon-25-May-2007-accessible.pdf
- EUROPEAN UNION (2007) The Territorial State and Perspectives of the European Union: Towards a Stronger European Territorial Cohesion in the Light of the Lisbon and Gothenburg Ambitions (A background document for the Territorial Agenda of the European Union), accessed at 14 April 2009: http://www.bmvbs.de/Anlage/original_1005296/The-Territorial-State-and-Perspectives-of-the-European-Union.pdf
- EUROPEAN UNION (2009) ESPON : Territorial Impact Package for Transport and Agricultural Policies (TIPTAP), Interim Report ESPON
- EUROPEAN UNION (2009) Territorial Cohesion: Unleashing the Territorial Potential : Background Document to the Conference on Cohesion Policy and Territorial Development: Make Use of the Territorial Potential! 10-11 December 2009, Kiruna, Sweden 26 p.
http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/consultation/terco/kiruna_20091211.pdf
- EUROPEAN UNION (2011) Az Európai Unió Területi Agendája 2020. Egy sokszínű régiókból álló, befogadó, intelligens és fenntartható Európa felé. A területi tervezésért és területfejlesztésért felelős miniszterek 2011. május 19-én, Gödöllőn tartott informális ülésén született megállapodás.
- EUROPEAN UNION (2011) Evaluation Report of the Territorial Agenda of the European Union Background document for the Informal Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development on 19th May 2011 Gödöllő, Hungary. Bp. Hungarian Ministry of

- National Development and the Spatial Planning and Evaluation Directorate of VÁTI Hungarian Nonprofit Ltd.
http://regionalispolitika.kormany.hu/download/e/da/00000/TA%20Evaluation%20report_.pdf
- EUROPEAN UNION (2011b) The Territorial State and Perspectives of the European Union 2011 update Background document for the Territorial Agenda of the European Union 2020 presented at the Informal Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development on 19th May 2011 Gödöllő, Hungary. http://www.eu-territorial-agenda.eu/Reference%20Documents/updated%20Territorial%20State%20and%20Perspective%20of%20the%20EU_May_2011_FINAL.pdf
- EUROPEAN UNION (2011) Council Conclusions on the Fifth Report on economic, social and territorial cohesion, 3068th General Affairs Council meeting. Brussels, 21 February 2011. 6 p.
- EUROPEAN UNION (2011) Territorial Agenda of the European Union 2020 Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions agreed at the Informal Ministerial Meeting of Ministers Responsible for Spatial Planning and Territorial Development on 19th May 2011 Gödöllő, Hungary. 10 p. <http://www.eu2011.hu/files/bveu/documents/TA2020.pdf>
- FRENCH PRESIDENCY (2008) 'Reform of the Common Agricultural Policy and the European Cohesion Policy'. Conference on Territorial Cohesion and the Future of the Cohesion Policy Paris, 30-31 October 2008.
- THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF POLAND (2010) Position of the Government of the Republic of Poland on the Future of Cohesion Policy after 2013 "Cohesion Policy as an Efficient, Effective and Territorially Differentiated Response to EU Development Challenges" (Original title: Stanowisko Rządu Rzeczypospolitej Polskiej ws. Przyszłości Polityki Spójności po 2013 r. „Polityka Spójności jako skuteczna, efektywna i terytorialnie zróżnicowana odpowiedź na wyzwania rozwojowe Unii Europejskiej”). 12 p.
- THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF POLAND (2011) The Government of the Republic of Poland Official Position on the Commission Communication Conclusions of the Fifth Report on Economic, Social and Territorial Cohesion. Poland's Contribution to the Commission Consultation on the Conclusions of the Fifth Cohesion Report (Original title: Stanowisko Rządu RP ws. Komunikatu Komisji Wnioski z piątego sprawozdania ws. spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej: przyszłość polityki spójności) 10 p.
- HMND-VÁTI (2011) Evaluation Report of the Territorial Agenda of the European Union. Background document for the Informal Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development on 19th May 2011 Gödöllő, Hungary. Hungarian Ministry of National Development and the Spatial Planning and Evaluation Directorate of VÁTI Hungarian Nonprofit Ltd. http://www.vati.hu/territorialagenda/HTML/Docs/05_TA%20EVAL%20REPORT_FINAL.pdf
- MC (2011): Decisions by the ESPON Monitoring Committee on a compilation of Regional Typologies. 2011. -
http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_ScientificPlatform/typologycompilation.html?currentPage=3 (2012.02.08.)
- MINISTRY OF NATIONAL DEVELOPMENT (2011) Conclusions of the high level meeting on the future of cohesion policy. Budapest, 31 March – 1 April 2011. 3 p.
http://www.eu2011.hu/files/bveu/documents/Conclusions_of_the_High_Level_Meeting_on_the_Future_of_Cohesion_Policy.pdf
- NETHERLANDS ENVIRONMENTAL ASSESSMENT AGENCY (2009) A Territorial Impact Assessment of Territorial Cohesion for the Netherlands. Hague/Bilthoven : Netherlands Environmental Assessment Agency (PBL) 72 p. <http://www.pbl.nl/en/Territorial-Impact-Assessment-Territorial-Cohesion-Netherlands>

ÖNKORMÁNYZATI ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI MINISZTERIUM TERÜLETFEJLESZTÉSI ÉS ÉPÍTÉSÜGYI SZAKÁLLAMTITKÁRSÁG (2008) Egységes szerkezetbe foglalt területi kohéziós útmutató. Budapest, 2008. március [elektronikus dokumentum] 36 p.
http://www.nfu.hu/download/10984/15%20egyseges_terkoh_utmutato.pdf

Seminar (2009) EU Seminar on Territorial Impact of EU policies. Report. 5 March, Amsterdam.
http://www.eu-territorial-agenda.eu/Summary%20Documents/Action%202-2%20Report%20EU%20Seminar%20Territorial%20Impact%20%283%29_05032009.pdf

4. A kiválasztott országok értékeléséhez kapcsolódó irodalom

Finnország

ANTIKAINEN, J. & VARTIAINEN, P. (2006): A Patchwork of Urban Regions - Structures and Policies in Support of Polycentricity. Positioning Finland in a European Space. Helsinki, 30-40.

DEABALTIKA (2010) Evaluation of the Central Baltic Interreg IVA Programme 2007 - 2013. Final Report. 144 p.

**EUROPEAN COMMISSION (2009) European Cohesion Policy in Finland,
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/country2009/fi_en.pdf

European Policies Regional Centre (2005) Benchmarking regional policies in Europe. Conference paper.

Finland's regional development strategy, 2020. Ministry of Employment and Economy, Helsinki, 53/2010.

Finnish regional policy in a period of radical changes. Report from an evaluation initiated by the Nordic Council of Ministers, October, 1991. Copenhagen, 1992, Nordic Council of Ministers, 112 p.

HJERPPE, R.T., NIITAMO, O.E., SUUR-KUJALA, M. (1987) Regional policy-making and regional data bases, *Review of Income & Wealth*. Vol. 33: 4 (December) pp. 387-400

JAUHIAINEN, JUSSI S., S. HARVIO, J. LUUKKONEN, H. MOILANEN (2007) Regional development zones in Finland: territorial cohesion and competitiveness. *Fennia* 185: 1, pp. 31-47. Helsinki

JAUHIAINEN, JUSSI S., H. MOILANEN (2011) Towards fluid territories in European spatial development: regional development zones in Finland, *Environment and Planning C: Government and Policy*, volume 29, pp. 728-744

KINNUNEN, J. n.d. *The dynamics of EU cohesion policy. The structural funds as a vector of change in Finland*. Centre for European Studies, University of Helsinki.

**LAAKSO, S.-KILPELAINEN, P. (2010) Expert evaluation network delivering policy analysis on the performance of cohesion policy 2007-2013. Task 2: Country report on achievements of cohesion policy. Finland. Report to the European Commission Directorate-General Regional Policy. 43 p.

Local Finland. Regional development. <http://www.localfinland.fi/en/authorities/regional-councils/regional-development/>

Ministry of Employment and the Economy, Finland (2009a) National regional development targets for the period 2007-2011, Helsinki 13/2009

Ministry of Employment and the Economy, Finland (2009b) Programme Document of COCO, the Regional Cohesion and Competitiveness Programme. http://www.tem.fi/files/27488/KOKO_ohjelma-asiakirja_en.doc

Ministry of Employment and the Economy, Finland (2009c) Summary of the results of ex-ante impact assessment of COCO. http://www.tem.fi/files/27489/Tiivistelma_KOKOn_ennakkoarviinnista_englanniksi.doc

- OTTAVIANO G. I. P. – KANGASHARJU A. – MALIRANTA M. (2009) Local Innovative Activity and Regional Productivity: Implications for the Finnish National Innovation Policy. In: *Evaluation of the Finnish National Innovation System*, Full Report. Ministry of Employment and the Economy. pp. 203-238.
- PEKKA KETTUNEN (2009) Regional Policy-Making in Finland *HRVATSKA JAVNA UPRAVA*, Vol. 9. No. 1. pp. 107–124.
- **Regional Development Policies in OECD Countries, Finland Country Note, OECD, 2011
- SILLANPÄÄ, K. –ÅLANDER, T. (2008) *Ex post evaluation of INTERREG IIIA - Southern Finland – Estonia 2000-2006*. Nordregio, 110 p.
- TERVO, H. (2005) Regional policy lessons from Finland. In: FELSENSTEIN, D.-PORTNOV, B.A. (szerk.): *Regional disparities in small countries*. Berlin, Springer-Verlag, pp. 267-282.
- **VILJAMAA, K. – HALME, K. (2006) Strategic Evaluation on Innovation and the knowledge based economy in relation to the Structural and Cohesion Funds, for the programming period 2007-2013. Country Report, Finland. 80 p.

Franciaország

- **ADE (2010) Etude sur l'évolution des diagnostics et des stratégies régionales d'innovation dans les régions françaises dans le cadre des PO FEDER 2007-2013. 507 p.
- AUBER F., BERRIET-SOLLIEC M., LEPICIER D., SCHAEFFER Y., (2006) *Appui méthodologique à l'évaluation du développement des zones rurales*, fascicule 1, diagnostic des espaces ruraux, CESAER, MAP, Juillet, 112p.
- Cabinets CM International et Boston Consulting Group / DIACT (2008) *L'évaluation des pôles de compétitivité 2005-2008*. La Documentation française. (n°9) 112 p.
- Conseil de l'Europe (2005) *Elaboration concertée des indicateurs de la cohésion sociale - Guide méthodologique*
- DATAR – *Guide des indicateurs nationaux pour les CPER et PO FEDER*
- DAVEZIES L., (2008) *La République et ses territoires : la circulation invisible des richesses*, Paris, Seuil,
- ESPON - Projet ORATE 3.2: *Scenarios et orientations spatiales en rapport avec le SDEC et la politique de cohésion* - Résumé opérationnel du rapport final
- FOUQUET, A – MÉASSON, L. (2009) *L'évaluation des politiques publiques en Europe – culture et futurs*. L'Harmattan
- **GRASLAND, C. – HAMEZ, G.: (2005) Vers la construction d'un indicateur de cohésion territorial européen? *Espace géographique*, 2 pp 97-116
- HASS, S. - VIGNERON E. (2007) *Evaluation & territoires*. DIACT.2007. La Documentation française. (n°4) 103 p.
- JOUEN, M. (2008) *La cohésion territoriale, de la théorie à la pratique*. Paris : Notre Europe. 35 p.
http://www.notreeurope.eu/uploads/tx_publication/Polycypaper35-FR-MJouen-CohesionTerritoriale.pdf
- KELBER, A. (2010) La politique de cohésion et les nouveaux États membres de l'Union européenne. *Bulletin de la Banque de France* • N° 181. pp. 111-123
- LACAVE, M. (2010) *Country report on achievements of cohesion policy. France*. A report to the European Commission. 47 p.

- LAZZERY, Y. – MOUSTIER, E. (2008) *Le développement durable. Du concept à la mesure*. L'Harmattan, 2008. 153. p
- PEYRONY, J. (2010) *L'avenir de la politique de cohésion*. CE - DG Régio
- TAD (2001) Impact territorial sur l'Union Européenne des évolutions dans la région de la Mer Noire. 200 p.

Lengyelország

- BAYAR, A. (2007) *Study on the Economic Impacts of Convergence Interventions (2007-2013)*, Report on Poland, ECOMOD
- BIENIAS S. et. al., (2009) Evaluation In Poland: brief overview of evaluation process of EU Cohesion Policy funds, In: *Evaluation Systems In the Visegrad Member States*, MRD, Warsaw.
- BUKOWSKI M, PELLE D. (2009) Wpływ realizacji polityki spójności na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 i Narodowej Strategii Spójności 2007-2013 oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym, Instytut Badań Strategicznych, Warszawa (The impact of cohesion policy on the formation of the main indicators of strategic documents - the National Development Plan 2004 -2006 and the National Cohesion Strategy 2007-2013 and other selected macroeconomic indicators at the national and regional level. Institute for Strategic Studies, Warsaw)
- CSO (2011): *Statistical Yearbook of the Regions - Poland, 2011*. Central Statistical Office, Warsaw, 2011.
- **CZEMIEL-GRZYBOWSKA, W.: *Strategia rozwoju Polski Wschodniej a zróżnicowanie międzyregionalne*. 15 p. <http://bialystokrise.pl/index.php?id=150>
- **DROBNIAK A. (Ed) (2009) *Evaluation of Operational Programmes of Regional Development : case studies from: Lowlands & Uplands Scotland, Moravian-Silesian Region, Saxony, Silesia Voivodeship and Zilina Region*. Publisher of the Karol Adamiecki University of Economics, Katowice. 467 p.
- ECORYS (2007) *Ocena wpływu programów europejskich 2004-2006 na realizację Strategii Lizbońskiej*, Warszawa. (Assessing the impacts of 2004-2006 European Programs on the implementation of Lisbon Strategy).
- ECORYS (2006) *Study on Strategic Evaluation on Transport Investment Priorities under Structural and Cohesion funds for the Programming Period 2007-2013*, No 2005.CE.16.0.AT.014 Country Report Poland
- FERRY M. (2009) *Cohesion Policy Evaluation Systems in the Visegrad States: An Overview*, in: *Evaluation Systems In the Visegrad Member States*, MRD, Warsaw
- **FERRY, M. – OLEJNICZAK, K. (2008) *The use of evaluation in the management of EU programmes in Poland*. Ernst & Young, Poland
- **FIEDOROWICZ, K. – DUDA, J. (2007): *Polska Wschodnia – warunki wyjścia z niedorozwoju*. Politechnika Częstochowska. 16 p. <http://www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/zeszyty/Zeszyt11/46.pdf>
- **GORZELAK, G. – OLEJNICZAK, K. – PLOSZAJ, A. – SMETKOWSKI, M. (2008) *Applying the Four-Capital Model to the Assessment of Regional Development in the Lubuskie Region of Poland*. *European Environment*, 18, pp. 110-122.
- **GORZELAK, G. – KOZAK, M.W. (2010) *Country Report on Achievements of Cohesion Policy. Poland*. A report to the European Commission. 34 p.
- GORZELAK, G. – OLECHNICKA, A. – PLOSZAJ, A. (2010) *Policy paper on innovation. Poland*. (Expert Evaluation Network)

- KACZOR T. (2006) Prognoza oddziaływania makroekonomicznego realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007 – 2013 (Forecasting the impact of the macroeconomic implementation of the National Strategic Reference Framework 2007 - 2013), IBnGR Gdańsk
- KOZAK M.W. (2007) Managing European Regional Policy in Poland in the Initial Period after the Accession, in: *Studia Regionalne i Lokalne*, Special Issue
- KOZAK M.W. (2010) European Cohesion Policy and the development of Poland, in: P. Churski, W. Ratajczak (eds.), *Regional development and regional policy in Poland: first experiences and new challenges of the European Union membership*, Vol. 27, part II, *Studia Regionalia* series, Polish Academy of Sciences, Committee for Spatial Economy and Regional Planning.
- KPMG (2009): *A guide to special economic zones in Poland*. KPMG. 68 p.
- MRD (2007): Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 – Wytyczne nr 6 w zakresie ewaluacji programów operacyjnych na lata 2007-2013. 20 p.
http://www.centrumfede.pl/dc/wmrr_pozostale/wytyczne_nr6_ewaluacja.pdf
- MRD (2010): Brochure about the Ministry of Regional Development. -
http://www.mrr.gov.pl/english/Documents/Broszura_MRR_ENG_PREVIEW_OST.pdf
- MRD (2011a): An integrated approach to development in Poland. Ministry of Regional Development. Warszawa, 2011.
- MRD (2011b): Regional policy in Poland. Ministry of Regional Development. Warszawa, 2011.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2007) Wytyczne nr 6 w zakresie ewaluacji programów operacyjnych na lata 2007-2013 (Guideline No. 6 for the evaluation of operational programs for 2007 -2013), Warszawa
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2007) Raport o Rozwoju i Polityce Regionalnej. (Report on Development and Regional Policy)
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2008) Oddziaływanie funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na gospodarkę Polski w okresie 2004 - I połowa 2007 (The impact of the Structural Funds and Cohesion Fund for the Polish economy in the period 2004 - first half of 2007)
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2008) Evaluation process in the Cohesion Policy in Poland, National Evaluation Unit, Warsaw
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2009) Rozwój regionalny w Polsce. Raport 2009 (Regional Development in Poland, 2009 Report)Warszawa
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (2011) Territorial dimension of EU policies. Issue Paper. Warszawa
- NSRD (2010): National Strategy of Regional Development 2010–2020: Regions, Cities, Rural Areas. The document adopted by the Council of Ministers on 13 July 2010. Warsaw, 2010. –
http://www.mrr.gov.pl/english/Regional_Development/Regional_Policy/NSRD/doc_str/Documents/KSRR_EN_1_DKS.pdf
- Ocena korzyści uzyskiwanych przez Państwa UE-15 w wyniku realizacji polityki spójności w Polsce (Evaluation of EU-15 countries. benefits stemming from implementation of the Cohesion Policy in Poland) 2009. Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa.
- OECD (2008) Draft Territorial Reviews – Poland. ISBN 978-92-64-04926-0. 252 p.
- **OECD (2011) Regional Outlook 2011: Building Resilient Regions for Stronger Economies. Country note on Poland.
- OLEJNICZAK, K. (2005) Teoria i praktyka ewaluacji w świetle doświadczeń europejskich (Theory and practice of evaluation in the light of European experience) *Studia Regionalne i Lokalne* No. 4 (22), pp. 35-58

- SEP (2008): *Strategy for socio-economic development of Eastern Poland until 2020*. Document adopted by the Council of Ministers on 30 December 2008. Ministry of Regional Development. Warsaw, 2008. http://www.polskawschodnia.gov.pl/English/Documents_PORPW/Documents/Strategia_PW_EN_09_04_2009.pdf. 90 p.
- YUILL, D.M. (2008) *Recent regional policy developments in the member states and Norway*. EoRPA Paper 08/1, University of Strathclyde
- **WOJTOWICZ D. et al. (2009) *Nowoczesne metody pomiaru oddziaływania inwestycji infrastrukturalnych i taborowych w transporcie* (Modern methods of measuring impact of the infrastructural and rolling stock investment in transport). Akademia Leona Koźmińskiego. 59 p.
- ZALESKI, J. - J. KUDEŁKO - Z. MOGIŁA (2008) *Leaders and outliers in the race of regions - EU Cohesion Policy in Poland in the light of macroeconomic modelling*. ERSA Congress Paper.
- **ZALESKI, J. et al. (2008) *Wpływ realizacji inwestycji finansowanych z funduszy unijnych na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju i Narodowej Strategii Spójności oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym za pomocą modelu krajowego i modeli regionalnych HERMIN* (Impact of the EU financed investment funds on the development of key indicators of strategic documents - the National Development Plan and National Cohesion Strategy and other selected macroeconomic indicators at the national and regional levels using the model of national and regional models HERMIN), WARR Wrocław. 99 p.
- ZUBER, P. et al. (2010) *National Strategy for Regional Development 2010-2020: Regions, cities, rural areas*. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
- ZUBER, P. (2011) *Process of Cohesion Policy evaluation in Poland 2011*. Ministry of Regional Development, Poland. 32 p.

Németország

- ALECKE, B.– UNTIEDT, G. (2007) *Clusterförderung und Wirtschaftspolitik – ‚Heilsbringer‘ oder ‚Wolf im Schafspelz‘?* In: *List Forum für Wirtschafts- und Finanzpolitik*. 2. 89–105.
- BADE, F.-J. (2007) *Waggon oder Lokomotive? Zur wirtschaftlichen Bedeutung der ländlichen Regionen*. *Stadt und Gemeinde*. 6. 230–232.
- BADE, F.J. –ALM, B. (2010): *Evaluierung der Gemeinschaftsaufgabe „Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur“* (GRW) durch einzelbetriebliche Erfolgskontrolle für den Förderzeitraum 1999-2008 und Schaffung eines Systems für ein gleitendes Monitoring. Dortmund. 140 p.
- BAW Institut–IW Consult (2009): *Möglichkeiten des Bundes, durch die Koordinierung seiner raumwirksamen Politiken regionale Wachstumsprozesse zu unterstützen*. Köln. 250 p.
- BLIEN, U.– MAIERHOFER, E. – VOLLKOMMER, D. – WOLF, K. (2003) *Einflussfaktoren der Entwicklung ostdeutscher Regionen. Theorie, Daten, Deskriptionen und quantitative Analysen*, in: U. Blien (ed.), *Die Entwicklung der ostdeutschen Regionen. Beiträge zur Arbeitsmarkt- und Berufsforschung*. 267, 67–254.
- BUNDESMINISTERIUM FÜR VERKEHR, BAU UND STADTENTWICKLUNG (2006) *Leitbilder und Handlungsstrategien für die Raumentwicklung*. Ministerkonferenz für Raumordnung. Berlin.
- BÜRKNER, H.-J. & MATTHIESEN, U. (2007): *Territorial Cohesion, Brain Drain and Digital Divide*. In: SCHOLICH, D. (Ed.): *German Annual of Spatial Research And Policy 2007 - Territorial Cohesion* Berlin, Heidelberg, Springer, 53-62.
- DAUTZENBERG, K. – ZINKE, G. (2012) *Themenspezifische Evaluation der Forschungs-, Entwicklungs- und Innovationsförderung*. Berlin, Rambøll Management.

- DEUTSCHER BUNDESTAG (2009): *Koordinierungsrahmen der „Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur“* ab 2009. Berlin. 170 p.
- DROBNIAK A (Ed) (2009) *Evaluation of Operational Programmes of Regional Development : case studies from: Lowlands & Uplands Scotland, Moravian-Silesian Region, Saxony, Silesia Voivodeship and Zilina Region*. Publisher of the Karol Adamecki University of Economics, Katowice. 467 p.
- ECKEY, H-F. – KOSFELD, R. – TÜRCK, M. (2005) *Regionale Entwicklung mit und ohne räumliche Spillover Effekte*. Discussion Papers in Economics. University of Kassel, Institute of Economics. 70. 05.
- GATZWEILER, H.-P. & STRUBELT, W. (2007): Regional Disparities - Reasons Enough to Run a Cohesion-Oriented Spatial Policy? In: SCHOLICH, D. (Ed.): *German Annual of Spatial Research And Policy 2007 - Territorial Cohesion* Berlin, Heidelberg, Springer, 41-51.
- GEFRA (2010): *Anforderungen und Handlungsoptionen für den Einsatz der europäischen Strukturpolitik in den Jahren 2014-2020 in den neuen Bundesländern einschließlich Berlin*. Münster. 399 p.
- HORVÁTH GY. (2012) *The German Mezzogiorno? Supplements to the Natural History of East German Regional Development*. Pécs, Institute of Regional Studies HAS. Discussion Papers, 86.
- HORVÁTH GY. (2011): A keletnémet regionális fejlődés természetrajzának alapvonásai. In.: Mezei-Bakucz (szerk.): *Agrárátalakulás, környezeti változások és regionális fejlődés*. Tanulmányok Buday-Sántha Attila 70. születésnapjára. Pécs. 103-119 p.
- KUJATH, H. J., ZILLMER, S., PFLANZ, K., BÖHME, K., MUSCHWITZ, C. & SPIEKERMANN, K. (2009): *Germany in Europe - Assessment of the ESPON results of 2006 from a German point of view*. Special Publication, Federal Office for Building and Regional Planning, Bonn.
- POLVERARI, L. – BACHTLER, J. (2004) *The Evaluation of Regional Policy in Europe*. European Policies Research Centre, University of Strathclyde. EoRPA Paper. 5.
- **PROGNOS (2010) *Umsetzung des Ziels „Regionale Wettbewerbsfähigkeit und Beschäftigung“ im Rahmen der europäischen Strukturpolitik und Handlungsoptionen für seine Fortführung in der Förderperiode 2014-2020*. Berlin–Bremen. 274 p.
- SCHALK, H. J. – UNTIEDT, G. (2000) Regional investment incentives in Germany: impact on factor demand and growth. – *Annals of Regional Science*. 1. 173–195.
- **SCHWAB, O (2010) *Country report on achievements of cohesion policy. Germany*. A report to the European Commission. 56 p.
- UNTIEDT, G. (szerk.) (2011) *Evaluierung des Einsatzes von Fördermitteln im Rahmen der Gemeinschaftsaufgabe „Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur“ (GRW) in Thüringen für den Zeitraum 2004–2010*. Münster, GEFRA.

5. A KRTK RKI részvételével lezajlott (zajló) értékelési projektek

TERRITORIAL APPROACHES TO NEW GOVERNANCE (ESPON TANGO) (2011-2014) *Project coordinator: Pálné Kovács Ilona. Commissioning body: European Commission ESPON PROJECT*

TERRITORIAL SCENARIOS AND VISIONS FOR EUROPE (ESPON SCENARIOS) (2011-2015)
Project coordinator: Illés Iván. Commissioning body: European Commission ESPON PROJECT

COMPARATIVE STUDY ON THE VISION AND OPTIONS FOR COHESION POLICY AFTER 2013 (2011-2012) *Project coordinator: Faragó László. Commissioning body: University of Strathclyde European Policies Research Centre*

IQ-NET PAPER ON EU COHESION POLICY AND THE IMPLEMENTATION OF THE LISBON AGENDA: LESSONS FOR EU2020 (2010). *Project coordinator* : Pálné Kovács Ilona. *Commissioning body*: University of Strathclyde European Policies Research Centre

EORPA RESEARCH: NATIONAL RESPONSES ON REGIONAL STATE AID REFORM POST 2013 (2011) *Project coordinator*: Pálné Kovács Ilona. *Commissioning body*: University of Strathclyde European Policies Research Centre

EX-POST EVALUATION OF THE COHESION FUND: MANAGEMENT & IMPLEMENTATION (2011) *Project coordinator*: Faragó László, Varjú Viktor. *Commissioning body*: University of Strathclyde European Policies Research Centre

REGIONAL TOURISM PRODUCT PLAN OF THE HUNGARY-CROATIA IPA CROSS-BORDER CO-OPERATION PROGRAMME 2007-2013 (2010-2011). *Project coordinator*: Fodor István. *Commissioning body*: National Development Agency. *Lead partner*: Pannon University. *Partners*: Regional Development Agency of Slavonia, Baranja Ltd for international and regional cooperation, Development Agency Municipality of Cakovec, MTA RKK. *Website*: <http://rtpp.rkk.hu/en>

G-FORS - „GOVERNANCE FOR SUSTAINABILITY” (2006-2009) *Project coordinator*: Pálné Kovács Ilona. *Commissioning body*: European Union 6. Framework program Brüsszel. *Partners*: Németország: Metropolregion Hannover Braunschweig Göttingen (MRH) (Lead partner), Institut für Regionalentwicklung und Strukturplanung E.V., Erkner, Darmstadt University of Technology (DUT), Darmstadt, Belgium: Eurocities ASBL, Brüsszel, Görögország: Panteion University of Social and Political Sciences (UEHR), Athén, Norvégia: Norwegian Institute for urban and Regional research (NIBR), Oslo, Svédország: Göteborgs Universitet (UGOT), Göteborg, Olaszország: Politecnico di Milano, Miláno, Hollandia: Universiteit Twente, Enschede, Lengyelország: Uniwersytet Warszawski, Varsó, Egyesült Királyság: University of the West of England, Bristol, Magyarország: MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. *Website*: www.gfors.eu, http://www.gfors.eu/fileadmin/download/national_reports/G-Fors_Hungarian_Cases_Final.pdf. *Summary*: http://www.dti.rkk.hu/kutatas/osszefoglalok/palne_gfors.pdf;

„ADDRESSING COMMUNITY COHESION: GOOD PRACTICE IN EQUALITIES LEGISLATION AT THE LOCAL AND REGIONAL LEVEL, WITH PARTICULAR EMPHASIS ON DEPRIVED RUNDOWN AREAS” (2007). *Project coordinator*: Pálné Kovács Ilona. *Commissioning body*: EU Committee of the Regions. *Partners*: Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht, PTE Bölcsészettudományi Karának Szociológia Tanszéke, FACT Intézet, MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. *Summary*: http://www.deldunantul.com/tervezes_fejlesztes/brusszeli_kepviselet/regiok_bizottsaga_tanulmany_szocialis_kohezio_diszkriminacio_szegregacio

„POTENTIAL AND NEEDS OF THE NEW MEMBER STATES” (2005) *Project coordinator*: Pálné Kovács Ilona. *Commissioning body*: European Commission, DG Region. *Partners*: Strathclyde University, Glasgow (Lead partner), National Centre for Regional Development, Sofia, Bulgaria; , Department of Social Geography and Regional Development, Charles University, Prague, Czech Republic; , Centre for European Regional and Local Studies, University of Warsaw, Poland; , Department of Economics, University of Malta; , Department of Public Administration, University of Tartu, Estonia; , Centre for European and Transition Studies, University of Latvia; , Institute of Europe, Kaunas University of Technology, Lithuania; , Institute for Economic Research, Ljubljana, Slovenia; , University of Economics, Bratislava, Slovakia; , Institute for National Economy, Academy of Science, Bucharest, Romania; , Systema Systems Planning & Management Consultants SA, Greece, MTA Regionális Kutatások Központja (Pécs). *Summary*: http://www.dti.rkk.hu/kutatas/osszefoglalok/palne_strathclyde.pdf. *Results*: MTA RKK Library

TERRITORIAL STUDY ON “TERRITORIAL COOPERATION AND TRANSNATIONAL COOPERATION PROGRAMMES WITHIN STRUCTURAL FUNDS” (2004-2005). *Project coordinator*: Illés Iván, Raffay Zoltán. *Commissioning body*: European Commission. *Partners*: MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs (Lead partner), Institut de

Gestion de l'Environnement et d'Aménagement du Territoire (IGEAT), Free University of Berlin (FUB), Swedish Institute for Growth Policy Studies (ITPS), Nijmegen Centre for Border Research (NCBR) . *Summary:* http://www.dti.rkk.hu/kutatas/osszefoglalok/illes_strukturalis.pdf. *Results:* MTA RKK Library

ESTIA SPOSE – „TERRITORIAL INDICATORS AND ACTIONS FOR A SPATIAL PLANNING OBSERVATORY NETWORK FOR SOUTHEAST EUROPE” INTERREG III B CADSES (2004-2006). *Project coordinator:* Illés Iván. *Commissioning body:* European Commission, INTERREG IIIB CADSES. *Partners:* University Research Institute of Urban Environment and Human Resources, (GR) (Lead partner), Federal Office for Building and Regional Planning (BBR), Regione Abruzzo (I), Regione Emilia-Romagna (I), Austrian Institute for Regional Studies and Spatial Planning (OIR) (A), The Urban & Spatial Planning Design Studio (AL), Federal Ministry of Physical Planning and Environment (BIH), Institute of Geography under Bulgarian Academy of Sciences (BG), Ministry of Environmental Protection and Physical Planning (HR), Institute of Architecture and Regional & Urban Planning of Serbia, IAUS (YU), Lychnidos, Center for Sustainable Values (MK), National Institute for Research and Development in Urban and Spatial Planning-URBANPROJECT (RO), University of Ljubljana-Faculty for Civil Engineering and Geodesy (SLO), MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs.

Website:

<http://www.cadses.net/en/projects/apprpro.html?projectId=1515&topic=projects/apprpro&PHPSESSID=0e>;

Results: http://www.dti.rkk.hu/kiadv/maqv/delkelet_europa.html

Hajdú Zoltán - Illés Iván - Raffay Zoltán (szerk.) Délkelet-Európa: Államhatárok, határon átnyúló kapcsolatok, térstruktúrák, Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja, 2007. 161 oldal, ISBN 978 963 9052 64 2.

ESPON 3.2. PROJECT – „SPATIAL SCENARIOS AND ORIENTATIONS IN RELATION TO THE ESDP AND EU COHESION POLICY”(2004–2006). *Project coordinator:* Illés Iván. *Commissioning body:* European Commission ESPON PROJECT. *Partners:* Free University of Brussels – IGEAT (B) (Lead partner), European Agency Territories and Synergies (EA-TS) (F), Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung-BBR (D), Centre for Urban Development and Environmental Management (CUDEM), Leeds Metropolitan University (UK), UMS RIATE (F) ,Nordregio – Nordic Centre for Spatial Development (S), Mcrit (E), Politecnico di Milano, Department of Management, Economics and Industrial Engineering (I), The Netherlands Institute for Spatial Research (NL), Centre for European Regional & Local Studies - University of Warsaw (PL), National Technical University of Athens School of Architecture, Department of Urban and Regional Planning (GR), Alexandru Joan Cuza University, Department of Geography (RO), Institut fuer Wirtschaftsforschung (IWH), Department of Regional and Urban Economics (D), MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs., *Website:* www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/260/716/index_EN.html. *Results:* MTA RKK Library.

ESPON 2.3.1. PROJECT – „APPLICATION AND EFFECTS OF THE ESDP IN MEMBER STATES” (2004-2006) *Project coordinator:* Illés Iván. *Commissioning body:* European Commission ESPON PROJECT. *Partners:* Nordregió (Lead partner), EuroFutures, Institute for Spatial Planning (IRPUD), Katholieke University Leuven, Austrian Institute for Spatial Planning (ÖIR), Research Institute for Housing, Urban and Mobility Studies (OTB), University of Delft, Philippe DeBoe Consultant, Politecnico di Torino, Spatial Development and Research Unit (SDRU) Aristotle University of Thessaloniki, University of Liverpool, MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs. *Website:*

http://www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/243/366/index_EN.html. *Results:* MTA RKK Library

ESPON 2.2.2. PROJECT – „TERRITORIAL EFFECTS OF THE ‘ACQUIS COMMUNAUTAIRE” (2003-2005) *Project coordinators:* Illés Iván, Raffay Zoltán. *Commissioning body:* European Commission ESPON PROJECT. *Partners:* Institute for Regional Development and Structural Planning, (D) (Lead partner), Institute of Regional Development (GR), Centre for Regional and Tourism Research - CRT (DK), European Policies Research Centre, University of Strathclyde - EPRC (UK), Centre for European Regional and Local Studies, Warsaw University - EUROREG (PL), MTA Regionális Kutatások Központja (HU). *Website:*

http://www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/243/340/index_EN.html. *Results:* MTA RKK Library

PLANET CENSE „PLANNERS NETWORK FOR CENTRAL AND SOUTH EAST EUROPE” INTERREG III B CADSES (2003-2006) *Project coordinators:* Illés Iván, Faragó László. *Commissioning body:* European Commission INTERREG III B CADSES. *Partners:* Austrian Institute for Regional Studies and Spatial Planning (ÖIR) (Lead partner), City of Vienna, Government of Land Styria, ÖBB Austrian Federal Railways, Federal Ministry for Transport Building and Housing, Planning Authority of Land Mecklenburg-Vorpommern, Regione Emilia-Romagna, Regione Marche, Ministry of the environment & spatial planning & energy National office for spatial planning, Ministry for Transport- Innovation and Technology, Joint Planning Authority of Länder Berlin-Brandenburg, Panteion University Athens, Co-Plan - Center for Habitat Development, National Centre for Regional Development, Federal Ministry of Spatial Planning and Environment, Ministry of Regional Development, VATI Hungarian Public Nonprofit Company for Regional Development and Town Planning, Ministry of Environment and Spatial Planning, Government Centre for Strategic Studies, INCD – URBANPROJECT, Ministry of Build-up and Regional Development, IAUS - Institute of Architecture and Urban and Spatial Planning of Serbia, University Belgrade - Institute of Spatial Planning, German Association for Housing Urban and Spatial Development, MTA Regionális Kutatások Központja (HU). *Website:* <http://www.cadses.net/en/projects/apprpro.html?projectId=1533&topic=projects/apprpro> <http://www.planet-cense.net>. *Results:* MTA RKK Library

„THE EX-ANTE ASSESSMENT OF THE REGIONAL OPERATIVE PROGRAM” (2003-2006) *Project coordinator:* Faragó László. *Commissioning body:* Váti Kht, Budapest. *Partners:* Research vor Beleid International (Hollandia) (Lead partner), *Results:* MTA RKK Library

A TERÜLETI FOLYAMATOKRÓL ÉS A TERÜLETI POLITIKA EREDMÉNYEIRŐL SZÓLÓ ORSZÁGGYŰLÉSI BESZÁMOLÓ SZAKMAI, TARTALMI KÖVETELMÉNYEI. (2002). *Projekt kordinátor:* Pálné Kovács Ilona. *Megbízó:* A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium.

„REGIONAL DEVELOPMENT AND POLICY IN HUNGARY. BACKGROUND REPORT FOR THE OECD COUNTRY REPORT”(1999-2000) *Project coordinator:* Horváth Gyula. *Commissioning body:* Ministry of Agriculture and Rural Development. *Partner:* OECD Local and Regional Services. *Results:* MTA RKK Library.

„THE COHESION PROBLEMS OF THE EASTERN-EUROPE ENLARGEMENT OF THE EUROPEAN UNION” (1999-2000) *Project coordinator:* Horváth Gyula. *Commissioning body:* European Commission DG XVI. *Results:* MTA RKK Library.

„REFORM OF THE HUNGARIAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND. TRANSFORMATION OF THE REGIONAL DEVELOPMENT INCENTIVE SYSTEM IN HUNGARY” (1996-1997) *Project coordinator:* Horváth Gyula. *Commissioning body:* Phare Regional Development Programme for Hungary. *Partner:* European Policy Research Centre, University of Strathclyde, Glasgow. *Results:* MTA RKK Library

„STRONG AND WEAK SIDES OF THE HUNGARIAN REGIONAL POLICY AND REGIONAL DEVELOPMENT FUND” (1995-1996) *Project coordinator:* Horváth Gyula. *Commissioning body:* Phare Regional Development Programme for Hungary. *Partner:* European Policy Research Centre, University of Strathclyde, Glasgow. *Results:* MTA RKK Library

2. SZ. MELLÉKLET. SZAKIRODALMI FORRÁSOK ÁTFOGÓ ÉRTÉKELÉSE, A LEGRELEVÁNSABB IRODALMI TÉTELEK BEMUTATÁSA

ALLARD, C. – CHOUËIRI, N. – SCHADLER, S. – VAN ELKAN, R.: Macroeconomic Effects of EU Transfers in New Member States. IMF Working Paper 08/223, 2008. 59 p.

A tanulmány az európai uniós támogatások gazdasági hatásait az IMF által kidolgozott Globális Integrált Monetáris és Fiskális (GIMF) modellel vizsgálta. Hangsúlyozza, hogy míg a szakirodalomban az ökonometriai modellek csak mérsékelt pozitív hatást tulajdonítanak az EU alapokból nyújtott támogatásoknak, addig a makromodelleken alapuló szimulációk szerint a támogatások segítik az újonnan csatlakozó országok felzárkózását. A különbségek részben módszertani okokra vezethetők vissza: az ökonometriai modellekben megjelenik a kiszorítási hatás, a járadékvadász magatartás és a kapacitáskorlátok hatása, ugyanakkor az adatok hozzáférhetősége és megbízhatósága nehézségeket jelent. Ezzel szemben a modellszimulációk számos torzító megkötéseket tartalmaznak, melyekhez nem lehet a valós adatokat hozzáilleszteni. A tanulmány több gazdaságpolitikai tanulságot is leszűr az általa használt modell révén. Meglepő módon az eredmények szerint az EU-támogatások a fogadó országokban nem eredményezik a beruházások növekedését – ennek magyarázata az, hogy az EU-támogatások egy része jövedelemkiegészítő támogatás (pl. mezőgazdaságban) vagy pedig nem produktív beruházásokra használják fel azokat. A háztartások jóléte és a hazai GDP azáltal tud a legjobban növekedni, ha a támogatásokat beruházásokra fordítják – szemben a közvetlen jövedelem-kiegészítéssel. A tanulmány fontosnak tartja, hogy az EU-támogatásokat a nemzeti gazdaságpolitika konzervatív és anticiklikus fiskális intézkedésekkel támogassa és legyen elkötelezett a fennálló monetáris rezsim iránt. A modell területi vonatkozásai meglehetősen korlátozottak, ezért a regionális politikai következmények elemzésére nem alkalmazható.

BACHTLER, J. – MENDEZ, C.: The Reform of Cohesion Policy after 2013: More Concentration, Greater Performance and Better Governance? – IQ-Net Thematic Paper, 26 (2) 2010. 48 p.

Az Európai Bizottság kezdeményezésében folytatott viták tapasztalatainak összegzéseként az uniós strukturális alapok fejlesztésével foglalkozó szakértői hálózat konferenciáján a következő álláspontok fogalmazódtak meg. Széleskörű egyetértés tapasztalható az Európa 2020 stratégiában megfogalmazott célkitűzések, az innováció és versenyképesség, a társadalmi kirekesztettség és zöld gazdaság tekintetében. A nemzeti és a regionális stratégiáknak és intézményi megoldásoknak kellő mértékben rugalmasnak kell lenniük. A beavatkozási területek, a támogatási alapok és az irányító hatóságok közötti koherenciát nemcsak az uniós szintjén kell követelményként megfogalmazni, hanem a döntési hierarchiát is egyszerűsíteni kell. A koherencia erősítésére leginkább a strukturális alapok és a rurális fejlesztés között van szükség. Egyetértés mutatkozott a területiség súlyának növelésében, a végrehajtási szabályok és eljárások egyszerűsítésében. Eltérő vélemények fogalmazódtak meg viszont a közösségi eljárások differenciált nemzeti alkalmazását illetően, vannak az egységes alkalmazásnak és a nemzeti sajátosságokhoz igazodó megvalósításnak is támogatói. A kohéziós politika általános igazgatási feltételeinek javítása, a politika stratégiai szerepének erősítése leginkább a pénzügyi igazgatás adminisztratív terheinek a mérséklését követeli meg. Egyetértés mutatkozik a bizottság stratégiai feladatokat erősítő elképzeléseivel, a jó megoldások terjesztésének fejlesztésével, ezek más régiókban való alkalmazásának támogatásával, a bizottság irányító egységei és a programmenedzsmentek partnerkapcsolatainak bővítésével. Fontos kihívást jelent a nem állami szereplők körében végzett koordináció is.

F. BARCA – PH.McCANN: Outcome indicators and targets. Towards a new system of monitoring and evaluation in EU Cohesion Policy. 2011.

A riport F. Barca és McCann vezetésével dolgozó nemzetközi team munkájának eredményeit foglalja össze, célja az uniós kohéziós politikájában egyre erőteljesebben igényelt eredményorientáltságot szolgáló értékelési rendszer, világosan értékelhető, statisztikailag korrekt indikátorok kialakításának megalapozása a place-based kohéziós politika uniós szabályozása érdekében. Ez a politikai igény világtrendnek tekinthető,

amire a Stiglitz-Sen-Fitoussi Bizottság 2009-es jelentése a legjobb példa, de az EU foglalkoztatási, szociális illetve gazdasági mérési eredményei is kiemelkedőek. A kohéziós értékelési rendszer azonban inkább abszorpció, mint eredmény orientált, mert nem különül el világosan az input-output, outcome-result és impact fogalma, az indikátorok szerepe marginális, gyakran utólagos, nincsenek standard metodológiai elvek, nem ellenőrzik az indikátorokat, a kontextus indikátorok összekeverednek az eredmény indikátorokkal, a tényleges eredményeket keverik a policy sikerekkel. A monitoring és értékelés folyamata meg kell, hogy különböztesse a kimenetet a hatásoktól. Nincs szükség általános „indikátor műszerfalra” (dashboard of indicators), sem indikátor menüre, de szükség van a tagállamok konszenzusára épülő általános elvekre, amelyek segítenek az indikátorok közül az adott esetben leginkább alkalmasakat kiválasztani.

A jelentés összefoglalja az outcome (eredmény) indikátorok fogalmi jegyeit, tekintettel arra, hogy a 10 éve alkalmazott MEANS gyűjtemény ezt a feladatot nem oldotta meg. A place-based politikák esetében a stratégiák több kimeneti eredményt céloznak meg, a szelekció köztük egy deliberatív folyamat eredménye, hogy egyeztetni lehessen a különböző nézeteket. Ezt követően lehet dönteni az outcome indikátorokról, amelyek nem mindig korrelálnak a regionális statisztikákkal, mindig a megcélzott aggregátumban kell mérni az eredményeket.

A változás lényege, hogy megakadályozza az input-output túlhangsúlyozását, illetve a tényleges következmény (outcome) figyelmen kívül hagyását. Így a tagállamok a jelentéseikben nem a közpolitikai intézkedéseket fogják sorolni, hanem, hogy a szándékból mi valósult meg. A rigorózus outcome indikátorok segítségével fegyelmehető a politikusok politikaformáló szerepe, nagyobb kontinuitás várható, mindezzel a közpolitikai eredményessége növelhető.

A hatásértékelés arra szolgál, hogy megállapítsa, a bekövetkezett hatás mennyiben a beavatkozásnak vagy más tényezőknek tudható be. Ehhez további információk szükségesek az összehasonlítás érdekében.

Módszertani elvek: Az ötödik kohéziós jelentés felsorolta az outcome indikátorokkal szembeni elvárásokat, melyek majd a szabályozásban is megjelennek. Ezek közül a jelentés a policy-re érzékenységet emelte ki (responsive to policy), ami szükségessé teszi a kontextus indikátorok (GDP, más tradicionális makrogazdasági statisztikák) és az outcome (akár objektív akár szubjektív) indikátorok világos elkülönítését, ez utóbbiak tudnak a policy célokra reagálni, s igényelhetnek minőségi információkat is.

Outcome indikátorokra szükség van OP és projekt szinten egyaránt. Minden OP-nak tartalmaznia kell output indikátorokat és a tervezett beavatkozásokat, amelyek deliberáció mentén alakulnak ki, ezeket a partnerségi szerződésben is szerepeltetni kell. A projektszintű outcome indikátorok és célok azonosítása egyszerűbb, de hiányozhatnak a szükséges információk, adatok hozzá, ezért is kell velük már a projektformálás idején foglalkozni.

Fontos megkülönböztetni a kiadások és output indikátorok, a cél felé haladás monitoringját a policy értékeléstől, de épülnek is egymásra. Az értékelés ad lehetőséget arra, hogy új ideákat, impulzusokat kapjanak a nyomon követésben a program esetleges módosítására.

A jelentés felhívja a figyelmet, hogy a megváltozó értékelési rendszer nagyobb humánkapacitást és információs rendszert igényel. Erre vonatkozóan is intézményi, szabályozási javaslatokat fogalmaznak meg, majd az outcome indikátorok kiválasztási folyamatát és szempontjait modellezik. A jelentés mellékelte sorol példákat az outcome indikátorokra, különböző policy célokra vonatkoztatva.

BÖHME, K. – ESER, T. W.: Territorial impact analysis of EU policies. In: European Spatial Research and Planning. Ed. Andreas Faludi. Cambridge (MA): Lincoln Institute of Land Policy, 2008. pp. 43–66.

A tanulmány számos jó gyakorlatra hivatkozik a kötelező területi hatáselemzések (TIA) használatát illetően (Ausztria, Németország, Portugália, a belgiumi Vallónia, és a környezeti hatáselemzés részeként Finnország). A szerzők felhívják a figyelmet a területi hatások analizálása és a TIA között meglévő

különbségekre. Az előbbi a politika hatásainak elemzése, míg az utóbbi projekt-, illetve programelemzést jelent. Az Európai Unió számára nélkülözhetetlen az uniós politikák hatáselemzésére használható egységes TIA-definíció és módszertan kialakítása. Az ESPON programnak lényegében az a célja, hogy ezt támogassa.

A szerzők kitérnek a kohéziós politika (a Strukturális Alapok szabályozása) értékelésének és a stratégiai környezeti hatáselemzések (tervek és programok kötelező hatáselemzése az Unióban) európai uniós bevezetésének és használatának körülményeire, melyekből egyenesen következett 2006-ban egy egységes európai uniós területi hatáselemzési rendszer kidolgozásának igénye.

Egy ábrán bemutatják a területi politika, az ágazati politikák és a területi hatáselemzés kapcsolatrendszerét.

BÖHME, K. – ESER, T. W. – GASKELL, F. – GUSTEDT, E.: The Territorial Cohesion Principles. Position Paper to the EU Green Paper on Territorial Cohesion Hannover: ARL: Academy for Spatial Research and Planning, 2008. 18 p.

Az Európai Bizottság 2008-ban adta ki a „Zöld könyv a területi kohézióról” c. dokumentumot. Ebben megfogalmazódott a „testre szabott” területfejlesztési stratégiák szükségessége és az, hogy nagyobb tudatosság kell abban, hogy a különböző beavatkozásoknak milyen területi hatásai vannak. A tanulmány négy pontban összefoglalja, hogy miért van szükség a területi kohézióra és megfogalmazza az öt legfontosabb irányelvet.

A területi kohézió szükségességének okai:

1. Csökkenteni kell az EU politikák koordinálatlanságából eredő költségeket.
2. A Lisszaboni és a Göteborgi Agendákban elfogadott célok megvalósításához az európai sokszínűség (a területi eszközök és források) fenntartható használatára van szükség.
3. Biztosítani kell az Egységes Európai Piac kiegyensúlyozott fejlesztését. (A területi kohézió az az ár, amit fizetnünk kell azért, hogy elhárítsuk a területi széttöredezettségből eredő akadályokat.)
4. A szolidaritás fenntartása különösen fontos az Unió együtttartásában.

A dokumentum a területi kohézió alapelveit a következő öt pontban összegzi:

1. A területi különbségek felismerése. (Minden területi egységnek meg van a továbbfejlődéséhez a saját területi tőkéje vagy komparatív előnye.)
2. Meg kell határozni az integrált fejlesztési stratégiákhoz alkalmazható lehetőségeket. A speciális területi adottságokra kell építeni a funkcionális munkamegosztásban elfoglalt helyet.
3. El kell ismertetni a területi kontextust.
4. Biztosítani kell az infrastruktúra (pl. ITK) és a szolgáltatások (pl. oktatás) igazságos hozzáférését.
5. Az irányítási rendszer (kormányzás) továbbfejlesztése. (A helyi és regionális stakeholder-ek és minden érintett bevonása a stratégiaalkotásba.)

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az ágazati fejlesztések kevésbé alapoznak a területi potenciálokra és kevésbé veszik figyelembe a területi sebezhetőséget. Több fejlesztési szektort átfogó közös stratégiákra van szükség. A cselekvési tér dimenziói:

1. Stratégiai dimenzió. Az egyes területekre szabott stratégiákra van szükség ahhoz, hogy legjobban ki tudjuk használni a területi potenciálokat, és hogy legjobban ki tudjuk szolgálni a helyi igényeket.
2. Ágazati dimenzió. A különböző ágazati politikák együttes megvalósítására van szükség ahhoz, hogy megvalósuljon a területi kohézió. Tértudatosabb ágazati politikák kellenek. Különösen az agrár, a

közlekedési, az energia, az IKT, az oktatási, a kutatási és a támogatási politikák összehangolására van szükség a kohézió megvalósításához.

3. Stakeholder és kormányzási dimenzió. Minden szereplő tértudatosságát növelni kell. Erősíteni kell a területi integrációt és a régiók közötti kooperációt.

Következtetések és ajánlások:

A különböző eszközök kombinációival valósítható meg a kohézió. Ezek: a tudatosság erősítése, információ, képzés, benchmarking, dialógus és konzultáció, koordináció kooperáció, ösztönzés, stratégiaépítés. A területi kohézió erősítéséhez rugalmasságra és nyitottságra van szükség, a szubszidiaritás alapján egyszerre kell alkalmazni a fentről-le és a lentől-fel megközelítést és a hatáskörök megosztásával csökkenteni kell a bürokráciát. A megvalósítás érdekében a Bizottságnak, a tagállamoknak, a régióknak és a lokalitásoknak is vannak teendői.

BÖHME, K. – DOUCET, P. – KOMORNICKI, T. – ZAUCHA, J. – ŚWIATEK, D.: How to strengthen the territorial dimension of 'Europe 2020' and the EU Cohesion Policy. Report based on the Territorial Agenda 2020 prepared at the request of the Polish Presidency of the Council of the European Union. Warsaw. 2011. 69 p.

A jelentés az első fő fejezetében sorra veszi azokat a legfontosabb uniós, dokumentumokat, amelyek a területi dimenzió érvényesítését szolgálják, felhívja a figyelmet az ezek közötti kapcsolatokra, illetve a koordináció hiányára. Részletesen vizsgálja az EU 2020 dokumentum várható területi hatásait, összeveti céljait a Területi Agendával (TA). Megállapítja, hogy több tekintetben nincs összhang a két dokumentum között.

A második rész felvázolja, hogy miként lehetne erősíteni a területi megközelítés hatékonyságát: szakpolitikai integrációval (horizontális, vertikális, területi, és a kondicionalitás mint eszköz.) erősíteni kell a területi dimenziót, mint általános EU politikai megközelítést, a specifikus EU politikák területi dimenzióit is erősíteni kell.

Megállapítja, hogy a szakpolitikák és stratégiák koordinációjára és horizontális és vertikális integrációjára van szükség. A szakpolitikák horizontális integrálása kulcseleme a „place-based” megközelítésnek. A vertikális integrációt a szubszidiaritás és a többszintű kormányzás elvei szerint kell megtenni. A területi integráció több szinten is megvalósulhat, amelynek elemei a funkcionális térségek.

A területi kohézió megvalósítása érdekében szükség lenne egy erre irányuló uniós ajánlásra (dokumentumra), és a döntési mechanizmus világosabbá tételére. Az uniós szakpolitikák mindegyikének van területi hatása, de csak egy részüknek van explicit területi dimenziójuk. A különböző szakpolitikák időbeni összeegyeztetésére is szükség van. A 2007–2013-as időszakban a Bizottság által készített Közösségi Stratégiai Iránymutatások (CSG) erősítette a területi dimenziót. A következő programozási időszakra a Közösségi Stratégiai Keret (CFS) fogja megadni a kulcsprioritásokat. 2014-től a Fejlesztési és Beruházási partnerségi szerződés (DIPC) területi fejezete tartalmazza majd, hogy az EU kohéziós politikája miként járult hozzá a területi kohézióhoz.

A harmadik fejezet tartalmazza a területi dimenzió gyakorlati érvényesítésére vonatkozó javaslatokat. A SMART (Specific/Spatially relevant, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) indikátorokat használják a regionális, országos és EU szinten a szakpolitikák készítésénél, egy részüket a támogatás allokációjához, a másik részüket a beavatkozások mérésére. A „területi kulcsok”-hoz (lásd Barca jelentést) különböző indikátorokat rendelnek. Lengyel esettanulmányban mutatják be a területi kulcsok és indikátorok használatát.

A dokumentum változásokat javasol az általános szabályozásban, az alapok jogi szabályozásában és a kapcsolódó egyéb szabályozásban, E törekvéseket kell tükröznie a Közösségi Stratégiai Keretnek, a Fejlesztési és Beruházási Partnerségi Szerződésnek és a készülő operatív programoknak is.

BOTKA M. – PÉTI M.: Kézikönyv a területi kohézióról. NFGM. 2009. 164 p.

A kézikönyv szóhasználatában, értelmezésében a területiség – melyre, mint megkülönböztető sajátosságra kívánja felhívni a figyelmet – leginkább a tervezés és a programozás komplexitását jelenti. A komplexitás rendkívül fontos jellemző, melynek érvényesülésére különösen a következő programozási időszak multifund rendszere kínál lehetőséget, de természetesen nem egyedüli sajátossága a területfejlesztésnek. A kézikönyv kizárólag top-down szemléletmódban vizsgálja a tervezés-végrehajtás-értékelés rendszerét. Megjegyezzük, ezt a szemléletmódot már a kézikönyv kialakításának időszakában szükséges lett volna kiegészíteni bottom-up szemlélettel. Ma ez azért különösen fontos, mert a következő programozási időszakban ez a szemlélet meghatározó például a „közösségi szinten irányított helyi fejlesztés” séma tekintetében.

A kézikönyv megállapítja, hogy a „programértékelések célja a programozási ciklusba történő folyamatos visszacsatolás, és a támogatási összegek hatékonyabb felhasználásának biztosítása”, a területi hatásvizsgálat önálló eszköze a Territorial Impact Assessment (TIA), amely az elmúlt években az Európai Unióban nagy szakmai és szakpolitikai figyelmet kapott, annak ellenére, hogy pontos értelmezése, módszertana mindeztidáig nem került kialakításra.

A VÁTI kifejezetten hazai készítésű modellt is alkotott, mely – többek között – a programok alábbi hatásait vizsgálta: hatás a helyi, térségi foglalkoztatásra, a helyi, térségi gazdaságra, az elérhetőségre és az infrastrukturális ellátottságra.

A kézikönyv foglalkozik a területi szintű értékeléssel is, és azt állapítja meg, hogy az egyes kitüntetett térségtípusokban érdemes külön értékeléseket is lefolytatni. Ezeket az értékeléseket el lehet végezni a programok kötelező programértékeléseinek részeként is, de még jobb, ha több program vagy a fejlesztéspolitika egészének a tükrében vizsgáljuk meg ezeknek a térségtípusoknak a fejlesztését.

Az indikátorokkal kapcsolatban a kézikönyv az alábbi megállapításokat teszi: az input indikátorok rögzítik a megvalósított fejlesztések szakmai teljesítményét mérő mutatókat is (output- és eredményindikátorok – a valóságban sajnos e mutatók feltöltése gyakran hiányos).

Az indikátorokhoz kapcsolódó adatokhoz fűződően a kézikönyv kiemeli, hogy a projektadatok között területi szempontból az egyik legfontosabb adat a projekt megvalósulásának helye, mely számos esetben különbözik a projekt megvalósítójának székhelyétől.

Fontos meglátás, hogy semmilyen értékelést, így területi értékeléseket sem lehet lebonyolítani, ha nem állnak rendelkezésre a projekt megvalósításának számszerűsíthető eredményei output és eredményindikátorok formájában. A pénzügyi adatok az értékelésekhez nem elegendők. Ráadásul a mutatókat egységesen kell gyűjteni, hogy az egyes projektek értékeit egymással össze lehessen vetni, össze lehessen adni. Fontos, hogy a programok indikátorai összhangban álljanak a statisztikai adatbázisokkal.

BUUREN, A. VAN, NOOTEBOOM, S.: Evaluating strategic environmental assessment in The Netherlands: content, process and procedure as indissoluble criteria for effectiveness. Impact Assessment and Project Appraisal, 27(2), 2009. pp. 145-154.

A tanulmány folyamatoldalról vizsgálja a Stratégiai Környezeti Vizsgálat (SKV) hollandiai megvalósítását és hatékonyságát két esettanulmányon keresztül. Hollandiában a környezeti értékeléseknek az 1970-es évekig visszanyúló történetük van. Környezeti hatásvizsgálatot azóta készítenek, így az ott felhalmozott tapasztalatot az SKV készítésben is kamatoztatni tudják.

A tervezési folyamat minőségéhez alapvetően hozzájárul magának az SKV folyamatnak a döntés-hozási folyamatba történő megfelelő integritása. A transzparencia és az egyértelmű ügyrend, amely strukturálja a döntés-hozás folyamatát, hozzájárul a tervezés általános minőségéhez. A jól működő holland SKV az alábbi menetet követi: 1. Széleskörű, közösségi felhívás az folyamat elkezdésére; 2. konzultáció az adminisztratív testületekkel, amelyek vélhetőleg a terv végrehajtásában részt fognak venni, valamint a környezeti állapot

részleteinek felvázolása; 3. Környezeti megállapítások megírása („terv-környezeti hatásvizsgálat”); 4. A környezeti megállapítások nyilvános megjelenítése, olyan tervváltozat nyilvánosságra hozása, amely visszacsatolásokat csal ki a közvéleményből; és néhány esetben további konzultáció történik a Holland Környezetértékelési Bizottsággal (HKB); 5. A végső terv elkészítése a feltételezett környezeti hatások és a konzultációs folyamat figyelembe vételével; 6. A végső terv megjelentetése; 7. A projekt végrehajtását követően a valódi hatások értékelése.

A tanulmányban két SKV készítés esete kerül bemutatásra. A vasúti projekt esetében a tervezés hosszadalmas, de nagy nyilvánosságot kapott, széles érintetti kört bevonó alapos folyamat volt. A tervezés során a költség-haszon elemzés és az SKV bebizonyította azt, hogy a vasúti projekt alapján kevésbé hat az elmaradottabb régió felzárkózásához, ugyanis az nem attól fejlődik, hogy új, nagy-sebességű vasúti kapcsolata lesz a fejlett régióval. Maga a beruházás nem volt gazdaságos. Az előkészítésre, az értékelésekre azonban nagyon sok pénz ment el, az érintetteket többször is bevonták a folyamatba. A konzultáció olyannyira nyitott volt, hogy teljesen új koncepció megfogalmazására is lehetőség volt. A másik esetben (folyószabályozás) a folyamat zárt volt, az érintetteknek minimális beleszólása volt két kidolgozott verzióhoz, azt érdemben nem befolyásolhatták.

A tanulmány tanulsága alapvetően nem az, hogy az SKV hogyan hatott egy projekt létrejöttére, módosítására, hanem inkább az, hogy magát az SKV folyamatot hogy lehet minőségileg értékelni. Egyértelmű, hogy a minimális transzparencia, az érdekeltek szűk körű bevonása, a tervezés rugalmatlansága, a tervezési folyamatba történő késői bevonás nem eredményezett megfelelő minőségű értékelési folyamatot. A gyorsvasúti projekt esetében egy hosszú előkészítési folyamattal, több körös érintetti részvétellel, több szakmai szervezet bevonásával, nagy idővesztéssel és nagy arányú egyeztetési/előkészítési költséggel találkozunk. Ebben az esetben azonban az egyértelmű vélemény az, hogy a több millió elköltött euró hatékonyan került elköltésre, egy még több problémát okozó kimenetet előzött meg, és az SKV lényegesen hozzájárult a tervezési tanulási folyamathoz.

Tanulság

- A társadalmi érdekekkel kiegészített CBA és az SKV együttes alkalmazása hatékonyság növelő lehet az értékelésben, előtérbe helyezve az interaktivitást, amely sokkal több és elfogadhatóbb „co-created” alternatív megoldási lehetőségek létrehozásához vezet.
- A holland SKV értékelésben alapvető szakmai és felügyeleti szerepe van a HKB-nak. Ilyen szerepet és jogosítványokat ölthetne magára Magyarországon az Országos Környezetvédelmi Tanács.
- Az érintetteken kívül a tervezési régióban lakók aktív bevonása sokkal elfogadottabbá tesz bármilyen döntést, hiszen a döntési folyamatba ők is bevonásra kerültek, még a döntéshozás előtt.
- Az SKV minél előbb kerül alkalmazásra a tervezési folyamatban, annál inkább hozzájárulhat a tervezési folyamatban fenntarthatóbb alternatívák kidolgozásához.

CAMAGNI, R.: ESPON studies on Territorial Impact Assessment: methodology and results from three projects. European Commission, DG REGIO. 4th Meeting of the Inter-Service Group on Territorial Cohesion. Brussels, 2011. PPT presentation.

A prezentáció három ESPON projekt eredményeit összegzi. Az ESPON 3.2.-est, amelyben Camagni lefektette az ESPON TIA alapjait a TEQUILA modellel, illetve a most zárult TIPTAP és ARTS projektek módszertant érintő összefüggéseit.

A TIPTAP-ban az ún. TEQUILA 2 modellt dolgozták ki és tesztelték a közlekedési és az agrárpolitika hatásainak értékelése alapján. A TEQUILA 2-vel szemben elvárás volt, hogy alkalmas legyen ex-ante elemzésekre és a döntéshozók támogatására, tehát egy könnyen kezelhető modellt kellett faragni a korábbi modellből, amely ráadásul illeszkedik az EU IA (hatáselemzési) rendszerbe is. Az ARTS az EU direktívákra

való regionális, területi érzékenység vizsgálatára vállalkozott. Az általános, egyszerűsített eljárás mellett néhány direktívát teszteltek is a projektben.

A TEQUILA 1 a koncepcionális fázis volt, egy, az operacionalizálást segítő modell alakult ki, amelyet a TEN hálózatokra teszteltek. A TEQUILA 2-ben tökéletesítették az érték funkciókat és a szakértői véleményeket, illetőleg beépítették a politikai döntéshozók véleményét, kidolgozták a FLAG modellt a riasztási feltételekkel, és a CAP-re és a TEN-re is tesztelték. A TEQUILA 2 jóval komplexebb lett, mint a TEQUILA 1 volt. Az ARTS-ban egyszerűsítették a modellt, 41 hatást azonosítottak, egyszerűsítették a szakértői véleményeket, és 12 direktívára tesztelték a modell használhatóságát.

A TEQUILA egy többváltozós modell az EU politikák területi hatásainak ex-ante elemzésére, amely tartalmaz egy modellező és egy interaktív szimulációs részt (SIP) is. A területi hatások alatt a területi kohézióra kifejtett hatásokat értenek, amelyeket a fenntarthatóság három dimenziójával azonosítanak. A modell két szinten képes hatásokat mérni, egyrészt ún. egydimenziós területi hatásokat állapít meg, a gazdaságra (GDP, egy főre eső GDP), a versenyképességre (termelékenység, elérhetőség, zsúfoltság), a társadalomra (munkanélküliség, biztonság, társadalmi kirekesztés), a környezetre és a klímaváltozásra (kibocsátás, talajerózió), a tájképre és a helyi identitásra (tájkép, kulturális örökség, tradicionális termékek). Másrészt pedig összhatásokat is számol a területi kohézió három komponense szerint (területi hatékonyság, területi minőség, területi identitás), illetőleg összesen a három hatásra. Egy-egy egydimenziós, egyszerű hatás jelentőségét (súlyát) a szakértők és a politikai döntéshozók véleménye (kérdőívek) alapján állapítják meg.

A következő ábra a területi kohéziós dimenziók és az indikátorok kapcsolatrendszerét mutatja be.

A modell alapvetően kvalitatív, de kvantitatív elemeket is bele lehet építeni. A kockázatelemzéshez hasonlóan a kockázat=veszély (potenciális kockázat) x sebezhetőség egyenletből indul ki a modell. Lefordítva a területi hatás = potenciális hatás x érzékenység képletet kapjuk; azaz $TIM_{r,f} = PIM_{r,f} \times Sr,f$.

A szenzitivitás r régió esetében f terület hatásait érintően értelmezhető. (A politikai hatások célszerűsége, kívánatossága régióként eltérő lehet és a régiók sebezhetősége is eltérő).

A potenciális hatás számításához, becsléséhez (az egyszerű dimenziók azonosításához) a TEN esetében gazdasági és szimulációs modell is használható, a CAP és az EU direktívák esetében pedig komplex indikátorok statisztikai elemzésével teljesíthető (itt tehát nincs modell).

$TIM_r = \sum \theta_f \cdot PIM_{r,f} \cdot Sr,f$ az összhatást mérő modell, ahol θ_f a politikai döntéshozók vagy a szakértők által meghatározott relevancia, súly, adott hatásra vonatkozóan. Ez a felfogás engedi a területek közötti

kompenzációkat (pl. GDP növekedés és a környezeti minőség romlása). A FLAG modell a kompenzációk kezelésére szolgál, bizonyos küszöbértékek (hatások) felett a kompenzáció kizárt. A FLAG modellt adott régióra használják, az emisszió, a zsúfoltság és a biztonság területi hatásainak elemzéséhez.

Az EU direktívákra kidolgozott egyszerűsített eljárás során a szerző szerint, elsőként definiálni kell a 41 tényezőtől kiválasztott 5-8 alapján a vizsgálati kérdést, egyszerű igen/nem válaszokkal. A kiválasztott elemek intenzitását szakértői vélemények alapján 0-1 vagy 0-5 értékek mentén fel kell értékelní. A vizsgálati régiókat egy előzetes klasszifikáció alapján (városi, rurális, gazdag, tengerparti stb.) be kell sorolni, szintén igen/nem válaszok mentén, majd egy regionális érzékenységi mátrixot kell készíteni (hatásonként és régióként – ez a része a modellnek még tovább fejleszthető, például hatásonként más-más az érzékenység). Végül mindhárom tényezőt (intenzitás x klasszifikáció x szenzitivitás) összeszorozva kapjuk meg a végeredményt.

A Camagni-féle modellnek előnye, hogy egyszerű és összegzett hatásokat is tud elemezni, interaktív, könnyen használható és teljesen konzisztens az EB hatáselemzési útmutatójával, előnye még az átlátható és rugalmas súlyozási rendszer és a FLAG modellel beépített riasztási feltételek és nem-kompenzációk a hatások között. A modell legjobban a régiók közötti összehasonlításban használható, és azokra a régiókra hívja fel a döntéshozók figyelmét, amelyekben politikaváltásra van szükség. Az adatokhoz való hozzáférés azonban szűk keresztmetszet, és sok esetben gátolja a modell alkalmazhatóságát.

CAMAGNI, R.: Territorial Impact Assessment for European regions: A methodological proposal and an application to EU transport policy. Evaluation and Program Planning 32. 2009. pp. 342–350.

A szerző az ESPON 3.2. A területi fejlődés forgatókönyvei és irányai és azok viszonya az ESDSP-hez és az EU kohéziós politikájához c. projektjében még a program első periódusában dolgozta ki a saját TIA módszerét (TEQUILA).

Camagni a területi kohéziót tágan értelmezi és a fenntarthatóság területi dimenziójaként kezeli. A fenntarthatóság további négy dimenzióra osztható: a technológiai dimenzióra (a termelési folyamat vezénylése); a magatartás dimenzióra (életstílus, fogyasztási szokások, termelés-szervezési módok), a politikai (diplomáciai) dimenzióra (a különböző fejlettségű és törekvésű országok közötti nemzetközi együttműködés), valamint a területi dimenzióra (az emberi tevékenységek rendezett, erőforrás-hatékony és környezetbarát területi eloszlása). A területi kohézió közvetlenül a negyedik dimenzióhoz kapcsolódik, és lényegében három fő komponense, tárgya van: a területi hatékonyság (erőforrás-hatékonyság, versenyképes termelés és területi attraktivitás, belső és külső elérhetőség, hozzáférés); a területi minőség (élet- és munkakörnyezet, területi életszínvonal, a közszolgáltatásokhoz és a tudáshoz való egyenlő hozzáférés); területi identitás (szociális tőke, közös jövőkép kialakítása, helyi know-how-k és specialitások, versenyelőnyök és helyi kötődés).

A tanulmány második része a TEQUILA-modellt mutatja be, illetve annak használatát az európai közlekedési hálózat (TEN) elemzésében.

COWELL, F. A.: Measuring Inequality. Oxford University Press. 2008. 256 p.

Az értekezésben a szerző az egyenlőtlenségek méréséről értekezik, és igyekszik az alapoktól (definíciók) a mérésen és modellezésen keresztül a gyakorlati alkalmazásokig összefoglalni a témakört. Először igyekszik felvázolni, hogy mit értünk egyenlőtlenségek alatt, milyen dimenziókban jelenhet meg az egyenlőtlenség, hogy lehet ezt mérni és milyen kapcsolat van az egyenlőtlenség és a szociális struktúrák között. A jövedelmi egyenlőtlenségek ábrázolásának különböző módszereit is felvázolja ("Parade of dwarfs" (Jan Pen), sűrűségfüggvények, Lorenz-görbe), majd ezeket különböző mértékekkel (terjedelem, relatív átlagos hiba, variancia, Gini-koefficiens) és a rangsorolással (kvantilisek, eloszlás) kapcsolja össze. Az egyenlőtlenségek elemzéséhez három megközelítést és azok eredményeit használja: a társadalmi jólét elméletét, az információelméletet (Theil-index) és a strukturális megközelítést. Utóbbi alatt az egyenlőtlenségi mértékek

fő tulajdonságait és a mértékek kialakítását tárgyalja. A modellezésnél, miután felvázolja a modellépítés elméletét (függvények, eloszlások, paraméterek), a különböző eloszlásokkal vizsgálja a szerző a jövedelem egyenlőtlenségi modelleket: normál eloszlás esetén, logaritmus normáeloszlás esetén és Pareto-elv szerinti eloszlás esetén. Az egyes eloszlásoknál kiemeli az azokhoz tartozó speciális tényezőket (törvények, paraméterek, tulajdonságok), illetve felhívja a figyelmet a modellek jóságának ellenőrzésére is. Az elméleti részletezést követően az elméletek gyakorlatba ültetését követi végig öt pontban. Az első pontban az adatokat mutatja be és ezen belül az adatfelvételi módszereket (megkérdezés, kényszerűség), illetve az adatokkal kapcsolatos tulajdonságokat (mit tartalmaznak, kiket kell megszámolni, milyen időtávon, milyen értékeléssel és milyen következtetéseket lehet tenni). A második pontban az egyenlőtlenségek mérésére szolgáló mértékek (többek között az elméleti részben felsorolt mértékek) létrehozását elemzi matematikai-statisztikai módszerek segítségével. A harmadik pont a kiszámított eredmények értékeléséről szól, itt azon van a hangsúly, hogy milyen szempontból kell értékelni a kapott értékeket. A negyedik pontban a megfelelő függvényforma és eloszlás illesztését határozza meg a szerző ahhoz, hogy a megfelelő paraméterbecsléseket elvégezhesse a modell (a függvényeknek eleget kell tenniük bizonyos statisztikai kritériumoknak). Végül az ötödik pont a vizsgált kérdések megválaszolása.

DAVIES, S.: Regional resilience in the 2008–2010 downturn. Cambridge Journal of Regions, Economy and Society. Vol. 4(3), 2011. pp. 369–382.

A 2008-ban kialakult világgazdasági válság eltérő hatásokat gyakorolt az európai országokra és régiókra, és a kormányzatok válságkezelésre irányuló intézkedéseinek át felvetették a válságkezelési képesség kérdéseit is.

A válsághoz való alkalmazkodás egyik központi fogalma a regionális tudományból eredő alkalmazkodási rugalmasság (resilience), amely három komponensből áll: 1) egy rendszer által torzulás nélkül elviselt változások mértéke; 2) önmagát újraszervező képessége; 3) tanulásra és alkalmazkodásra való alkalmassága. A rugalmasság itt a jelentős külső sokkok (a válság) kontextusában értelmezhető, de része a tanulmány által részletesen nem tárgyalt hosszú távú alkalmazkodás is. A rugalmasságban jelentős szerepük van a társadalmi-gazdasági intézményeknek, amelyek képesek a társadalmi tanulásra (tervezés, jövőorientáltság).

A válság eltérően érintette a pénzügyi központokat, a jelentős nemzetközi kapcsolathálóval rendelkező feldolgozóipari, és a túlértékelt ingatlanpiacú lakótérségeket. A mélyebb válságba jutott államokban és régiókban a közszférát érintő megszorítások további visszaeséshez vezettek. A tanulmány regressziószámítások és szenior közpolitikai szakértőkkel készített kvalitatív interjúk segítségével vizsgálta a válság hatásait.

Kimutatható volt, hogy 2009-ben, a válság első fázisában, a pénzügyi és ingatlanpiaci buborékok által érintett nagyvárosi régiók nem szenvedtek el jelentősebb visszaesést (és annál jobban átvészelték, minél nagyobb volt a népességkoncentrációjuk), míg ez nagyon jelentős volt a feldolgozóipar területein. 2010-ben a nagyvárosi régiók alkalmazkodási rugalmassága csökkent három országban (Ausztria, Svédország, és a pénzügyi megszorítások alá eső Magyarország), míg a feldolgozóiparban a válság mérséklődése volt tapasztalható.

A kormányzati kiadások a szektorális beavatkozásokon keresztül befolyásolták az egyes régiók helyzetét: pl. a bankmentő csomagok hatása a pénzügyi szektort koncentrálnó nagyvárosokban, az autóipar vagy energetika támogatása ipari térségekben volt kimutathatóan jó hatású intézkedés. A munkahelymegtartó támogatások segítettek a térségi rugalmasság fokozásában, növelték azok ellenálló képességét.

DAVOUDI, S.: Territorial cohesion, European social model and transnational cooperation. In: Planning Cultures in Europe: Decoding Cultural Phenomena in Urban and Regional Planning / ed. by J. Knieling & F. Othengrafen. Burlington : Ashgate. 2009. pp. 269–282.

A szerző rövid összefoglalását adja a területi kohézió európai politikájában való megjelenésnek, valamint arról ad összefoglalót, hogy az európai „szociális modell”, a szociális politikához való viszonyulás hogyan egészült ki a területi dimenzióval, a területi kohézió hogyan hatja át ma az európai szociális modellt.

A területi kohézió alapvető szakpolitikai szintre történő emeléséért a legtöbbet a 2007-es német és 2008-as francia elnökség tett, amelyek eredményeként 2008 novemberében publikálták a Területi Kohéziós Zöld Könyvet. A területi kohézió új megközelítést adott az európai „szociális modellhez”. Definiálta, hogy nemcsak a tipikus élethelyzetek (munkanélküliség, betegség, szegénység stb.) azok, amelyek az egyén helyzetét befolyásolják, hanem a területi kockázatok is (mint például az elérhetetlenség, izoláció, szennyezés, területi stigma stb.)

A területi kohézió megjelenésével nem csak az emberek közötti, hanem a területek közötti szolidaritásról is beszélhetünk. Így már nem csak a munka-alapú társadalmi hálót, hanem a tér-alapú területvédelmi megközelítést is figyelembe kell vennünk.

A területi kohézió eredete francia, az alapgondolat még 1947-ből származik Jean-Francois Graviertől, aki „Párizs és a francia sivatag” című művében azt feszegette, hogy a Párizson kívüli területek fejlődését (amely az „egyenlőség” elvéből vezetett le) hogyan lehetne előmozdítani. Ezt a gondolatot vezette be Jacques Delors az Amszterdami Szerződésbe, majd jelent meg policentrikusság fogalma alatt az ESDP-ben.

A szociális és területi igazságtalanságok kiegyenlítésében a tagállamok akarata egységes, azonban a megvalósítás a kulturális, a társadalmi különbségek, illetve az „út-függőség” miatt más és más. Így bár a tagállamok a területi kohézió ideológiájában, szükségességében egyet értethetnek, az alkalmazás a kulturális különbségek miatt eltérő.

DROBNIÁK A. (Ed) (2009) Evaluation of Operational Programmes of Regional Development: Case studies from: Lowlands & Uplands Scotland, Moravian-Silesian Region, Saxony, Silesia Voivodeship and Zilina Region. Publisher of the Karol Adamiecki University of Economics, Katowice. 467 p.

A kötet egy olyan projekt eredményeképpen jött létre, mely a meglévő értékelési módszereket kívánta összefoglalni és továbbfejleszteni. A fejlesztési programok és azok értékelésének elméleti vonatkozásai, rendszerezése után az operatív programok értékelését befolyásoló feltételeket (regionális fejlődés elméletei, régiók sajátosságai) mutatja be. A negyedik fejezet ismerteti a regionális fejlesztési operatív programok értékelésének benchmarking-módszerét, majd annak alkalmazását öt esettanulmányon keresztül. A Heffner – Malik (2010) által bemutatott „új értékelési módszer” gyakorlatilag átfedésben van Drobniak (2009) kötetében ismertetett „benchmarking-módszerrel”, de ez utóbbiban a kifejtés jóval részletesebb és az esettanulmányok is szélesebb körűek. Az esettanulmányok bizonyítják, hogy a módszer előnye, hogy olyan eszközöket tartalmaz, amelyek gyakorlatilag mechanikusan alkalmazhatóak sokféle, különböző ország és régió, illetve operatív program esetére. Egy adott, standard lépéssort követve elvégezhető a benchmarking értékelés, mely a kvantitatív és kvalitatív technikákat ötvözi, és megfelel a kompatibilitás, hitelesség, komplexitás és robusztusság (kockázat) kritériumainak. A javasolt módszer alkalmas arra, hogy megítéljék egy program hatásosságát és hatékonyságát a prioritások, célok, intézkedések és projektek inputokhoz és régióközi feltételekhez való illeszkedése alapján. A módszer hátránya azonban, hogy csak egy-egy operatív programot képes értékelni és összehasonlítani más operatív programokkal, ugyanakkor átfogó értékelésre – mint amilyen a területi kohézió értékelése – nem alkalmas.

ECOSTAT: Az Európai Unió fejlesztési forrásai, azok felhasználása az elmúlt évtizedben. – Mikroszkóp, 11. évf., 1. sz. 2008.

A cikk első részében elsősorban azokat a számadatokat ismerteti, amelyek az egyes operatív programokat jellemzik. Az akkori vizsgálatok alapján a cikk megállapítja, hogy a források regionális elosztásánál az operatív programok között különbség mutatkozik. Az AVOP források legnagyobb nyertesei a közepes nagyságú alföldi városok (Hajdúnánás, Hajdúböszörmény, Kiskörös, Hódmezővásárhely), míg a GVOP keretében egyértelmű Budapest és a nagyobb városok túlsúlya.

A cikk megállapítja, hogy a fejlesztési tervhez kapcsolt társadalmi-gazdasági eredmények makrogazdasági értékelése nehézségekbe ütközik. A hatások jelentős része később, várhatóan 2009-2010-ben jelentkezik.

A cikk nagyon fontos megállapítása az, hogy a Nemzeti Fejlesztési Terv hozzájárulását a termelőszektor versenyképességéhez mikroszinten célszerű értékelni, makroszinten az egyéb tényezők hatása érezhetően befolyásolhatja a program eredményességének reális megítélését. (Amennyiben ez a megállapítás helytálló, vagy legalábbis irányadó, akkor ez önmagában és jelentősen befolyásolja, meghatározza az értékelés dimenzióit és fókuszát.)

A foglalkoztatás és emberi erőforrás prioritás értékelése a beruházások megvalósulásának időbeli eltolódása miatt nem reális, hiszen egyszerre jelent célt és eszközt. A munkaerő-piaci hatások a leghosszabban elnyúló részét képezik a fejlesztésnek, mert az emberi erőforrás fejlesztését célzó oktatási-szakképzési programok akár 2010-2012-ig kitolódnak és csak ezt követően lehet számolni a munkaerőpiacra gyakorolt hatásokkal.

A cikk szerint, amennyiben a hazai vállalatok a pályázati összegeket hatékony innovációra és kutatásra tudják fordítani, és az infrastruktúra bővítése sikeres lesz, akkor a fejlesztési terv első számú célja, a tartós növekedés megvalósulhat.

A fejlesztési terv második céljának, a foglalkoztatás bővítésének eredménye jóval nehezebben becsülhető. A cikk szerint az Új Magyarország Fejlesztési Terv a foglalkoztatás kívánt mértékű növelését önmagában nem tudja megvalósítani.

ESPON: Scenarios et orientations spatiales en rapport avec le SDEC et la politique de cohésion. [Az Európai Területfejlesztési Perspektívával és a kohéziós politikával kapcsolatos scenáriók és területi orientációk (ESPON 3.2)] Résumé opérationnel du rapport final. 2008.

Az ESPON projekt számos scenáriót dolgozott ki a jövőbeli Európai Unió területére, 2030-ra. 20 tematikus scenárió foglalkozik a fő hajtóerőkkel 9 különböző területen. Két politikai scenárió az EU politikák hatásait tárja fel, egy forgatókönyv pedig az Európai Unió fejlődését, amennyiben jelentős változások nem következnek be. Végül egy proaktív scenárió a 2030-ban elérendő kívánatos állapot elérésének mikéntjére tesz javaslatokat.

A scenáriók végeredményeként kiderül, hogy a kohézió és a versenyképesség legtöbbször egymással ellentétes politikai prioritásokat tükröznek. A tanulmány központi része összefoglalást nyújt az európai régiók számára kihívást jelentő folyamatokról és általános tendenciákról (globalizáció, szomszédos országok, felgyorsuló globalizálódás területi hatásai, tudástársadalom és innovációs szakadékok, új technológiák, potenciális megújuló energiák, népesség öregedése, bevándorlás, közúti forgalom terheltsége, környezeti kihívások, urbanizáció, vidéki térségek). A proaktív scenárió felvázolását követően a jelentés politikai javaslatokat tesz a régiók számára, amelyben leszögezi, hogy a régiók hosszú távú fejlődése merőben más képet mutathat, mint a rövid, illetve közép-távú trendek.

Alapvető hipotézis, hogy a piaci erők és a társadalom fejlődése a területi fejlődést alapvetően befolyásolják, amely hatásokat a közpolitika elvárt hatásaitól ellentétesek lehetnek. A területi célkitűzések teljesülését nem lehet tehát kizárólag a területi politikáktól várni.

A scenáriók készítéséhez a projekt keretében kidolgozásra került a regionális növekedés prognosztizálására szolgáló MASST modell, amelynek alapelve, hogy a térségi erőforrások hatékonysága és minősége és a társadalmi-gazdasági kapcsolatok állnak a regionális versenyképesség és teljesítmény hátterében. A MASST modell lehetővé teszi a regionális GDP és a konvergencia, valamint a demográfiai jellemzők alakulásának közép- és hosszú távú előrejelzését - NUTS2 szinten maximum 2015-ig.

A modell a regionális növekedés modern koncepcióját tükrözi, amennyiben a regionális növekedést kompetitív, felfelé ívelő, endogén és kumulatív folyamatnak tekinti, a regionális versenyképesség kiemelten fontos tényezőjének tekinti a lokális erőforrások jelenlétét, a régiók saját erőforrásaik hatékony felhasználására való képességét, mindemellett azonban a makrogazdasági és nemzeti kereteket is számításba veszi.

A KTEN (Know Trans-European Networks) egy olyan modell, amely az utasok, és áruk forgalmára állít fel prognózisokat, és amelynek segítségével lehetővé vált a transzeurópai közlekedési hálózatok stratégiai analízise tágabb szinten, azaz páneurópai és mediterrán térségek szintjén.

Az ETCI (európai területi kohézió indexe) kidolgozásában első lépésként a már létező humán fejlődés illetve fenntartható fejlődés indikátorainak áttekintése történt meg, amelynek során fény derült a számos akadályra, amelyek a regionális adatok hiányosságából fakad az ESPON által lefedett térségre vonatkozóan. A fenntartható fejlődésre vonatkozó európai szintű adatok hiánya, az ESPON és EUROSTAT adatainak szűkössége nem teszi lehetővé a globális ETCI indikátor kialakítását, amely magába foglalná az ESDP három nagy területét (gazdasági versenyképesség, társadalmi kohézió, fenntartható fejlődés).

A hosszú távú adatbázisok (LTDB) kiemelt fontosságúak e kutatás szempontjából, ahhoz hogy pontos scenáriók készüljenek, szükség van megfelelő múltbéli információkat is összegyűjteni és elemezni.

EZCURRA, R. – PASCUAL, P. – RAPÚN, M.: Spatial Inequality in Productivity in the European Union: Sectoral and Regional Factors. – International Regional Science Review, Vol. 30., No. 4., 2007. pp. 384–407.

Az EU-n belül a regionális növekedés különbségei a közösségi kutatások egyik központi kérdését jelentik. Fontos kérdés, hogy a megfigyelt különbségeket mennyiben okozzák egyes vizsgált tényezők, pl. az egy főre eső GDP, a foglalkoztatási ráta vagy a munkaerőpiaci részvételi ráta. Egyes elméletek szerint a különbségek fő forrása az adott régiókban található szektorális (iparági) mix, míg más magyarázatok a gazdaságot körülvevő regionális környezet tényezőire, a milliók hatásaira hívják fel a figyelmet.

A tanulmány a termelékenység eltéréseit vizsgálja shift-share elemzés és a szórás természetes dekompozíciója segítségével, azzal a céllal, hogy elkülöníthetők legyenek a szektorális és regionális hatások a termelékenység alakulásában. Az időbeli keret 1977–1999 volt; és általánosságban a különbségek legnagyobb csökkenése a késői 70-es években ment végbe, amit két évtizedes stagnálás követett. Az alkalmazott eljárással hat fő régiótípust sikerült megkülönböztetni az EU-15-ök területén:

- Sikeres szerkezetátalakuláson átesett régiók, növekvő termelékenységgel
- Technológia-alapú növekedésű régiók a termelékenység magas, de a foglalkoztatás mérsékelt növekedésével
- Leépítő régiók, ahol növekedett a termelékenység, de ezt csökkenő foglalkoztatással, nagyvállalatok leépítésével érték el
- Átalakuló régió ipari térségek, ahol a hosszas ipari szerkezetváltási folyamatok hatására a termelékenység növekedése átlag alatti volt, bár a válságperiódushoz képest javuló foglalkoztatás jellemezte őket
- Fennmaradó régió ipari térségek, ahol a nagyvállalatok továbbra is uralkodó szerepűek, és a foglalkoztatás megőrzése mellett alacsony a termelékenység növekedése

- Hanyatló régiók, ahol csökkent a foglalkoztatás és nem volt jelentős termelékenységnövekedés

Az eltéréseket magyarázó tényezőkben mind szektorális, mind regionális hatások kimutathatók voltak, de a termelékenység különbségeiben a regionális hatások voltak a legfontosabbak, nem egyszerűen a gazdasági szektorok részaránya.

FALUDI A.: Territorial Cohesion under the Looking Glass. Synthesis Paper about the History of the Concept and Policy Background to Territorial Cohesion. Brussels: European Commission, Regional Policy, Inforegio. 2009. 24 p.

A dolgozat alapvetően a területi kohézió bevezetésének körülményeiről, az értelmezésével kapcsolatos viták történeti áttekintéséről szól. Részletesen tárgyalja, hogy mely intézményeknek és személyeknek milyen szerepük volt a folyamat alakulására. Felhívja a figyelmet arra, hogy az eltérő törekvések és értelmezések a „területi tervezés” különböző nemzeti értelmezéséből és gyakorlatából erednek.

A probléma gyökere, hogy az EU-nak és jogelődjeinek nincs tervezési kompetenciája, a tagállamok egy része számára „az európai területi tervezés átok”. A területi tervezés erősítése irányba tett lépések szorgalmazói elsősorban a hollandok, a franciák és a németek voltak. A három tagállam eltérő törekvései az eltérő nemzeti gyakorlatukon alapultak.

A területi tervezés értelmezése alapvetően kettős, egyrészt a városnövekedés, -fejlődés menedzselése, másrészt a területhasználat szabályozása. (Hasonló konfliktus/viszony van a kettő között, mint Magyarországon a fejlesztési és a rendezési tervezés között.) A franciák a centralizált „aménagement du territoire” tapasztalataira építenek, ami nem felel meg a német föderális állam gyakorlatának. Egyértelmű, hogy a rendezési típusú tervezés (és policy) nem vihető át az uniós gyakorlatba. A regionális politika és tervezés, mint társadalmi-gazdasági tervezés egyre elfogadottabb az unióban. Az uniós tervezési kompetencia hiányában élesen el kell választani a regionális politikát a területi tervezéstől és a DG Regio is csak egy a főigazgatóságok közül, nincs koordinációs kompetenciája.

Konklúzióként megállapítja, hogy a mai globalizált világunkban a nemzetállamok már nem rendelkeznek teljes mértékben a területi kontrollal, hanem szükséges a különböző szintek és szektorok közötti kooperáció. Az állami hatóságok és az uniós intézmények fontos csomópontjai ezeknek a hálózatoknak. A területi kormányzás testreszabott megoldásokat igényel. A soft (puha, határok nélküli) terek soft kormányzást és a testre szabott stratégiát igényelnek.

A függelékben a tanulmány kontextusában definiálja a szerző területi kohéziót. A területi kohézió akkor érhető el, ha a koherens csomagokat alkotó politikák a különbségek mérséklésére irányulnak, hangsúlyozva a versenyképességet és fenntartható hozzáadott értéket, figyelembe véve, hogy hol fejtik ki hatásukat, a lehetőségeket és a kényszereket, a jelenben és a jövőben. A területi kohéziós politika lépéseket tesz a jó területi kormányzás irányába a koherencia elérése érdekében. Az európai területi kohéziós politika több mint az EU intézmények által hozott intézkedések.

FAROLE, T. – RODRÍGUEZ-POSE, A. – STORPER, M.: Cohesion policy in the European Union: growth, geography, institutions. Journal of Common Market Studies, 49 (5). 2011. pp. 1089-1111.

A szerzők felteszik a kérdést, vajon a kohéziós politika valóban képes volt-e a regionális különbségeket Európában kezelni, hiszen a regionális diszparitások nőnek, s a különböző ételkelő tanulmányok nehezen tudnak világos, evidenciákkal alátámasztott választ adni arra a kérdésre, hogy mi lett volna, ha a támogatások elmaradtak volna?

A tanulmány azokat az új nézeteket és módszereket tekinti át, amelyek a földrajzi gazdaságtan, intézményi társadalomtudomány és az endogén, innováció alapú növekedés elmélet területén igyekeznek a kérdésre választ adni (részletes irodalmi szemle található a tanulmány mellékletében).

A szerzők felhívják a figyelmet arra, hogy a konvergenciát támogató politikáknak számolni kell a mellékhatásaival is, illetve a növekedési tényezők alapvetően a metropolisz agglomerációkban vannak jelen, még akkor is, ha ott is megjelennek növekedési korlátok (zsúfoltság, földhiány, környezet stb.). Feltétlenül szüksége van Európának tehát arra, hogy világosan, tudományos igényességgel és komplex módon értékelni tudja a növekedés és a konvergencia, a fejlődés és a méltányosság feltételeit és következményeit. Az egyik legfontosabb kérdés, hogy rendelkezik-e az adott régió a szükséges kapacitásokkal, hogy erőforrásait kihasználhassa. Alapvető módszertani kérdés felmérni a valószínűségét annak, hogy adott térség képes lesz-e a beavatkozás nyújtotta előnyöket kihasználni. Melyek ezek a szükséges kapacitások: Schumpeter növekedés elmélete szerint a humán erőforrás, innovációs készség, intézményi sajátosságok (szklerózis, klientelizmus stb.).

A szerzők szerint az uniós kohéziós politikai célok meglehetősen ellentmondásosak, nem tartható, hogy a növekedés az egyenlőtlenségek csökkentésével is támogatható, éppen azért, mert feltételei a magrégiókban, agglomerációkban vannak jelen, mint ahogy a fejletlen régiók kapacitásnövelése sem járul hozzá közvetlenül az ottani növekedéshez, mindez pedig aláássa a kohéziós politika fontos célját, saját legitimitációját. A növekedésbe, a piaci viszonyokba való beavatkozásnak sok kockázata van, megbomlanak a piaci szabályozó mechanizmusok, a fejletlen régió külső támogatások iránti függősége, sikeres példák pusztasága másolása, stb.

Alapvető fontosságú tehát, hogy a beavatkozás a régió sajátosságaihoz, típusához alkalmazkodjon, továbbá, hogy a régió alkalmas legyen a beavatkozás előnyeit kihasználni, s azt is tudomásul kell venni, hogy sok növekedés-támogató eszköz nem territorializálható.

A szerzők táblázatban foglalják össze a régiók típusai szerinti, növekedési tényezőket, esélyeket és az alkalmas beavatkozási típusokat (p. 18).

Az uniós kohéziós politikának sokkal rigorózusabb értékelési rendszert kell kialakítani ahhoz, hogy képes legyen a beavatkozások területileg célzottságát, alkalmasságát ténylegesen ellenőrizni, mérni.

FERRY, M.: Adaptation or Assimilation? Comparing the influence of Structural Funds programmes on regional development approaches in Western Scotland and Silesia. European Journal of Spatial Development, No. 23, 2007. 31 p.

Az EU strukturális alapokból finanszírozott programok konkrét regionális/gazdasági hatásainak a kvantitatív értékelése elengedhetetlen része a strukturális politikának, ugyanakkor azon kvalitatív hatások nyomon követése is fontos, melyek a nemzeti regionális politikákat, intézményi kereteket érintik. A programok megvalósításának befolyásoló szerepe alapvetően két területen jelenhet meg az EU tagállamokban: egyrészt potenciálisan befolyásolja a regionális politikai célokat, fejlesztési prioritásokat, segíti a stratégiai szemlélet meghonosodását, a monitoring és értékelés iránti igényt; másrészt a fejlesztéspolitikai beavatkozások gyakorlatát is javítja (pl. szubszidiaritás, partnerség). A szakirodalomban egyesek ezt a folyamatot „európaizációnak” nevezik. A hatásmechanizmus természetesen minden országban különbözik, mivel a nemzeti regionális fejlesztési környezet is befolyásolja a strukturális programok céljait és megvalósítását – egyúttal azok hatékonyságát is. Az új EU tagállamok az EU-15 országokhoz képest jelentősen különböznek e tekintetben, mivel Kelet-Közép-Európában a nemzeti regionális fejlesztési politika gyenge és alulfinanszírozott, a gazdaságfejlesztést központi és ágazati prioritások dominálják, és a strukturális programok meglehetősen rövid múltra tekintenek vissza. E kérdés vizsgálatához a tanulmány két régiót hasonlít össze: Nyugat-Skóciát és Sziléziát, melyek a strukturális alapokból finanszírozott programok megvalósításában két ellentétes végletnek tekinthetők. Az összehasonlítást két szempont köré csoportosította: mennyire befolyásolják a Strukturális Alapokból finanszírozott programok a nemzeti regionális fejlesztési célokat; illetve milyen hatással vannak a regionális politika megvalósítására. Az új és a régi EU-tagok közötti különbségek nagyok. A KKE országokban az alternatív regionális fejlesztési források, tervek és végrehajtási modellek hiánya, valamint a minél gyorsabb uniós pénzekhez jutás (lehető legnagyobb abszorpció) igénye miatt a nemzeti regionális fejlesztés egy-az-egyben az EU regionális

fejlesztésének kereteiben testesül meg. A nemzeti döntéshozók emiatt inkább tekinthetők fejlesztéspolitika-végrehajtóknak, mint –formálóknak. A régi tagállamokban ezzel szemben problémát jelent, hogy összeillesszék az uniós programokat a hazai programokkal, ugyanis az előbbiek inkább csak kiegészítik azokat. Az új EU tagállamokban a strukturális programok hozzáadott értéke még nem tudott kiteljesedni, mivel a regionális fejlesztéspolitikának egy tanulási folyamaton kell átmennie, szinte a nulláról kezdve, így a rendszer kiépítése nagyon sok figyelmet lekötött, és a stratégiai szemlélet sem alakult még ki teljesen.

GOLOBIČ, M. – MAROT, N.: Territorial Impact Assessment: A Policy Development Tool for Territorial Cohesion. [elektronikus dokumentum] Ljubljana: Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia. 2008. 16 p. www.wu.ac.at/inst/fsnu/vienna/papers/golobic_marot.pdf

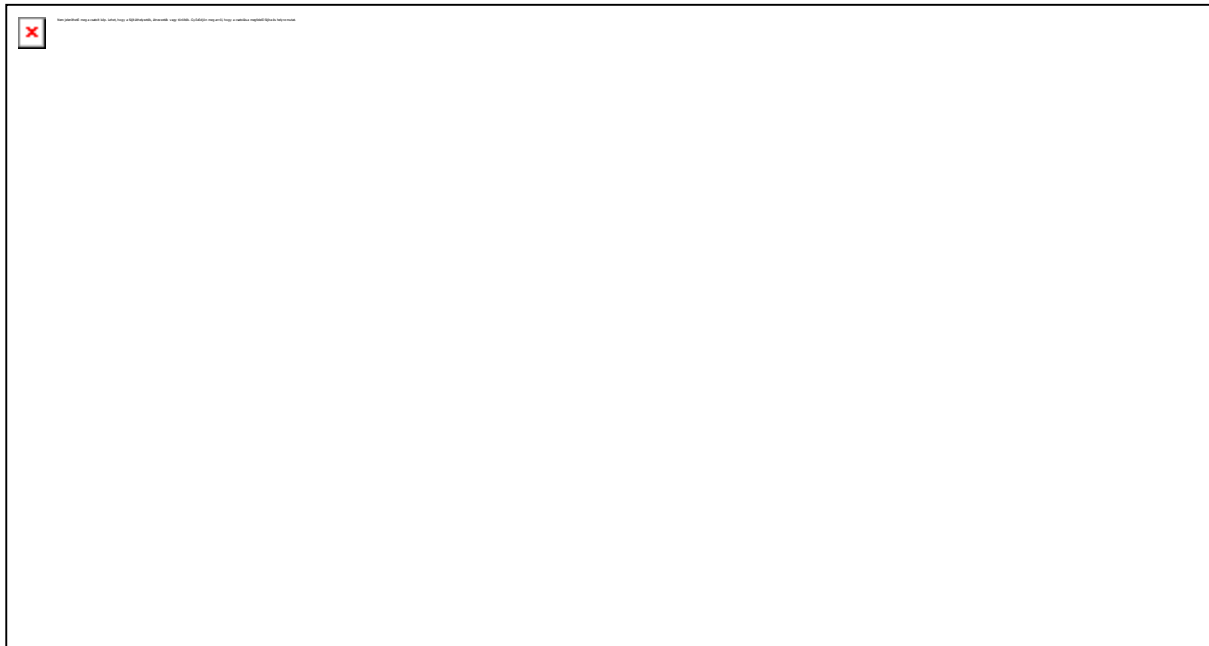
A tanulmány a különböző ágazati politikák területi hatásainak számítógéppel támogatott, értékelési módját mutatja be, amely egyszerre képes a különböző politikák területi hatásainak integrált értékelésére és az egyes ágazati politikák szinergikus vagy éppen ellentétes hatásainak a kimutatására is, azaz a teljes összefüggés-vizsgálatra. Az on-line döntéstámogató módszert kidolgozó projekt a szlovén Környezetvédelmi és Területi Tervezési Minisztérium megbízásából készült el, még 2007-ben. Három dimenzió mentén kívánták az értékelés lehetőségét biztosítani: ágazati politikai intézkedésenként, területi kohéziós célonként és végül területi egységenként. Mindhárom paraméter figyelembe vételével alakul ki végül egy érték, amely a jelenlegi és a jövőbeli hatásokat is számba veszi, így tiszta ex-post vagy ex-ante értékelés helyett a kettő egyvelege, amely ráadásul a külső hatásokat, változási trendeket is figyelembe veszi.

A feladat komplexitása indokolta, hogy először csak egy ágazati politikára, a kiválasztott energiaszektorra fókuszálva keressék az adott politika területi kohézióra kifejtett hatását. A kidolgozott módszertan a szlovén területi tervezési törvényben (2003) rögzített területi tervezési politika végrehajtásán és annak energetikai vonatkozásain alapul, és a NUTS 3-as szintekre fókuszál. A módszertan építkezik a Miklavcic–Weaver-által azonosított területi hatáselemzési szintekre (1. ábra).

1. ábra: A területi hatáselemzés négy szintű procedúrája (Miklavcic–Weaver 2005)

A területi hatáselemzés modelljét általában három dimenziós mátrixként ábrázolják (2. ábra). Az ágazati politikai beavatkozások, a területi kohéziós célkitűzések és a területi egységek képezik az egyes tengelyeket. Nem minden intézkedés fejt ki hatást az összes „kockára”, azaz a többi dimenzióra.

2. ábra: A területi hatáselemzés koncepciója

A Camagni nevéhez kötődő TEQUILA hatáselemző modellt használták a területi célok rendszerezéséhez és a fenntarthatóság területi szintű adaptációjához. A TEQUILA három fő kritériumát (területi hatékonyság, területi minőség, területi identitás) további, az energetika szempontjából releváns részcélokra bontották. A célkitűzéseket a vizsgált szlovén területi tervezési törvény 12 jól megfogalmazott célterülete adta, míg a területi szinteket a NUTS 3-as egységek képezték. Mivel az ágazati politikának nem voltak kidolgozott, a monitoringot támogató indikátorai a kutatócsoport egy 20 elemű indikátorcsoportot dolgozott ki a modellhez. Az ágazati (energetikai) politikai intézkedések közül 27-et emeltek be a modellbe.

Az elemzéshez először azonosítani kellett a potenciális hatásokat (vajon az ágazati politikai beavatkozásoknak van-e hatása a területi kohézióra), és ezt bináris (igen/nem) változóval ábrázolni, majd a következő lépésben a területi hatásokkal rendelkező intézkedések esetében területi egységenként kellett számba venni, hogy azok a múltban vagy a jövőben milyen hatással bírnak az adott területre. Ezt -2 és 2 közötti értékekkel ábrázolták, ahol a -2 relatíve nagy negatív területi hatást jelentett. A hatásokat indikátorok és más adatok segítségével határozták meg és időben is változhattak.

A végső elemzéshez a LEM (Leopold-Ekins-Medhurst) mátrixot használták, amelyet az európai uniós strukturális alapok hatásának értékelésére fejlesztett ki Leopold alapján Ekins és Medhurst. Ez az input/output mátrix négy területi tőkét, fejlődési potenciált vet össze: a gazdasági, a humán, a társadalmi és természeti tőkét. Ebben a táblázatban felmérhető például, hogy a gazdasági beavatkozások és projektek hogyan hatnak a társadalomfejlesztési célokra. A kutatócsoport a területi célkitűzések azonosításához kiválasztott indikátorokat a mátrix három tőkecsoportja szerint, illetőleg a TEQUILA három fő kritériuma szerint is besorolta. A cellákat az ágazati beavatkozások adott tényezőitől való relevanciája alapján töltötték ki – szakértői vélemények alapján, majd úgy kombinálták a cellákat, hogy vették az egyes TEQUILA elemeket, és azokat is értékelték.

A tanulmány szerzői tehát már meglévő, ismert modelleket próbáltak alkalmazni a gyakorlatban. A tanulmány ennek a módszertani oldalát mutatta be, a kutatási eredményeket nem.

Grasland, C. – Hamez, G.: Vers la construction d'un indicateur de cohésion territoriale européenne? [Az európai kohézió közös indikátora felé?] L'Espace géographique, 2005/2 34, p. 97-116.

A területi kohézió fogalma egyrészt rendkívül tág, másrészt viszont még mindig sok az olyan feltáratlan és szabad területet, amely lehetővé teszi a regionális politika eredendő konzervativizmusából való kitörését és egy európai szinten is koherens területfejlesztési politika kialakítása felé nyitja meg az utat.

A területi kohézió közvetve arra is szolgálhat, hogy a szociális kérdések visszakerüljenek az európai viták középpontjába, amely vitákat –jelenleg– sokkal inkább a nemzetközi gazdasági versenyképesség követelményei és a feltörekvő országokkal szembeni lemaradástól való félelem uralnak.

A tanulmány célja, hogy a politikai döntéshozók által a tudományos közösség felé közvetített rendkívül komplex problémát körüljárja, és feltárjon az ESPON program által tesztelt néhány lehetséges módszert. Nem csupán tudományos (a lehetséges megoldások közti választások megalapozása), hanem politikai jellegű problémát (lehetséges alkalmazások a hátrányos helyzetű régiók segélyezésére) vet fel az európai területi kohéziós indikátor kialakítása.

A cikk összefoglalja az ESPON 3.2 program keretében folyó kezdeti reflexiókat a kohézió témakörében és felsorolja azokat a csapdákat, akadályokat, amelyek hátráltatják az indikátorok kialakítását. Fontos következtetése a tanulmánynak, hogy a területi kohézió multiszektorális és egyben többlépcsős fogalom, nem statikus, hanem folytonosan változó és a többszintű kormányzás politikájába célszerű integrálni.

Áttekinti azokat a munkákat, amelyek a humán fejlődés vagy a fenntartható fejlődés indikátoraival foglalkoznak, ezzel is illusztrálva a változatok sokféleségét. A HDI módszertanának adaptálása az európai regionális adatokra illusztrálja annak korlátait és következményeit. Az ESPON program egyik jelentős eredménye, hogy figyelembe veszi a kohézió térbeli dimenzióját. Két feltáró esettanulmány, a Pentagon újradefiniálása a területi diszkriminancia-analízis segítségével és a területi egyenlőtlenségek multivariancia analízisével felhívja a figyelmet a területi egyenlőtlenségek jelentőségére, annak a felülvizsgálatára, hogy a regionális politika szemléletében 200 régió a levegőben lógva egymástól elszigetelve egy absztrakt statisztikai térben helyezkedik el. A regionális egyenlőtlenségek alapvetően dinamikus kapcsolatokat eredményeznek, amelyek meghatározzák a potenciális mozgásokat, a tőke és a lakosság áramlását.

GREIVING, S. – FLEISCHAUER, M. - TATVAINEN, T. – SCHMIDT-THOMÉ, PH. A Methodological Concept for Territorial Impact Assessment Applied to Three EU Environmental Policy Elements – Raumforschung und Raumordnung, 66. 1. 2008. pp. 36-51. http://www.plan-risk-consult.de/wp-content/uploads/RuR_1_2008_Greiving_ua

A tanulmány összegző elemzést ad a területi hatáselemzés fejlődéséről az Európai Unióban, és ismerteti az európai uniós környezeti politika (víz, biodiverzitás, polgári védelem) értékelésére alkalmazott eszköz eredményeit is.

A tanulmányban használt területi hatásértékelés megközelítést „Az európai uniós környezetpolitika területi trendjei és hatásai” című ESPON 2.4.1. projekt dolgozta ki. A tanulmány módszertanilag építkezik az ESPON 2006 program területi hatásértékelés kapcsán kidolgozott ún. TIA minimum elvárásokra. A területpolitikai célok közül az ESDP alapvető célkitűzéseire igazodik, a fő gondot pedig (az adatok hiánya mellett) a területfejlesztési célkitűzések operacionalizálása jelenti.

A területi kohézió operacionalizálásánál a policentrizmus koncepcióját gyakorta használják, noha a policentrizmus önmagában nem tartalmazza a területi kohézió valamennyi aspektusát, mivel sokkal inkább a kohézió fizikai elemeihez kötődik, úgymint a településszerkezet, a közlekedési kapcsolatok és elérhetőség, illetőleg a társadalmi-gazdasági funkcionális specializáció. Más szerzők pl. Camagni a területi kohéziót tágabban értelmezik és a fenntarthatóság területi dimenziójaként kezelik. A tanulmány szerzői az egyes dimenziókhoz minőségi indikátorokat keresnek az ESPON 3.2. projekt eredményeinek megfelelően, és ezeket szakértői vélemények alapján értékelik. A politika potenciális hatásainak értékelésére egy empirikus - fenomenológiai elemző rendszert használnak (WBGU 1994), amely a szakértői véleményeket kombinálja, ahol pedig egymásnak ellentmondó vagy hiányzó információk vannak, ott intuíciónak hagyatkozik. A megközelítés elsődleges célja az adott politika legfontosabb hatásainak azonosítása.

A hatókör-azonosítás fázisában az EU környezetpolitikája által kiváltott hatásokat két fő csoportba sorolták. Az ESPON 3.2. által azonosított általános trendeket kiegészítették ún. speciális környezeti trendekkel, s ezt a teljes kapcsolatrendszerrel ok-okozati láncokra fűzték fel. A láncok 4 formát ölthettek: megkülönböztették például, amikor egy politikai beavatkozás felerősíti egy, az adott területre pozitív hatással bíró trend hatásait, illetve amikor gyengíti azokat (ekkor az összhatás negatív lesz), valamint külön kategóriák voltak, amikor a politika felerősíti egy adott területre negatív hatással bíró trend erejét, illetőleg amikor tompítja azt (pozitív végső hatás lesz belőle). Végül csak kétféle, pozitív és negatív ok-okozati láncokkal dolgoztak tovább, s minden azonosított lánchoz kerestek egy-egy megfelelő indikátort, amelyek értékeit - a további alkalmazhatóság érdekében – egy relatív skála szerint újra értékelték (0 és 1 közötti értéket vehettek fel, pl. az EU átlaghoz viszonyítva).

A következő képlet egy kiválasztott politika beavatkozásainak területi hatásait mutatja meg, adott régióban (r), adott területpolitikai célkitűzésre (x), ahol TIM a területi hatás, adott régióra, adott célkitűzés szerint; c egy adott politikai beavatkozáshoz kötődő ok-okozati lánc; Θ pedig az ok-okozati láncok súlya (pl. Delphi módszerrel); PIM az adott láncre kifejtett potenciális politikai hatás, amely -4 és +4 közötti egész értéket vehet fel (mivel összegzi az általános trendek -2 és +2, valamint a politikai beavatkozások adott trendre kifejtett +2 és -2 közötti hatásértékeit); S az adott lánchoz rendelt indikátor relatív értéke, PI pedig azt mutatja, hogy az adott régióban az adott lánchnak milyen a relevanciája, intenzitása (értéke 0, ha az adott beavatkozás a régiót nem érinti, és 1 ha van kapcsolat).

Ha aggregáljuk egy adott területpolitikai cél mentén a kapott értékeket, akkor egy régióban le tudjuk mérni egy kiválasztott politika beavatkozásainak adott célra vonatkozó hatásait. Ha az összes területi egységre elvégezzük ugyanezt, országokra, térségekre vonatkozóan összehasonlítható adatokat kapunk. Ha mindhárom területi célra (hatékonyság, területi identitás, minőség) vonatkozóan is aggregálunk, akkor egy komplex, átfogó hatáselemzés lesz a végeredmény.

HAGUE, C.: European Perspectives on Territorial Impact Assessment. A Background paper for the ESPON EATIA Project. 2010. Luxembourg: ESPON Office. 20 p.

Az ESPON Területi Hatásértékelés Célzott Elemzése (EATIA) projekthez készített háttér tanulmány három EU tagállamot emel ki: Az Egyesült Királyságban a területi hatásértékelés a jogszabályok hatáselemzésére terjed ki, de azokat csak a vidéki területek társadalmi-gazdasági helyzete tekintetében vizsgálja. Portugáliában a területi hatáselemzés a Nemzeti Területi Fejlesztéspolitikai Program helyi szintű megvalósításának tervezésében jelenik meg, de csak marginálisan. Szlovéniában a területi hatásértékelés a kormányzati intézkedések és infrastrukturális beruházások környezeti, gazdasági és társadalmi hatásértékelésébe integrálódik. A többi uniós országra vonatkozóan a tanulmány nyolc pontban foglalja össze az eredményeit:

1. A „területi hatásértékelés” kifejezés használata nem terjedt el a gyakorlatban. A legtöbb országban a területi hatásértékelés a környezeti hatásértékeléshez hasonló, de annál tágabb, gazdasági, társadalmi kérdéseket is vizsgál. A területi hatásértékelést leginkább az uniós politikákhoz kötik, regionális vagy helyi szinten nem alkalmazzák.
2. Egyes EU országokban léteznek bizonyos területi hatásértékelés-típusú gyakorlatok. Ide tartozik Németország, Ausztria, Írország, Lengyelország és Spanyolország. Ezek legtöbbször a különböző beavatkozások hatásainak összhangját illetve egyes beruházások helyi hatásait vizsgálják.
3. Az EU irányelveknek és politikáknak vannak területi hatásai.
4. A hatásértékelés legelterjedtebb formája a környezeti értékelés, aminek azonban megvannak a korlátai (pl. integráltság hiánya, bürokratizáltság).

5. A területi hatásértékelésnek könnyen érthetőnek, és a források és adatok tekintetében megvalósíthatónak kell lenni. Ennek érdekében érdemes kombinálni a kvantitatív (ökonometriai) módszereket az esettanulmányokkal, interjúkkal.
6. Az ESPON területi hatásértékelési tevékenységének (TEQILA, TIPTAP) van értéke, de túl bonyolult ahhoz, hogy a gyakorlatba átültessék.
7. A területi hatásértékelésnek akkor van a legnagyobb haszna a szakmapolitikai döntéshozatalban, ha azt ex-ante végzik el.

A területi hatásértékelés eljárásában a tervezés kulcsfontosságú, ezért a meglévő tervekbe kellene integrálni azt.

HAMEZ, G.: Territorial Cohesion: How to Operationalize and Measure the Concept? Planning Theory & Practice, 6 (3), 2005. 400-402.

A területi kohézió mérésének sajátosságait elemző rövid írás a fogalom tág értelmezését javasolja, kiemelve az ágazati, területi és idő dimenziók párhuzamos jelenlétét. A szerző az ESPON 3.2 keretprogramban a területi kohézió mérésére az ETCI indexet kidolgozó munkacsoport egyik vezetőjeként az alábbi kulcsszempontokra hívja fel a figyelmet:

- az index kompromisszum a tudományban szükséges szigor és a döntéshozatal során szükséges hasznosság között;
- nagyon különböző dimenziókat egyesít, mint pl. "hosszú és egészséges élet", "tudás", "életszínvonal" stb.;
- mivel az indexre támaszkodva politikai döntések születnek, az indexet előállító módszernek transzparensnek kell lenni;
- az indexalkotás nem léphet a döntéshozás helyébe;
- az index képzése során meghatározó tényező a rendelkezésre álló adatok köre; a gazdaságra vonatkozó adatok dominanciája, illetve a társadalmi vagy környezetminőségi adatok hiánya könnyen oda vezethet, hogy az index a gazdasági kohézió mérőszámává válik.

HEFFNER, K. – MALIK, K. (eds.) (2010) Evaluation in Regional Development Policy, PAN KPZK, Warsaw, 151 p.

A kötetben bemutatott hat tanulmány a fejlesztéspolitika értékelését regionális szempontból mutatja be elméleti síkon, melyet esettanulmányokkal szemléltet, ugyanakkor sok esetben hivatkozza Drobniak (2009) eredményeit. Az első fejezet az Opolskie vajdaság regionális innovációs stratégiája megvalósításának monitoringját és értékelését mutatja be, melynek során az innovációt mint a regionális fejlesztés fontos tényezőjét hangsúlyozza. A megvalósítás hatékonyságát és hatásosságát a gyakran alkalmazott output-, eredmény- és hatásindikátorokkal értékelték. A második fejezetben a regionális operatív programok ex-ante értékelési kritériumait mutatják be. Először összefoglalják a regionális operatív programok ex-ante értékelési jelentéseit, majd két ökonometriai modell (HERMIN, MaMoR2) szimulációinak az eredményeit. A hatékonyságot és a hatásosságot a programok céljainak összevetésével értékelték. Az értékelés során öt alapkritériumot határoztak meg:

- relevancia: a fejlesztéspolitika céljai megfelelnek-e a régiók szükségleteinek és problémáinak;
- hatásosság: a tervezett célok teljesülésének mértéke;
- hatékonyság: a befektetett erőforrások milyen viszonyban vannak az eredményekkel;
- hasznosság: a fejlesztéspolitika hatásai mennyire felelnek meg a régiók igényeinek;
- fenntarthatóság: milyenek a beavatkozások hosszú távú hatásai.

A ROP-ok ex ante értékelését egyetlen szervezeten belül, koherens módon végezték el végigjárva egy ötfokozatú eljárást:

1. A stratégia társadalmi-gazdasági elemzése és relevanciája;
2. A stratégia ésszerűségének és konzisztenciájának értékelése;
3. Annak értékelése, hogy a program mennyire van összhangban a nemzeti és közösségi fejlesztéspolitikával;
4. A várt eredmények és hatások értékelése;
5. A megvalósítás rendszerének értékelése (intézményi, szervezeti környezet, források).

A bemutatott módszertan használatát néhány javaslat megfontolása mellett tanácsolják a szerzők, miszerint az ex ante értékelésnek és a program-előkészítésnek időben jobban összehangoltnak kellene lennie, továbbá a programonként külön-külön értékelő munkacsoportra van szükség.

A tanulmány a következőkben bemutatja az elméletalapú értékelési megközelítésből kifejlesztett „új értékelési koncepciót és módszert”, és azt három alkalmazás útján szemlélteti (Szászország, Morvaország-Szilézia és Skót Alföld és Felföld). A programok értékelésének két fő szempontja, hogy mennyire képesek felszívni az uniós forrásokat és hogy mekkora a jelentőségük a regionális fejlesztési stratégia megvalósításában. Az elméletalapú értékelés a fejlesztési programok alapfeltevéseire és a várt hatások elérésének megoldásaira összpontosít, tehát okokat és hatásokat vizsgál és elemez a problémadiagnózis, prioritások, célok, intézkedések és projektek tekintetében. A fejlesztési programok mögött lévő „elmélet” azt írja le, hogy milyen oksági kapcsolat van a tervezett beavatkozások és a kívánt eredmények között. A módszer lényege egy lépésről-lépésre történő elemzése annak, hogy az egyes parciális hatások végső soron eredményezik-e a fejlesztési program várt hatásait. Ez a megközelítés leíró és magyarázó komponenseket tartalmaz, melyekhez a gyakorlati fogalmakat és a tudományos elméleteket veszik alapul. A koncepció segít a problémadefiniálás pontosságának, a módszerek helyességének, a programok hatékonyságának és hatásosságának az értékelésében, ezáltal segít a fejlesztési programok nem megfelelő elemeinek (prioritások, intézkedések, projektek) kiszűrésében. Az értékelési kritériumok általános sémája a következő:

A regionális fejlesztési programok elemei	Értékelési kritériumok
Problémadiagnózis (gazdasági-társadalmi indikátorok alapján)	A problémadiagnózis pontossága
Problémadefiníció (a probléma összetevői és a részproblémák hierarchikus viszonya)	A problémadefiníció helyessége
Programelmélet (prioritások, célok, intézkedések, projektek)	A programelmélet illeszkedése
	A programelmélet relevanciája
Megvalósítási szempontok	Szervezeti megvalósíthatóság
	Társadalmi megvalósíthatóság

Az elemzést ezen kritériumok alapján három lépésben javasolják elvégezni: az első az értékelendő program lehatárolása, a második a program elemeinek értékelése a kritériumok alapján, míg a harmadik az átfogó értékelés (a program hatásossága és illeszkedése tekintetében). Ebben a szakaszban történik a programok profiljának a meghatározása, mely négyféle lehet. A modellprogram az összes értékelési kritériumnak a legmagasabb fokon megfelel. A régióközi („házi készítésű”) program leginkább a meglévő interregionális feltételekhez igazodik, és nem feltétlenül kompatibilis a magasabb vagy helyi szintű fejlesztési stratégiával.

A politikai program a magasabb szintű fejlesztési célokhoz, vagy éppen a kisebb területi egységek stratégiájához illeszkedik, ami gátja lehet a megvalósíthatóságnak (társadalmi elfogadottság hiánya vagy lobbierdekek miatt). A hibás program a legkevesbé felel meg a vizsgált kritériumoknak. E kategóriákon kívül – természetesen – számos átmeneti és e struktúrába nem illeszkedő kategória is létezhet. Végző soron az átfogó értékelés eredményeképpen megítélhető a program hatásossága, továbbfejleszhető a programelmélet és megnevezhetők a szükséges módosítások.

HULL, A. – ALEXANDER, E.R. – KHAKEE, A. – WOLTJER, J. (eds): Evaluation for participation and sustainability in planning. Routledge, London and New York. 2011. 380 p.

A tanulmánykötet célja, hogy ráirányítsa a figyelmet a tervezés során alkalmazandó értékelés jelentőségére, az értékelés során alkalmazandó információkra, és a konkrét végrehajtás folyamatára. A kötet első fejezete az elméleti és módszertani kérdéseket általában tárgyalja.

A korábbi időszakban a fő kihívás az volt, hogyan lehet a tervezés során a költséghatékonyság és fenntarthatóság szempontjait, a különböző érdekeket szolgáló célok, projektjavaslatok versenyében kiválasztási szempontként alkalmazni, ami lényegében az ex ante értékelés során történt.

Az újabb törekvések arra irányulnak, hogy a tervezési folyamatot, illetve abban az ex ante értékelést elhelyezzük az intézményi kereteiben változó, sokkal több szereplőt felvonultató kormányzási környezetben. Az új tervezés értékelési modell célja, hogy a tervezés során a fenntartható fejlődés új paradigmáját és a társadalmi méltányosságot integrálni lehessen a versenyképességgel. Ugyancsak új kihívás, hogyan lehet ebbe az értékelési folyamatba a civil társadalmat bevonni.

Az első rész a szintjeiben, szereplőiben, és policy összetételében is sokkal komplexebbé vált értékelési és tervezési folyamat új elméleti megközelítését adja. A második rész esettanulmányokat tartalmaz a legkülönbözőbb policy területekről és országokból, rámutatva, hogy az értékelés lényegében nem szakaszolható ex ante és ex post értékelésre, hanem része az „akciónak”, ami a folyamat új szervezését, intézményesítését teszi szükségessé. A harmadik rész a környezeti szempontok, a negyedik rész a társadalmi részvétel érvényesítésével foglalkozik.

A területi hatások értékelése szempontjából különösen releváns Cecilia Wong tanulmánya (pp. 14-32), amelyek a területi tervezésben használatos indikátorokkal foglalkozik.

A szerző rámutat az értékelési gyakorlat hibáira, a hiányzó világos policy célokra, a használt indikátorok által rosszul prezentált prioritásokra, az értékötöttség hátrányaira, az adatok elavultságára, inkonzisztenciájára stb., majd kísérletet tesz az értékelési folyamat kettős kötésű modelljének kialakítására, illetve megbízható területi hatásindikátorok bemutatására.

A tanulmányból kiderül, hogy a brit kormány 2002-ben irányelveket fogadott el a területi tervezésben használatos célokról és indikátorokról, majd 2006-ban fehér könyveket a helyi kormányzásról majd a fenntartható fejlődésről, jelezve a kimenet indikátorok helyett a hosszabb távú eredmény értékelés irányába tartó trendet, amelyik kontextuális indikátorokat használ.

- Input indikátorok: a fejlesztési erőforrások és eszközök mérésére alkalmazott különféle (pénzügyi, technikai, szervezeti) mértékek.
- Output indikátorok: a tényleges megvalósulást mérő fizikai értékek (megépült úthossz km-ben), amelyek az előrehaladást is kifejezik. Ezek a tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó indikátorok.
- Eredmény indikátorok: a támogatott tevékenységgel kapcsolatos közvetlen előnyök (pl. utazási idő rövidülése, szállítási költségek csökkenése).
- Hatás indikátorok: kifejezik a program szerepét az ágazati vagy globális célok elérésében és a sikeresség megítélésének alapjává is szolgálnak.
- Kontextuális indikátorok: az adott régióra jellemző területi egyenlőtlenségek, hiányok, fejlesztési potenciálok kvantitatív leírására szolgálnak.
- Induló értékek: a kiindulási állapot adatai, amelyekkel a hatás vagy kontext indikátorok összevethetők.

Wong hangsúlyozza, hogy a fejlesztés konkrét földrajzi társadalmi, környezete, kontextusa rendkívül fontos, amelyik folyamatosan változik. Barcához hasonlóan felhívja a figyelmet az output, outcome, impact és performance indikátorok különbözőségére. Ráadásul együttesen kell kezelni a tervezés elért következményeit, hatékonyságát, hatásosságát, s a döntés során lezajló tanulási folyamatot.

A tervezés-vezérelt rendszerben a területi politikák következményeit csak akkor lehet hatékonyan mérni, ha az indikátorok szoros kapcsolatban vannak a célokkal.

Elemézve az utóbbi évtizedben használt indikátorokat, arra a megállapításra jut, hogy nincs az indikátoroknak olyan készlete, amelyik minden esetben optimális lenne, ezért van szükség segítő alapelvekre, amelyek az indikátorok mindenkori kiválasztásának keretét adják (p. 28):

- A kimenetel (outcome) indikátorokat a tervezési célok határozzák meg elsősorban.
- A megfogható („capture”) inputok (pl. kapacitás) és a folyamatok (pl. kompetenciák) gyakorolják a legnagyobb hatást a kimenetelre (outcome).
- A következményt, kimenetelt a tágabb kontextusban kell értelmezni.
- A tervezésnek reflektálnia kell a régió különböző részeiben az integrálandó policy elemekre.
- A különböző indikátorokat a legrelevánsabb területi szinten, egységben (funkcionális, kritikus térségek) kell mérni, annak érdekében, hogy mérhető legyen az egyes politikák területi és ágazati hatása.
- Ún. attitűdöt értékelő felmérést célszerű használni bizonyos láthatatlan, szoft következmények mérésére.
- Az outputok használhatóak az outcome első, átmeneti (proxy) mérésére, ha hosszabb időtávban és téregységben eredménnyé (outcome) válhatnak.
- Megfelelő időkeretet kell választani, hogy mérni lehessen a területi politika hosszabb távú hatásait.
- Jól fókuszált outcome indikátorokat kell bevonni annak érdekében, hogy olyan hatékony elemzési indikátor köteg álljon rendelkezésre, amelyik képes reflektálni a sokdimenziós területi tervezési célokra.

Alexander tanulmánya (pp. 32-46) az értékelés intézményi sajátosságait elemezve, a tervezési értékelés két típusát különbözteti meg, az un. alanyi, és a szponzori értékelést. Az előbbinek célja, hogy az értékelés visszaigazolja a politikai célokat, az utóbbi viszont pusztán információkat bocsát az értékelő rendelkezésére. Az előző rendszerint belső, a másik külső értékelőt alkalmaz. Az első az értékeléshez nem köt kötelező kereteket, a másik viszont szigorúan szabályozott, az indikátoroktól az eljárásig. Az értékelés modellje szorosan összefügg magával a tervezési rendszerrel. A legtöbb tervezési és értékelési rendszer erősen egyoldalú, formális, egyszerű tény-alapú értékelési eljárásokat alkalmaz, erősen kötött a megrendelő politikai céljaihoz. Ezért fontos, hogy az értékelés intézményi kerete egyértelműen szabályozott legyen és adjon lehetőséget minden érdekelt és szempont részvételére. A legalkalmasabb erre egy professzionális értékelő team felállítása, amelyet egy irányító bizottság felügyel, amelyben minden fontos érdekelt képviselve van. A klasszikus értékelő munka mellett szükség van a megtervezett értékelő vitákra, az elemzők és érdekeltek bevonásával. Az értékelés végig kíséri a tervezés folyamatát, s mindig a praktikus legfontosabb szempontok és elemek kerülnek értékelésre, kerülni kell a mechanikus megfeleltetést.

IN'T VELD, J.: The Potential Impact of the Fiscal Transfers under the EU Cohesion Policy Programme. European Economy – Economic Papers 283, Brussels. 2007. 33 p.

Az EU kohéziós politikája keretében jelentős pénzügyi transferek valósulnak meg az új tagállamok és a szegényebb régiók irányában. A politikát jelentős kritikák érték, mivel a kohéziós politika megvalósult eredményeit sokan gyengének tartják, rámutatnak, hogy nem valósult meg a kedvezményezettek sikeres

felzárkózása. A források felszívásának képességét több tényező ronthatja: a transferek elpocsékolása, az adminisztrációs költségek, a járadékvadász magatartási formák és a források fogyasztási felhasználása, felélése.

Ez a tanulmány a QUEST II globális makroökonómiai modellt használja fel a kohéziós politika hatásainak felbecslésére. A modell kínálatoldali és behaviorális elemeket is tartalmaz; alapja a neoklasszikus (rugalmatlanságokat beépítő) – neoklasszikus szintézis (dinamikus általános egyensúlyi) modell. A modell a háztartások és vállalatok dinamikus optimalizáló viselkedésével működik, haszonmaximalizáló viselkedést feltételez költségvetési korlátok mellett; a fogyasztás és beruházás egyaránt előretekintő, anticipatív szemlélettel működik.

A modell kimutatja, hogy az új EU-tagállamok egy részében már 2007-ben kimutatható a túlfűtöttség, és a kohéziós források ezt tovább fokozhatják, csökkentve a forrásfelszívás hatékonyságát. A vizsgált beruházási területek között a fizikai infrastruktúra-beruházások esetében gyakori a hatások túlbecslése, miközben valójában az ilyen beruházásoknak csak kb. fele irányul közlekedésfejlesztésre, a többit környezeti, telekommunikációs, városregenerációs, szociális és egészségügyi beruházásokra fordítják, amelyek közvetlen termelési hatékonysága alacsony. Az emberi erőforrás-beruházások (képzés, munkaerőpiaci programok, esélyegyenlőségi programok) esetében rendkívül nehéz a hatások valós becslése, mivel a hatások késleltetetten, a munkaerőpiac képzettségi szerkezetének hosszú távú átalakulásán keresztül jelentkeznek. A vállalkozásoknak juttatott közvetlen, termelékenységet növelésre irányuló támogatások növelik azok tőkellátottságát és outputját, de kizorító hatást is gyakorolnak a magánszféra beruházásaira. Speciális szerepük van a K+F támogatásoknak, amelyek a teljes faktortermelékenységet (tőke, munka) hosszú távú, 10 éves időhorizonton megvalósuló javulásában érhetők tetten.

A tanulmány a források hasznosulási foka alapján egy optimista és egy pesszimista (realistább) scenáriót feltételez, amit szimulációs modellel vizsgál. Az első alapján a kohéziós források az új tagállamokban azonnali kereslet- és fogyasztásnövekedést eredményeznek, és bár rövid távon érvényesülnek kizorító hatásai is a magánberuházásokban, továbbá a kis nyitott gazdaságokban elszívárgás is megfigyelhető, hosszú távon fokozatos output-javulás figyelhető meg, ami tartósan magasabb növekedésben érhető tetten. Kockázatot jelent a forrásbeáramlás költségvetési hiányokra gyakorolt szerepe, ami növelheti a makroökonómiai egyensúlytalanságokat a beavatkozás időszakában. Az EU-15-ökben a forrástranszfer pénzkivonást, ennek megfelelően az adóterhelés növekedését jelenti, ami a fogyasztást és a foglalkoztatást is negatívan érinti. Ugyanakkor a régi tagállamok jelentős exporttöbbletet realizálhatnak az újak felé, főként a tanulmány írása idején is erős exportgazdaságokban.

A pesszimista scenárió a kiadások alacsonyabb termelékenységi hatását feltételezi. Vagyis a nem közlekedési infrastruktúra csak kisebb hatást gyakorol a termelékenységre, a humántőke fejlesztésében csak a képzés teljes hatékonyságú, a közvetlen támogatások pedig nem társul magas K+F ráfordításokkal. Ekkor a GDP növekmény 25%-kal marad el az optimista scenáriótól, és a dinamikus alkalmazkodási folyamat eredményei is elmaradnak a várakozásoktól: az első években csak keveset nő a kereslet, és ez kihat a hosszú távú jövedelmi hatásokra is. Ez a scenárió a modell magas érzékenységét feltételezi.

JÁROSI P. – KOIKE, A. – THISSEN, M. – VARGA, A.: Regionális fejlesztéspolitikai hatáselemzés térbeli számítható általános egyensúlyi modellel: a GMR-Magyarország SCGE-modellje. Műhelytanulmány, Pécs, PTE KTK KRTI 2009/4.

A fejlesztéspolitikai hatáselemzés hazai (kvantitatív, ökonometriai megközelítésű) gyakorlata a Pécsi Tudományegyetem kutatócsoportja által kidolgozott GMR-Magyarország modellrendszeréhez kapcsolódik, melyet a fejlesztéspolitikai beavatkozások regionális- és makroökonómiai hatásainak integrált vizsgálatára hoztak létre. A térbeli hatások nyomán követésére e rendszer tartalmaz egy térbeli számszerűsített általános egyensúlyi (SCGE) modell-blokkot, melynek elméleti gyökerei a krugmani „új gazdaságföldrajzban” és a számszerűsített általános egyensúlyi (CGE) modellben találhatók meg. A CGE-modellek a gazdaságpolitikai beavatkozások hatáselemzésének népszerű eszközei, mivel egy vizsgált beavatkozás

várható hatásai a beavatkozás nélküli egyensúlyi állapotnak és a beavatkozás után kialakuló egyensúlyi állapotnak az összevetése révén számítható ki. E módszerek elsősorban ex ante elemzésre alkalmasak. Az SCGE-modellek a növekvő hozadék, a szállítási költségek és a termelési tényezők térbeli mobilitásának interakciói révén, kumulatív módon létrejövő térszerkezet jelentőségét helyezik a modellstruktúrák középpontjába. A szerzők a térbeli modellt a RAEM-Light modell bázisán, annak továbbfejlesztése és GMR-környezetbe történő integrálása révén alkották meg.

A modell legfőbb jellemzői a következők:

- 20 magyarországi régiót tartalmaz (megyék és Budapest);
- 4 szektort vizsgál: mezőgazdaság, ipar, szolgáltatások, közszolgáltatások, melyeket egy-egy reprezentatív vállalat jelenít meg minden egyes régióban;
- a regionális outputot a hozzáadott érték, az inputokat pedig a munka és a tőke méri;
- a gazdasági szereplők viselkedése a haszonmaximalizáláson (háztartások) illetve a költségminimalizáláson (vállalatok) alapul;
- a távolság hatását a szállítási költségek reprezentálják;
- a pozitív agglomerációs hatásokat a regionális TFP értékek, a negatív agglomerációs hatásokat pedig az egy főre jutó lakásterület nagysága közelítik.

A modellben a rövid távú egyensúly állapotában minden régió külön-külön egyensúlyban van, viszont a régiók között különbségek vannak a hasznossági szintekben. A munka (és az azt követő tőke) migráció ezen különbségekre reagál két rövid távú állapot között. A munka és a tőke migrációja hosszú távon olyan egyensúlyhoz vezet, melyben eltűnnek a hasznossági különbségek és így a migráció is leáll.

A modell egyik lehetséges, a tanulmányban bemutatott gyakorlati alkalmazása, a gazdaságpolitikai beavatkozások hatásának vizsgálata a forgatókönyv-elemzés módszerén alapszik, melynek során az első lépésben rögzítik a modellnek egy olyan futtatását, amely még nem tartalmazza a beavatkozásokat (baseline), majd ehhez viszonyítva vizsgálnak olyan „scenario”-kat, amelyek a 2007-2013 közötti programozási ciklus EU támogatásainak különböző területi elosztásait tartalmazzák. Ezek a forgatókönyvek egymástól különböző regionális fejlődéseket, valamint makrogazdasági mutatókat fognak jósolni az elkövetkezendő évekre a baseline-hoz viszonyítva, viszont a modell önmagában a ceteris paribus szemlélete miatt előrejelzésre kevésbé alkalmas, de a relatív változásokat képes kimutatni.

MOHL, P. – HAGEN, T.: Does EU cohesion policy promote growth? Evidence from regional data and alternative econometric approaches. ZEW Discussion Paper No. 08-086. 2008. 54 p.
<ftp://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp08086.pdf>

A tanulmányban a szerzők a Strukturális Alapokból érkező támogatások növekedésre és konvergenciára gyakorolt hatását igyekeznek vizsgálni. Ebben a témában több tanulmány is született az elmúlt időszakban, amelyeket az irodalom áttekintése során számba vesznek a szerzők, viszont ezeknek az eredményei nem egyértelműek. Bizonyos szerzők szerint a támogatásoknak szignifikánsan pozitív hatása van a gazdasági növekedésre, viszont mások szerint gyenge a kapcsolat vagy egyáltalán nem létezik. A szerzők a támogatások növekedési hatásait 124 NUTS-1 illetve NUTS-2 régióra (Luxemburg kivételével mindegyik EU-15 országból vettek be régiót) vizsgálták a 1995-2005 intervallumban paneladatokat (egy főre jutó reál GDP növekedés, egy főre jutó reál GDP, beruházások, népességnövekedés, innovációk száma) segítségével, továbbá figyelembe vették a támogatási célokat és az azokra nyújtott támogatásokat az egyes régiókban. A vizsgálathoz regresszióanalízist alkalmaztak, először klasszikus regresszióanalízist, majd a következő vizsgálat során beépítették a területi dimenziót is egy súlymátrixszal, amely a földrajzi távolságon alapszik. Az empirikus eredmények azt mutatták, hogy különösen az 1. célterületre nyújtott kifizetéseknek van pozitív hatása a gazdasági növekedésre, ezzel szemben a 2. és 3. célterületre vonatkozó kifizetések esetében már negatív a hatás a vizsgált régiókban. A szerzők kiemelik, hogy az időtényező hatással van a

támogatások és gazdasági növekedés viszonyára, ugyanis a vizsgálatok azt mutatták, hogy a támogatások hatékonysága csak két-három évvel később jelent meg.

MÜLLER-JENTSCH, D.-RÜHLI, L.: Zersiedlung in der Schweiz. Ein Vergleich kantonaler Instrumente zur Siedlungssteuerung = Informationen zur Raumentwicklung 1/2. 2012. pp.35-43.

Svájcban a települések területi kiterjedése rohamosan növekedett, 23 kantonban méghozzá a lakosságszám növekedését meghaladó arányban, bár a növekedést (Zersiedlung) elsősorban a lakosságszám növekedése váltja ki, összekapcsolódva az életszínvonal, lakóterület növekedésével, a növekedő közlekedési igényekkel stb. A beépítettség mértéke már-már fenntarthatatlan, ellenkezős az alkotmány és a rendezési törvény elveivel (egy lakosra eső beépíthető terület 400m²).

A területi tervezésben a kantonok a kulcsszereplők, a kantonok fogadják el a rendezési irányterveket, de tudni kell, hogy jelentős különbségek vannak az egyes kantonok tervezési filozófiájában és kultúrájában, a kantonok egyharmadában még nincsenek korlátozások, noha 21 kantonális tervben már ki vannak jelölve a központok és fejlesztési zónák, de inkább leíró, mint irányító jelleggel, s nincsenek eszközök sem a terjeszkedés megállítására.

Az elemzés szakértői megkérdezésre épült, arra fókuszálva, hogy az adott kantonban milyen eszközöket használnak a térhasználat korlátozására. Összesen 33 eszközt azonosítottak, s ennek alapján hasonlították össze a kantonokat (súlyozva az eszközöket). Az eszközök fő csoportjai:

- A településfejlesztés koncentrációja (központok, fejlődési tengelyek kijelölése, gazdaságfejlesztési centrumok kijelölése, közlekedés és településfejlesztés összekapcsolása stb.)
- Funkcionális térségek tervezése (szövetségi agglomerációs programok, speciális térségek tervezése, községegyesítések kantonális pénzügyi támogatása)
- Építési zóna politika, település lehatárolás: (településhatárok megvonása, zónák engedélyezési mechanizmusai stb.)
- Településminőség fejlesztése belülről (vasúti állomásterületek szűkítése, történelmi helyek védelme, településen belüli térhasználat modernizálása stb.)
- Építési terület-mobilizálás (beépítési szabályok és ösztönzések, beépítetlen telkek utáni bírság stb.)
- Második lakáspolitikai
- Szigorú ellenőrzési rendszer kiépítése.

A benchmarking alapján kiderült, hogy az urbanizált városi kantonok rendelkeznek a legkiterjedtebb szabályozó rendszerrel, míg a hegyi kantonok még szinte egyáltalán nem „védekeznek”, az agglomerációs térségek köztes helyzetben vannak. Minél kisebb a kanton, annál kevésbé szabályozott a területhasználat. A módszer alapvetően bevált, bár a rangsorolás nem tökéletes, a mennyiségi elemeket további minőségekkel kellene kiegészíteni, mindenesetre a benchmarking arra ösztönzi a kantonokat, hogy egységesítsék a szabályozást, átvegyenek jó gyakorlatokat. Ezért a monitorozás eredményét rendszeresen nyilvánosságra hozzák.

MUNDA, G.: Social Multi-Criteria Evaluation for a Sustainable Economy. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag. 2008. 210 p.

A többkritériumú társadalmi értékelés szemlélete a társadalmi igazságosság és a fenntartható gazdasági fejlődés kritériumaira épít, és felhasználja a mikroökonómia, komplex rendszerelmélet, filozófia, továbbá a viselkedéstudomány, költség-haszon elemzés elemeit is.

A modern társadalmakban a közpolitikai döntéshozatalnak szembe kell néznie a legitim érdekek és értékek pluralitásával. A közfinanszírozású javak és projektek ráfordításainak tehát egyre több szempontot kell

figyelembe venniük és a döntési alternatívák közötti választásba építeniük. A döntéshozatal így nem egyszerű költség-haszon elemzés, hanem többlépcsős dialógus a társadalmi szereplők (kollektívák, egyének, formális és informális, helyi és külső aktorok) között. Ebben a rendszerben nagyon sok a rejtett változó, ami nehezen formalizálható; a mérhető kritériumok mellett megjelennek a hatalmi viszonyok, rejtett érdekek, a társadalmi részvétel mértéke, a kulturális korlátok és más „szoft” tényezők.

Alaphelyzetben a döntési alternatívák rangsorolhatók, és több kritériumot megvizsgálva és a rosszabb lehetőséget elvetve kiválasztható egy „legjobb” opció. Valójában azonban már a kritériumok sorrendje determinálhatja az eredményt, ezért egy jó sorrend csak több döntéshozatali láncon át, tanulási folyamat keretében állapítható meg. Nagyon lényeges szempont, hogy egyes kritériumok rossz értéke kompenzálható más jó értékekkel; a kritériumok nem függetlenek, hanem interakcióban állnak egymással.

A problémák integrált elemzése több szempont körvonalazását igényli: az elemzés szélességét, a kívánt változások irányát, az optimalizálandó függvényként értelmezhető értékelési kritériumrendszert, a kritériumok súlyozását, a lehetséges értéktartományokat, a kritériumok célértékeit, valamint teljesítettségük mértékét. Az eredmények minősége – az egész értékelési folyamat nagyban függ a rendelkezésre álló információk minőségétől, a kiválasztott indikátoroktól, ezek súlyozásától és kvalitatív megítélésétől (pl. helyesnek tartjuk-e az önálló lakástulajdont), és a rangsorolás módszereitől.

A többkritériumú értékelés a közvetlen gazdasági hasznosságon kívül egyre jobban figyelembe kell vegye a fenntarthatóság szempontjait; a kvantitatív és kvalitatív változások a nyugati civilizáció keretein belül egy erős etikai dimenzióval gyarapodnak. Ez generáción belüli (pl. földrajzi) és generációk közötti elosztási méltányosságot (distributional equity) foglal magában. Az elosztásban a területi különbségek döntő jelentőséget képviselnek, mivel mind az előnyök, mind a hátrányok térben korlátozottak lehetnek; az elosztási döntések jelentős előnyök és hátrányok kialakulásához vezethetnek térben behatárolható csoportok számára.

A közpolitikai döntéshozatal olyan elosztási koalíciókban zajlik, amelyekben kiemelkedő szempont az átláthatóság (transzparencia). Ritkák az olyan döntések, amelyekben „domináns alternatíva”, az összes többi alternatívát kizáró haszonmaximum érhető el. A „rossz hatékonyságú” alternatívák kizárása előtt meg kell bizonyosodni róla, hogy az összes releváns kritériumot sikerült beazonosítani, és az irreleváns alternatívák valóban irrelevánsak. Valójában hasznosabb az alternatívák rangsorolása, mint egy optimum kiválasztása; figyelembe ajánlott venni az eltérő preferenciákat (érdekek és értékek), és ennek érdekében vegyes információtümeget érdemes bevinni a döntéshozatalba. A formális értékelési módszerek képesek strukturálni és rendszerszerűen produkálni az eredményeket, és ezzel átláthatóbbá tehetik a döntéshozatalt a bevont partnerek felé – de csak az előbb jelzett szempontok figyelembe vételével.

NAGY S. Gy. : Az európai uniós támogatások hatékonyságának mérése. Hatékonyság és hatásosság az európai uniós támogatások felhasználásánál 2004 és 2006 között Magyarországon az első Nemzeti Fejlesztési Terv keretében. Doktori értekezés. 2008. Budapesti Corvinus Egyetem.

A szerző megállapítja, hogy a támogatások hatásosságának mérésére több különböző nagy donor szervezet is kidolgozott már saját értékelő rendszert, azonban az Európai Unió nem alakított ki, illetve fogadott el egységes módszertant a strukturális alapokból érkező támogatások hatásosságának mérésére vonatkozóan. A támogatások nettó hatáselemzésére csupán egyetlen alkalmazott, tesztelt módszert talált, melyet az Európai Bizottság támogatásával közel hét év alatt fejlesztettek ki egy német kutatóintézetben. A dolgozatban bemutatott vizsgálati módszerek a következők: HERMIN, QUEST, E3ME, REMI Policy Insight, HERMES, ECO-TREND modell, matching eljárás.

A szerző megállapítja, hogy a módszertani eljárások tehát elsősorban makro mutatókon és bruttó hatáselemzéseken alapultak, melyek nem világítanak rá az európai uniós kohéziós támogatások hatékonyságára és hatásosságára a különböző tagállamokban, illetve nem mutatják az egyes programok

célcsoportokra gyakorolt nettó hatásait se. (Szükséges megjegyezni, hogy területi szintű vizsgálatokról, vagy alkalmazható módszerekről a dolgozat nem tartalmaz információt.)

A szerző Magyarország esetén a hatékonyság, hatásosság értékelése érdekében három elemre fókuszált:

- támogatási intézményrendszer működésének hatékonysága (ez egy alapvetően közgazdasági szemléletű megközelítés, amely nem lehet teljes az intézményrendszer, de különösen az adekvát eljárásrend jogi szempontú vizsgálata nélkül);
- A potenciális pályázói kör támogatás-felhasználásának hatékonysága és hatásossága – program és projekt szinten.
- A támogatások felhasználását segítő nem állami intézményrendszer hatékonysága

A dolgozat tartalmaz megállapításokat az NFT I. során alkalmazott indikátorokkal kapcsolatban:

- kialakított monitoring indikátorok a vasúti projektek esetében nem alkalmasak a költséghatékony végrehajtás nyomon követésére;
- használt indikátorok és mérőszámok sokszor nem tükrözik a projektek valós gazdasági és társadalmi hasznát;

A szerző igazoltnak látja a disszertáció hipotézisét, mely szerint az európai uniós fejlesztési támogatások felhasználása Magyarországon hatékony, de nem hatásos. (Hatékonyság alatt kizárólag a forrásfelhasználást, a forráslekötést érti.)

OECD: Handbook on Constructing Composite Indicators. Methodology and User Guide. 2008. 160 p.

A könyv a komplex indikátorok (CI) képzésének módszertanát ismerteti. A CI előnye, hogy a sokdimenziós problémát egyszerűen közvetíti a döntéshozók felé, alkalmas a fejlődés vagy a változások sebességének mérésére, a területi különbségek bemutatására. Hátránya viszont, hogy a helytelenül képzett komplex indikátor hibás politikát indukálhat, a mutatók kiválasztásával és súlyozásával nem szándékolt, esetleg manipulatív célokat segíthet, és pontatlan vagy hiányos adatok is nemkívánatos eredményekre vezethetnek.

A szerzők a módszereket 73 ország technológiai fejlettségi indexén, 8 egyedi fajlagos mutatóval (szabadalmak száma, külföldről befolyó szabadalmi díjak, technológiai export részesedése, telefonvonalak, webszerverek száma, elektromos áram fogyasztás, iskolaévek száma, műszaki és természettudományi felsőfokú képzésben résztvevők aránya) mutatják be. E változatlan számhalmaz könnyíti ugyan a módszerek megértését, de egyéb példák hiánya miatt a könyv elsősorban elméleti segítséget jelent a kohézió méréséhez használandó mutatóhalmaz kiválasztásában.

Az első rész a mutatóképzés lépéseit tárgyalja: (1) elméleti megalapozás, adatok és módszerek kiválasztása; (2) adatgyűjtés, adatkapcsolatok feltárása, lefedettség- és relevanciavizsgálat, (3) adatminőség értékelése, adathiány kezelése, helyettesítés vagy áttételes mutatók alkalmazása; (4) adatstruktúra feltárása többváltozós statisztikai módszerekkel; (5) adattranszformációk, normalizálás, súlyozás, aggregálás; (6) érzékenységvizsgálat; (7) kiinduló adatokkal való összehasonlítás és transzparencia; (8) más kutatásokkal való összevethetőség; (9) eredmények értelmezése és szemléltetése.

A második rész a többváltozós statisztikai módszerek tárgyalásával kezdődik. Közérthető formában bemutatja a főkomponens analízist és a faktoranalízist, érinti a faktorszerkezet kialakulásának megfigyelését, a változók elhagyásával előálló egyszerűsítés veszélyét, a kiugró értékek kezelését és a különböző (pl. nem unimodális) eloszlásból származó változók használatának lehetőségét. Egy-egy rövidebb szakasz foglalkozik a Cronbach-alfa, klaszter- és diszkriminancia-analízis illetve MDS ismertetésével. E bevezető részek után a CI képzéséhez szorosabban kapcsolódó témakörök következnek: a hasonlósági indexek illetve a normálási módszerek, megadja a példaadatok normalizált transzformáltjait is. Tanulságos

megjegyzés, hogy a normalizálás hibához is vezethet olyankor, ha az adatok azonos mértékegységben (pl. %, Ft, db) állnak rendelkezésre.

A súlyozással foglalkozó rész bőséges módszertani áttekintést nyújt. (1) A tárgyalás a faktorelemzés segítségével nyerhető súlyokkal kezdődik, a szerzők a faktorok megtartását 1-nél nagyobb sajátérték, valamint legalább 10%-os egyedi, legalább 60%-os kumulatív szórásmagyarázatig ajánlják. A súlyokat a faktortöltetekből az adott faktor által magyarázott szóráshányad arányában rendelik a változókhoz. (2) A benchmarking indexeken alapuló DEA (Data Envelopment Analysis) módszer az origóval kiegészített ponthalmaz konvex burkának határához, mint extrémális hatékonyságú pontokhoz viszonyít. A súlyrendszer meghatározása esetenként egy-egy lineáris programozási feladatra vezet, ezek megoldásai adják (esetéről-esetre változóan) a súlyvektorokat. (3) A költségallokációs (Delphi-) módszerben egy felkért szakértői csoport interaktív, tárgyalásos véleménycserével, fokozatos iterációval alakítja ki a súlyrendszert. (4) Az AHP (Advanced Hierarchical Process) modellben viszont a szakértők egymástól függetlenül hasonlítják össze a mutatók prioritását. Az összehasonlításból egyedi preferenciamátrixok készülnek, melyben a szimmetrikus helyzetű elemek –definíció szerint– egymás reciproka. A mátrixokat pl. geometriai közepeléssel összesítik, és a súlyok az aggregált preferenciamátrix domináns sajátértékéhez tartozó sajátvektor koordinátái lesznek. Az inkonzisztencia mérésére a $(\lambda-n)/(n-1)$ hányados szolgál. (5) A Conjoint Analysis módszerben az eddigiekkel ellentétben nem az indikátorok értékelése vagy rangsorolása történik, hanem a mutatók bizonyos értékegyütteseit, azaz előre definiált scenáriókat kell a megkérdezetteknek összehasonlítani. A kapott hasznosságfüggvénnyel számított korrelációs együtthatók lesznek a mutatókhoz rendelt súlyok. (6) Az UCM (Unobserved Component Method) modell az indikátoroknak egy nem megfigyelhető és egy hibarészre való additív felbontásából indul ki. A hibatagok nulla várható értékű és indikátoronként eltérő szórású változók. A szórások függvényében felírt súlyok szerepelnek az indikátorok adott értékeihez tartozó feltételes eloszlás várható értékének formulájában, ugyanennek a feltételes eloszlásnak a szórása pedig a súlyozás hibájaként értelmezhető.

A fejezet vége az MC (Multiple Choice) és a szavazásértékelés témakörével foglalkozik, ismerteti a Borda-féle pontozásos és a Condorcet-féle összesítést. Az előbbinek a kompenzáció biztosításában is szerepe van, az utóbbi módszer kompenzáció nélküli, preferenciafüggetlen értékelést eredményez.

A könyv az érzékenységvizsgálat módszereibe is betekintést nyújt. Az indexben rejlő bizonytalanság mérésére a rangszám elmozdulásának várható értékét javasolja. A modellfüggetlenség és a nemlineáris esetben való használhatóság miatt a variancia-alapú érzékenységvizsgálatot helyezi előtérbe. A szereplő módszerek implementációi megtalálhatók a szabad felhasználású SIMLAB programcsomagban.

A kézikönyv célja a komplex mutatók tervezésére és kidolgozására vonatkozó ajánlások megfogalmazása, az ismert módszerek teljességre is törekvő, részletes bemutatása, a módszertan esetleges korlátainak és veszélyeinek elemzése. Noha sokféle CI létezik, a könyv a területi vonatkozásokra fókuszál: ipari versenyképesség, fenntartható fejlődés, etc. Technikai segítséget nyújt az értékelés és elemzés munkájához. Az értékelők gyakran szembesülnek szkepticizmussal statisztikusok, közgazdászok részéről az átláthatóság hiánya, az adat- és módszerválasztás esetlegessége miatt. Ennek elkerülésére a könyv munkafázisonként pontos adatleírást és dokumentálást javasol, ez az értékelési folyamat egységesítése és módszertani megalapozottsága szempontjából egyaránt fontos.

PÉTI, M.: A territorial understanding of sustainability in public development. Environmental Impact Assessment Review, 32, 2012. pp. 61-73.

A szerző a területi kohéziót a területi fenntarthatóság oldala felől közelíti meg. A területi fenntarthatóságot, mint a területi kohézió alkalmazásának elméleti kereteit és empirikus kutatással alátámasztott eredményeit adja. Azt vizsgálja, hogy a fenntarthatóság hogyan illeszkedhet területfejlesztésbe, a fenntarthatóság hogyan válhat területivé.

A szerző a cikk felvezető részében azt elemzi, hogy a fenntartható fejlődés elvének/irányának meg kell küzdenie más európai fejlesztési elképzelésekkel, annak ellenére, hogy a fenntarthatóság már évtizedek óta jelen van az európai politikában. A gazdasági növekedés (versenyképesség) azonban vezető fejlesztési irányná vált Európában. A szerző szerint a gazdasági válság lehetőséget teremtett arra, hogy a fenntartható fejlesztés eszméje előtérbe kerüljön, de ahogyan az EU2020 stratégiából látszik, ez nem sikerült. A „fenntartható növekedés” megfelelő értelmezés és integráció nélkül jelenik meg. A fenntarthatóság mint a növekedés gazdasági motorja ábrázolódik az EU2020 stratégiában. Ezzel szemben a klímaváltozás kérdése, mint jövő fejlesztési politika, lényegesen hangsúlyosabban jelenik meg az EU 2020-ban.

A fenntarthatóság területi megközelítése először az 1992-es ENSZ (Rió Csúcs) Agenda 21 dokumentumában jelenik meg, ahol a városok fenntarthatósága mentén a dokumentum a legfontosabb feladatokat vázolja a 21. századra. Néhány elméleti munka foglalkozik a fenntarthatóság területiségével, de az EU szakpolitikájában ez nem jelenik meg. Sem a cardiffi folyamatban, sem pedig a göteborgi stratégiában nincs területi értelmezése a fenntarthatóságnak. A területi kohézió fogalmának előtérbe kerülésével azonban a fenntarthatóság európai politikájában is megjelenik a területiség. A szerző a magyar példán keresztül próbálja meg érzékeltetni, hogyan integrálódik ez a területfejlesztésbe. Az új programozási periódusban (2007-13) a területi kohézió horizontális célként került bevezetésre. A területi kohézió, mint horizontális cél alapelveket tartalmaz. Minden alapelv definiálja a területi kohéziót egy bizonyos aspektusból; ezek közül a területi fenntarthatóság az egyik legfontosabb aspektus.

Ahhoz, hogy értelmezni és értékelni lehessen a területi fenntarthatóságot a szerző az AUTHARSIV modellt vezeti be és teszteli esettanulmányokon keresztül. A modell segítségével azt vizsgálja tehát, hogy az egyes ROP-okban milyen mértékben jelennek meg az egyes alapelvek, amelyek a területi fenntarthatóságot jelzik. Minél nagyobb mértékben manifesztálódik egy elv, annál inkább önállóvá, fenntarthatóvá (társadalmi, környezeti, gazdasági pillérek tekintetében), függetlenné válik egy adott téregység, vagy régió.

A területi fenntarthatóság elvei:

1. autonómia: egy fenntartható régiónak a pénzügyi, energetikai, anyagi és tudásáramlatait a területen belül kell tartania, ameddig csak tudja;
2. harmónia: a fenntartható régióban a társadalmi, gazdasági és környezeti szükségleteknek harmóniában kell lenniük egymással;
3. szolidaritás: a fenntartható régió nem zsákmányolhat ki más régiókat, és nem exportálhatja társadalmi, gazdasági, környezeti problémáit más régiókba;
4. innováció: egy fenntartható régió képes megújítani önmagát;
5. identitás: nincs területi fenntarthatóság erős területi identitás nélkül;
6. értékek: a fenti kritériumok, alapelvek egy szegmensét tartalmazzák a társadalom értékeinek.

A cikk a fenti elméleti alapelvek mentén értékelt 55 ROP-ot empirikus, tartalomelemzési módszerekkel. A kutatás eredménye azt bizonyítja, hogy a régiók nagy része ugyan tartalmazza a fenntarthatóságot, mint horizontális elvet, maga a fogalom meglehetősen populáris, de annak ellenére, hogy területi tervekről van szó, a területi fenntarthatóság nem jelenik meg a tervekben. A fenntarthatóság jórészt szektor-függően, kis mértékben szektor függetlenül jelenik meg, de területi tekintetben semmilyen mértékben nem lelhető fel.

Az AUTHARSIV modell alapelveinek alkalmazása nem csak a ROP-ok és más OP-k tervezésénél, hanem különösen azok stratégiai környezeti vizsgálata során alkalmazva értéklehetővé válik az, hogy egy adott terv mennyiben tekinthető területileg fenntarthatónak, azaz mennyire járul hozzá a területi kohézió elvének érvényesítéséhez.

SERVILLO, L.: Territorial cohesion discourses: hegemonic strategic concepts in European spatial planning – Planning Theory & Practice. (11) 3, 2010. 397–416.

A tanulmány az Európai Unió területi kohéziós politikájának tárgykörét vizsgálja. A szerző a területi kohézióhoz az unióban zajló területi tervezési vitákban katalizátori szerepet tulajdonít. E viták egyszersmind kulturális konstrukcióként is tétélezhetők, amelyek során intézményfejlesztési stratégiák fogalmazódnak meg, szereplői magatartások fogalmazódnak újra és politikai döntések születnek. A dolgozat a területi tervezés kohézióval összefüggő tartalmát vizsgálja, az EU hivatalos dokumentumai segítségével elemzi az általános trendeket és a fő célkitűzéseket. Szerző következtetései egyrészt azt bizonyítják, hogy a területi kohézió egyes részkérdései csak akkor oldhatók meg, ha az adandó válaszok társadalmi konstrukcióban jelennek meg, történetileg azonosíthatóak, és társadalmi viszonyokba, illetve intézményekbe ágyazottak. A fenntartható fejlődési orientáció, a méltányosság és a versenyképesség közötti kellő egyensúly megteremtésének szerkezeti és intézményi következményei vannak. A tanulmány a többszintű kormányzati rendszert életre hívó európai területpolitikát elemzi, majd a nyílt koordinációs módszerek felhasználásával meghatározza a közös európai értékeket, összegzi a viták fontosabb elméleti kiindulópontjait, végül elemzi a diskurzus során alkalmazott kategóriák megjelenését a fontosabb uniós dokumentumokban.

SINGHAL, M.: Special interest groups and the allocation of public funds. NBER Working Papers, Cambridge, 2006

A tanulmány egy speciális módszertant ajánl a politika és az érdekcsoportok közötti kapcsolatok tesztelésére a közösségi források elosztásában, az un. flypaper hatásra fókuszálva. A módszer kidolgozása egy amerikai dohányipar ellenes kormányzati program példáján keresztül történt.

A kormányzati pénzek helyi (tagállami) kormányzatok közötti allokálásában megjelenő flypaper hatás, túlköltekezés, és az érdekcsoportok befolyásának kiszűrésére korábban kidolgozták az un. alkudozások forráselosztási folyamatot pl. az autópálya építés támogatása során, figyelembe véve a helyi fejlesztési preferenciákat. A tanulmányban kifejtenő módszer e helyett, az érdekcsoportok szerepére koncentrálnak, miután igazán nem volt még empirikus próbálkozás arra, hogy ki is mutassák az érdekcsoportok befolyását a források elosztására.

Az eredmények egyértelmű összefüggést találtak a pártok viselkedésével. A republikánusok kevesebb, a demokraták több pénzt fordítottak a dohányzás elleni küzdelemre, viszont a szavazatmaximalizálást szolgáló célokra megfordítva, a republikánusok költöttek többet. Erre azért volt lehetőség, mert a dohánycégektől beszédett pénz felhasználásában a szövetségi szint a tagállamoknak teljes diszkréciókat biztosított, tehát érvényesülhettek a helyi preferenciák. Ha a helyi kormányzat a kapott pénzt nem az érdekcsoportok érdekei szerint költi, akkor elzárja magát további források lehetőségétől, ezért téríti el a forrásfelhasználást az eredeti szakpolitikai preferenciáktól. A tanulmányban bemutatott matematikai modell segítségével a szerző igazolni tudta a feltételezéseit.

A tanulmánynak ugyan nincs közvetlen relevanciája a kohéziós hatások értékelése szempontjából, de újfent arra hívja fel a figyelmet, hogy a közpolitikai programok és forrásfelhasználás értékelése során a politikai összefüggésektől nem lehet eltekinteni.

THEOPHILOU, V. – A. BOND – M. CASHMORE: Application of the SEA Directive to EU structural funds: Perspectives on effectiveness. Environmental Impact Assessment Review, 30., 2010. pp. 163-144.

A cikk két ROP (West Wales and the Valleys (mint konvergencia régió) és East of England (versenyképességi OP-val) Stratégiai Környezeti Vizsgálatát (SKV) vizsgálja, azt elemelve, hogy a környezeti értékelés lényegi és tranzaktív értelemben mennyire eredményes, vagyis segíti-e a lisszaboni és a cardiffi folyamatot.

Az SKV értékelésnél a szerzők az alábbi szempontokat vették figyelembe annak érdekében, hogy eldöntsék, hogy az adott SKV mennyiben felelt meg a szubsztantív (S) és tranzaktív (T) értékelési kategóriának:

- S1. Az SKV javaslatai milyen mértékben épültek be a tervbe;
- S2. a döntéshozás minden dokumentumról és párbeszédéről informálva volt-e;
- S3. A program és az SKV készítőik között magas szintű és rendszeres kommunikáció volt-e;
- S4. Az SKV és a terv párhuzamosan készült-e;
- S5. Korai kezdés – az SKV a tervezés legkorábbi fázisában megkezdődött-e?
- S6. Van-e intézményi vagy más haszna az SKV folyamatnak, tanulási folyamat detektálható-e?
- S7. A törvényes konzultációs szervezeteknek megfelelő lehetőségük volt-e a folyamatban való részvételre?
- S8. A társadalmisítás során a konzultáció megfelelő lehetőséget biztosított-e az érintetteknek a folyamatba való bekapcsolódásra?
- T1. Idő tényező – az SKV-ra megfelelő idő állt-e rendelkezésre mindenféle késés nélkül.
- T2. Pénzügyi források – az SKV nem járt-e túlzott költséssel.
- T3. Készségek – a kompetenciák megfelelőek voltak-e az SKV elvégzéséhez.
- T4. Szabályszerkesztés – a felelőségek megfelelően voltak-e definiálva és megfelelő helyre allokálva.

A kritériumok értékelése dokumentumelemzéssel, interjúk készítésével történt.

THERIVEL, R., ET AL: Sustainability-focused impact assessment: English experiences. Impact Assessment and Project Appraisal, 27(2), 2009. pp. 155-168.

Ahogy a szerzők kifejtik, az SKV (uniós direktíva) nem elsősorban környezetvédelmi célok és határértékek, hanem inkább ügyrendi kívánalmak sorozat, amelynek célja, hogy készüljön egy olyan környezeti riport, amely leírja a készülő terv vagy program szignifikáns környezeti hatásait. (Az ideális SKV együtt készül a tervvel, és már a tervkészítés során befolyásolja magát a terv készítését.)

A szerzők 45 stratégiai terv SKV-ját vizsgálták meg, valamint interjúkat és kérdőíveket készítettek tervezőkkel, SKV készítőikkel és más érintettekkel az SKV értékelésről. Az SKV riportokban 17 indikátort azonosítottak, amelyeket a fenntarthatóság 3 pillére (társadalmi, környezeti, gazdasági) mentén pontoztak, abban a tekintetben, hogy összességében mely tényező milyen mértékű pozitív vagy negatív hatásai jelennek meg az tervek megvalósítása során, mennyiben hatnak azok negatívan vagy pozitívan az egyes fenntarthatósági elemekre.

A riport mind az SKV-val, mind pedig a fejlesztési tervekkel kapcsolatban több konzekvenciát is levont. Az SKV-k (szemben az Angliában régebb óta működő fenntarthatósági értékeléssel (Sustainable Appraisal) elsősorban a társadalmi és gazdasági elemek értékelésére helyezik a hangsúlyt. Maguk a tervek is e két dimenzióra fókuszálnak, és a környezeti szempontokat eleve kevésbé veszik figyelembe, így összességében az SKV tulajdonképpen a társadalmi és a gazdasági pillért erősíti tovább.

A folyamatot, a körülményeket, és a kvalitatív módszeren alapuló értékelést azért érdemes megismerni, mert a folyamat az értékelés végeredményének fenntartással való kezelését eredményezi. Az interjúk és kérdőívek alapján ugyanis az valószínűsíthető, hogy a tervek, programok és kulcsstratégiák értékelése (amely az SKV riportokban megjelenik) a környezetre gyakorolt negatív hatásokat alulértékeli a gazdaságra, és másodsorban a társadalomra gyakorolt pozitív hatásokkal szemben.

A tanulmány és az értékelések felhívják arra is a figyelmet, hogy az értékelések elsősorban az inputokra fókuszálnak, nem pedig a kimeneti indikátorokra.

Magyarország értékelési gyakorlatára tekintettel az alábbi tanulságok vonhatóak le:

- A relatíve hosszú SKV, illetve környezetértékelési gyakorlat nem feltétlenül előny, mindig nagy odafigyelést igényel az SKV értékelő kiválasztása.
- Vannak olyan kormányzati hangsúlyok (ilyen a lakásépítés és a foglalkoztatási szint), amely a gazdasági és társadalmi irányba tolják el a környezeti értékelés egyensúlyát, és itt e természeti környezet „érdekeinek figyelembe vétele” háttérbe szorul.
- Az SKV készítését abba az irányba kell eltolni, hogy tartalmazzanak kvantitatív elemeket az elérendő ideális környezeti állapot tekintetében.

VARGA, J. – JAN IN 'T VELD: The Potential Impact of EU Cohesion Policy Spending in the 2007-13 Programming Period: A Model-Based Analysis. European Economy – Economic Papers 422, Brussels. 2010. 66 p.

A QUEST III az Európai Bizottság Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatósága által gazdaságpolitikai elemzésre használt modell. Varga és Veld (2010) ezt a modellt vette alapul a strukturális és kohéziós politikai támogatások hatáselemzéséhez. Dinamikus általános egyensúlyi modelljükben az eredeti modellt kibővítették humántőke-felhalmozással és endogén technológiai fejlődéssel. Ez képes kezelni a központi támogatások termelékenység-növelő hatását (produktív infrastrukturális beruházások révén), a K+F-hatásokat, valamint a szakképzés és gyakorlati képzés hatásait. A modell lefedi mind a 27 EU-tagállamot (és egy további régióként tartalmazza a világ többi részét), és a kétoldalú nemzetközi kereskedelem által írja le az országok közötti kapcsolatokat és a kohéziós támogatások tovagyrúzó hatásait. Kihívást jelent az ilyen típusú modellek számára annak figyelembe vétele, hogy a fogadó országok a támogatások egy részét nem termelékenység-növelő beruházásokra fordítják, hanem az kicsapódik fogyasztás vagy megtakarítás formájában, így a várt növekedési hatások a potenciálistól elmaradnak. A modell eredményei ezért csak a becslés felső határát adják. Kezeln kell továbbá azt a problémát, hogy az országoknak nyújtott támogatásokat a nemzeti költségvetésből 15%-os arányban ki kell egészíteni (addicionalitás), ezeken túl pedig azt is kezelni kell, hogy a támogatások kifizetése csak jelentős késésekkel történik meg. A tanulmány szerint a támogatások finanszírozási költsége (addicionalitás) nem okoz hosszú távú növekedési veszteséget, azonban a kifizetések késedelme középtávon csökkenti a potenciális növekedést. A többországos modell következtetései – természetesen – csak korlátozásokkal adaptálhatók az országon belüli, régiók közötti kohéziós folyamatok tekintetében. A tanulmány a térbeli hatásokat csupán az országok közötti komparatív elemzéssel ragadja meg. A mikroalapú modellekre épülő ex ante hatáselemzések képesek rámutatni azokra a lehetséges csatornákra, amelyekeken keresztül a központi támogatások kifejtetik a hatásukat, és összehasonlítható az egyes mechanizmusok relatív súlya, azonban a hosszú távú növekedési hatásokat csak a konkrét projektszintű értékelések tárhatják fel. A kohéziós politika kifizetéseinek projektszintű dezaggregációja a makromodellekkel nem végezhető el. A tanulmány bemutatja, hogy a szakirodalomban a kohéziós támogatások növekedési hatásainak becslési eredményei (regressziós módszerek, makromodellek) jelentősen szóródnak. A legtöbb becsléshez hasonlóan ebben az esetben is jelentős és tartósan fennmaradó növekedési többletet mutattak ki a kohéziós támogatások kifizetése révén.

WREN C.: Reconciling Practice with Theory in the Micro-Evaluation of Regional Policy, International Review of Applied Economics, Vol. 21(3), 2007. pp. 321–337.

A tanulmány a regionális iparpolitikák értékelését vizsgálja mikroökonómiai szemszögből. A policy-értékelés a közkiadások ár-érték arányának és felelősségének felmérésére szolgáló tevékenység. Központi kérdése az addicionalitás, a közszféra beavatkozásának hozzáadott értéke az érintett szektorokban és térségekben. Mivel a beavatkozás hatásai nem mérhetők laboratóriumi körülmények között, fontos annak meghatározása, milyen eredmény született volna a beavatkozás hiányában (counter-factual output). Az értékelés során meg kell egymástól különböztetni a kimenetelt (outcome, rövid távú következmény az érintett közvetlen piacon) és a valós hatást (impact, hosszú távú következmény, beleértve a piacközi

hatásokat is). A valós hatás externáliákat is létrehozhat: kiszorítás, kapcsolatképzés, visszacsatolás és multiplikáció.

A közpolitikai beavatkozás kimenetele, specifikus célja eltérhet a valós, globális hatásától, és ebben az externáliáknak van jelentős szerepük. Más-más eredményt adhatnak a mikroszintű és makro-elemzések, mivel az előbbiek gyakran nem számolnak externáliákkal, és hosszú távon feltételezik a pozitív kimenetek pozitív hatásokká alakulását. Az elmélettől eltérően az értékelési gyakorlat elfeledkezik a kiszorító hatásokról, és nem számol ennek fogyasztókra gyakorolt hatásaival (árcsökkenés). Hasonló problémák lépnek fel az inputpiacokon (pl. tőke, munka), ahol a növekvő tényezőkereslet növekvő inputárakhoz vezethet, ami további kiszorító hatást generál a piaci szereplők körében. A kapcsolatképző hatások az ármechanizmuson keresztül működnek, átalakítják a kereslet vagy a kínálat szerkezetét, így az árakat, így a fogyasztókat jobb, a termelőket rosszabb helyzetbe hozva csökkenthetik a hosszú távú kedvező hatásokat.

Az iparpolitikai beavatkozások értékeléséhez költség-haszon elemzésre van szükség. Az empirikus elemzés azonban rendkívül bonyolult és erőforrás-igényes, ezért egyszerűsített modellek alkalmazása javallott. A gyakorlatban a mikro-elemzések előnye a makro-szemlélet által nem kutatott („fekete doboz”) tényezők pontosabb feltárása. A hozzáadott érték meghatározásában változott az értékelési elmélet szemlélete: nem tisztán a kapacitás- (elsősorban munkahely-) teremtést vizsgálják, hanem azt, hogy a munkahelyteremtés eleve megvalósult-e volna, késéssel valósult volna-e meg, vagy egyáltalán nem valósult volna meg. Utóbbi a „teljesen addicionális” hatás, ami egy országos felmérés eredményei szerint az összes projekt által teremtett új állások 20%-át jelentette.

ZONNEVELD, W. – WATERHOUT, B.: EU Territorial Impact Assessment: Under what Conditions? Final Report Delft: Delft University of Technology. 2009. 31 p. <http://repository.tudelft.nl/assets/uuid:43f30b8d-bcea-46a9-92b8-3514945c8079/247174.pdf>

A tanulmány az ESDP előtti időkre vezeti vissza a területi hatáselemzés és egyfajta „tervezési metódus” bevezetésének az igényét. Az ESPON programnak igen nagy szerep jutott a területi hatáselemzés módszerének kidolgozásában, de két nagyon fontos korlátozó tényezőt is meg kell említeni vele kapcsolatban. Az első, hogy az ESPON kizárólag a területi hatásokkal foglalkozik, de az adott politika nemzeti politikára pl. a kormányzati struktúrára kifejtett hatásával nem. Holott a szakirodalom szerint a Strukturális Alapok meghatározó hatással vannak a kormányzati felépítésre, különösen ahol a regionális kormányzásnak nincsenek hagyományai. Továbbá az ESPON a politika hatásaira fókuszál, pedig ez nem evidens azokban az országokban, ahol a területi hatáselemzés néhány formája már bevált gyakorlat (pl. Németország, Svájc, Ausztria). Svájcban és Ausztriában törvény szabályozza a területi hatáselemzés követelményét, de csak a beruházásokat is tartalmazó projektek esetében kell a lehetséges területi hatásokat számba venni. Ez különbözik a környezeti hatáselemzéstől, ahol mást jelent a projekthatás a terv és a program hatásaitól. Németországban más a helyzet, ott az adott területet érintő terveket, politikákat és beavatkozásokat kell elemezni, hogy azok összhangban állnak-e a hivatalos területi tervezési célkitűzésekkel.

Áttérve a területi hatáselemzésre, komoly problémát okoz, hogy szemben például a környezeti minőséggel (amelynek saját indikátorai vannak) a területi minőségnek nincs kidolgozott standardja és indikátora. Miközben a területi minőség könnyen felismerhető a valóságban, mégis nehéz operacionalizálni és indikátorokra lefordítani. Ezért is van annyi féle indikátor „forgalomban”. Az ESPON TEQUILA például nem kevesebb, mint 30, a területi minőséget mérő indikátort különböztetett meg (ESPON 3.2.). Ráadásul a területi minőséget sokszor a vizsgálatára használt indikátorok komplex rendszere adja ki, miközben egy-egy indikátor akár a többivel ellentétesen is mozoghat.

A területi kormányzásra kifejtett indirekt hatásokat csak esettanulmányokon keresztül szokták vizsgálni, ex post elemzéssel, a mélyebb elemzéseknek helyet és időt kell biztosítani. Pl. szakértői workshopok keretében, ex ante esettanulmányok vagy hasonló technikák révén (pl. scenáriók).

A tanulmány szerzői szerint a TIA eszközt be kellene integrálni az Európai Bizottság hatáselemzési (IA) gyakorlatába. Ezért a továbbiakban azt elemzik, hogy az IA-ba be lehetne-e illeszteni a területi szempontokat. Ennek elemzéséhez bemutatják az Európai Bizottság hatáselemzési módszerének születését és tökéletesítését. Az EB hatáselemzési kérdések közül kigyűjtötték a területi szempontúakat. A gazdasági, társadalmi és környezeti hatásokra kérdező szempontok közül az utóbbiak vannak a leginkább területi vonatkozásai, de minden kérdéscsoportban voltak beazonosítható kapcsolódási pontok. A tanulmány megállapítja, hogy az EB 2009-es, felülvizsgált IA útmutatója már tartalmazza a területi hatáselemzési szempontokat mind a jogalkotás, mind a politikai javaslatok számára. A felülvizsgált elemzési szempontok azonban továbbra is egyszerű kérdéseket tartalmaznak, így nem alkalmasak területi, komplex összefüggések feltárására. A szerzők három területen tesztelik az EB IA módszerét. A bevált gyakorlat szerint az EB IA-ban a hatásokat három-négy változat szerint „kalkulálják”. Ehhez különböző módszereket használnak, pl. modellezés, szakértői vélemények, adatbázisok stb., ám általános megállapítás, hogy a területi elemzésekhez hiányoznak a megfelelő adatok. Az ESPON mind a használható eszközök, mind pedig az adatigény oldaláról képes támogatni az uniós IA-t, de az ESPON projektek többsége ex post szemléletű, a 3.2.-ben kidolgozott TEQUILA pedig túlságosan kifinomult és óriási az adatigénye. Nyitott kérdés, hogy továbbfejleszhető-e egy könnyen használható eszközzé.

Finn szakirodalmi szemle

EUROPEAN COMMISSION: European Cohesion Policy in Finland

A kiadvány címszavakban, néhány kiemelt kvantitatív indikátor alapján elemzi a Strukturális Alapokból nyújtott támogatások finnországi eredményeit. Finnország a 2007-2013-as tervezési időszakban 1,7 milliárd eurós kohéziós támogatásra számíthat. Ennek nagy részét K+F és innovációs tevékenységekre használják, ezen kívül jelentős forrásokat biztosítanak vállalkozásfejlesztésre (különösen a KKV szektorban), a vállalkozások alkalmazkodóképességének javítására, felnőttképzésre, oktatásra, információs társadalomhoz kapcsolódó fejlesztésekre, közlekedési infrastruktúrára és az elérhetőség javítására, valamint a környezetre, a fenntartható fejlődésre és a klímaváltozás következményeinek mérséklésére. Emellett jelentős forrásokat kap az ERFA-ból a határon túli kapcsolatainak fejlesztésére.

LAAKSO, S.-KILPELAINEN, P.: Expert evaluation network delivering policy analysis on the performance of cohesion policy 2007–2013. Task 2: Country report on achievements of cohesion policy. Finland. Report to the European Commission Directorate-General Regional Policy. 2010. 43 p.

A szakértői értékelési hálózat Finnország 2007-2013 közötti kohéziós politikájáról és annak eredményeiről készített egy országjelentést.

A finn regionális politika legfontosabb céljai (Nemzeti Fejlesztési Célok) a régiók versenyképességének növelése; a régiók erősítése és a fejlettségbeli különbségek csökkentése; valamint a régiók egyedi kihívásainak a kezelése. E célok elérése érdekében az uniós és a hazai fejlesztéspolitikát stratégiai szinten, adminisztratív módon és pénzügyileg is megfelelően összehangolják.

A regionális politika három fő prioritása a vállalkozástámogatás; innovációtámogatás – hálózatosodás – tudásrendszerek megerősítése; és az elérhetőség – környezet. Ezekon kívül a déli és nyugati régiókban a nagyvárosi térségek fejlesztése is megjelenik. A programok a források lehívása és a definiált indikátorok tekintetében jól/elfogadhatóan haladnak, azonban a hosszú távú hatásaik szempontjából már vegyes a kép. Egyes szektorokban egyértelműen láthatók a pozitív hatások, ugyanakkor a regionális fejlesztési programok nem tudták megakadályozni a globális recesszió káros hatásainak a begyűrűzését, valamint a népesség és a gazdaság további koncentrációját. A rendelkezésre álló jövedelem tekintetében a különbségek kisebbek, de az egyenlőtlenség csökkenése az 1990-es években megállt. A távoli vidéki területek relatív gazdasági/demográfiai helyzete romlott, ugyanakkor a regionális programok elősegítették a KKV-k

helyzetének és az emberek életkörülményeinek a javulását. Az innovációt és az ágazati szerkezet diverzifikációját nagyban elősegítette a regionális egyetemek erősödő pozíciója.

A programok értékelésének szemlélete alapvetően különbözik a 2000-2006-os időszak gyakorlatától, amikor nagyszabású félidei értékeléseket végeztek minden egyes regionális program vonatkozásában. Az új szemlélet szerint az értékelésnek azt kell vizsgálnia, hogy a programok által kitűzött stratégiai célok megfelelnek-e az egyes régiók fejlesztési igényeinek, és hogy mennyire sikerül megvalósítani a stratégiai célokat. Jó gyakorlatként tekintenek az integrált és tematikus értékelési megközelítésre, mely biztosítja azt, hogy ne legyenek átfedések az éves megvalósítási jelentések (AIR) tartalmával, és elősegíti a programcélok felülvizsgálatát vagy a megvalósítás hangsúlyainak módosítását, továbbá a régiók összehasonlítását.

A tanulmány javasolja, hogy az értékelési eljárásokat oly módon fejlesszék tovább, hogy azok képesek legyenek a konkrét programmegvalósításon (indikátorok teljesítésén) túl a hosszú távú hatásokat is nyomon követni. A hatások jelenléte, irányultsága a korábbi értékelések alapján is megítélhető, de mértékükre nem adható tudományosan megalapozott, korrekt és használható becslés. A meglévő módszereket tovább kell fejleszteni a tekintetben is, hogy ne csak egy-egy program megvalósítását értékeljék, hanem összehasonlítható legyen a támogatott és nem támogatott régiók/vállalkozások teljesítménye.

OECD: Regional Development Policies in OECD Countries, Finland Country Note. 2010. pp. 111-119,

Az OECD kiadványának a célja, hogy összehasonlítsa a tagországok regionális politikáinak a trendjeit. Az általános áttekintés után országonként bemutatja a fő sajátosságokat: a területi problémákat, a regionális politika céljait, jogi/intézményi kereteit, a megvalósítás eszközeit, hatásait, költségvetési és kormányzási struktúráit.

Finnországban a területi egyenlőtlenségek nem növekedtek az utóbbi évek során, de a keleti, északi területek és a déli, nyugati területek között, valamint a városi központok és a távoli vidéki területek között jelentős különbségek maradtak fenn. A kevésbé fejlett területeket a folyamatos kivándorlás és a népesség viszonylag gyors elöregedése sújtja. Finnország a regionális politikai céljait oly módon alakította ki, hogy azok megteremtsék az egyensúlyt a hatékonyság és a területi kiegyenlítés szempontjai között, így a beavatkozásokat a nagyvárosi központok és a vidéki térségek speciális igényeihez igyekeznek igazítani.

A regionális politikáért a kormányzat és a települések közösen felelősek, és a fejlesztési hatóság szerepét a regionális tanácsok látják el. A regionális politika kialakítása során a régiók megalkotnak egy 20-30 éves regionális tervet és ennek megfelelően kialakítják a regionális stratégiai programokat és a területhasználati tervüket. A városfejlesztés területén Regionális Központ Programot indítottak 35 nagyvárosi régió fejlesztése érdekében. A policentrikus fejlesztés jegyében a 9 legjelentősebb nagyvárosnak az egyedi versenyelőnyére építve alakították ki a nemzeti munkamegosztásban betöltött szerepét. A vidékpolitikáért a Vidékpolitikai Tanács felelős, és a Vidékpolitikai Program elnevezésű többéves akcióprogramjának a célja, hogy fejlessze a stratégiai tervezést a vidéki térségekben és hangsúlyosabbá tegye a szerepüket az innovációban.

A Regionális Fejlesztési törvény négy speciális programot definiált. Az egyik közülük a Szakértői Központ Program, mely a nagyvárosok fejlesztésére összpontosít, és 21 központot jelölt ki 45 szakterületen, melyek klaszterként együttműködve kompetenciaközpontokat hoznak létre. Egy másik speciális program a Regionális Központ Program, mely a policentrikus fejlesztés bázisát adja a versenyképes főváros és a nagyvárosi központok hálózatára összpontosítva. A fejlesztés célja, hogy 34 regionális központra építve megerősödjenek a kapcsolatok a nagyvárosok és az azokat körülvevő térség között. A Regionális Kohéziós és Versenyképességi Program (COCO) korábbi fejlesztési programokat olvasztott egybe, és fő szempontja a gazdaságfejlesztés és az innovációs politika.

A Nemzeti Stratégiai Referenciakeret segít abban, hogy összehangolják az uniós és a nemzeti fejlesztéspolitikai programokat, de a hazai programoknak van prioritása. A regionális támogatási

irányelveknek alapján csökkentek a támogatási források és a támogatási plafonok, miközben a támogatással lefedhető népesség is lecsökkent.

A regionális politika megvalósításáért a Foglalkoztatási és Gazdasági Minisztérium a felelős, aki a ciklusa időszakára vonatkozóan határozza meg a regionális fejlesztés céljait. A minisztériumon belül megvalósul az ágazati szakpolitikák regionális fejlesztési stratégiáinak a kialakítása is. A minisztérium és a 20 regionális tanács között a költségvetés koordinációját a Regionális Fejlesztési Tanácsadó Testület látja el, aki az előkészítésért és a monitoringért felelős. A regionális tanácsok egyaránt részt vesznek a hazai és az uniós programok kidolgozásában és megvalósításában. A regionális kormányzás legutóbbi reformja (ALKU) során 2007-2010 között a hatékonyság és elszámoltathatóság javítása érdekében összevonták a kisebb regionális hivatalokat, és 15 gazdaságfejlesztési, közlekedési és környezeti (ELY) központot hoztak létre, amelyek szorosan együttműködnek a regionális tanácsokkal.

VILJAMAA, K. – HALME, K.: Strategic Evaluation on innovation and the knowledge based economy in relation to the Structural and Cohesion Funds, for the programming period 2007-2013. Country Report, Finland. 2006. 80 p.

Az Európai Bizottság számára készített jelentés az innováció és a tudásalapú társadalom stratégiai értékelését végzi el a Strukturális és Kohéziós Alapok tekintetében a 2007-2013-as periódusra vonatkozóan. A tanulmány az innovációs politikát regionális szempontból vizsgálja, ami azt tükrözi, hogy Finnországban a regionális fejlesztés és kiegészítés jelenős mértékben az innovációra épül.

Finnország élenjár az európai országok között az innováció és a tudásalapú társadalom területein, az innovációs politikája fejlett, széles körben alkalmazza az értékelés, benchmarking és előretekintés (foresight) módszereit, és a K+F+I indikátorok tekintetében az egyik legjobb teljesítményt mutatja. Ennek ellenére kihívást jelent az öregedő népesség és ebből eredően az élethosszig tartó tanulás igénye és a költségvetés fenntarthatósága. Az ország periférikus helyzete problémát jelent a magasan képzett szakemberek vonzása tekintetében, és az alacsony népsűrűség sem kedvez a koncentrációt igénylő tudásalapú társadalom számára. E probléma megoldására hatékony eszköznek bizonyul a hálózatos együttműködés, mely a természetes agglomerációk hiányában is képes biztosítani a K+F-hez szükséges kritikus tömeget.

Noha a gazdasági erő és az innovációs kapacitások jelentős része az ország délnyugati részébe összpontosulnak, a fejlett felsőoktatási intézmények kiterjedt hálózata más térségekben is biztosítja a tudásközpontok meglétét, és ezt a Strukturális Alapokból nyújtott támogatások is ösztönzik.

A regionális politika Finnországban a nemzeti innovációs politika fontos része, melyet jól kiegészítenek az uniós támogatási programok, mely utóbbiak mértéke a nemzeti forrásokhoz képest jóval kisebb. A komplementer jelleg egyes speciális területeken érvényesül (pl. K+F együttműködések támogatása), illetve azokat a régiókat segíti, melyek kevésbé sikeresen tudják lehívni a nemzeti forrásokat. Ennek megfelelően az uniós programok számszerű előrehaladása (pl. innovatív vállalkozások létrejötte) a keleti és északi régiókban ment végbe a leggyorsabban, ugyanakkor a minőségi javulásról (növekedésről), a valódi innovációk végrehajtásáról a tanulmány nincs meggyőződve. A legnagyobb eredményt azon intézkedések által sikerült elérni, melyek a vállalkozások és a K+F intézmények együttműködését, erőforrás-megosztását segítették elő.

Az értékelés a kiemelkedő eredmények mellett további fejlődési lehetőséget lát a hálózatosodás révén létrejövő tudástranszfer terén – különösen a vidéki területeken (egyetemek, vállalkozások, kutatóintézetek együttműködése – triple helix-modell), valamint a kormányzás különböző szintjei közötti koordináció terén, továbbá az uniós programok és a nemzeti innovációs politika tevékenységeinek összehangolása terén. Javulást lehetne elérni azáltal, ha az uniós programok adminisztrációja rugalmasabb lenne tekintettel arra, hogy a K+F tevékenységek önmagukban hordozzák a bizonytalanságot és a kockázatokat. Mivel az

innovációs politika alapfinanszírozását a nemzeti források adják, az uniós „kiegészítő” finanszírozás lehetőséget biztosíthatna arra, hogy teret kapjanak az újszerű, kísérleti megoldások.

Az értékelés kvantitatív és kvalitatív módszereket is alkalmazott, melyek alapján 8 pontban fogalmazta meg a következtetéseit és ajánlásait:

1. A kulcsfontosságú innovációs területeken szükség van egy kritikus tömegre, melyet elsősorban klaszterek létrehozásával lehet elérni.
2. Erősíteni kellene a szolgáltatási szektor és a közszektor innovációs tevékenységének a támogatását.
3. A Strukturális Alapokból finanszírozott programok kevésbé rugalmasak, ezért javítani kellene a gyakorlati megvalósítás során a kockázatviselő képességet.
4. A nemzeti programoknak a már régóta bevált gyakorlatokat kellene követni, míg az uniós programok alkalmasak lehetnének az újszerű tevékenységek finanszírozására és az újszerű megoldások kipróbálására.
5. Az eddigi jelentős előrehaladás ellenére tovább kellene erősíteni az innovációs politika ágazatok közötti összehangolását minisztériumi és regionális szinten is.
6. A finanszírozást a nemzeti és a regionális szinten, valamint horizontálisan is harmonizálni kellene.
7. A KKV-k innovációs tevékenységét nem fragmentált, hanem komplex programokkal kellene ösztönözni.

Szükség van a KKV-k innovációs kapacitásainak bővítésére és az intézkedések célzottabb megvalósítására, vagyis hogy a valós innovációs és növekedési potenciállal rendelkező vállalkozások jussanak támogatáshoz.

Francia szakirodalmi szemle

ADE: Etude sur l'évolution des diagnostics et des stratégies régionales d'innovation dans les régions françaises dans le cadre des PO FEDER 2007-2013. [A 2007-2013 közti régió-állam programszerződés nemzeti indikátorai]. Louvain-la-Neuve, 2010. 507 p.

Az ERFA Operatív Program és a 2007-2013 közti régió-állam programszerződés értékelése alapvetően néhány nemzeti szinten definiált indikátorra támaszkodik, amely lehetővé teszi a programok hozzájárulásának vizsgálatát a nemzeti és közösségi célkitűzések megvalósulásához.

Az operatív programok és keretszerződések értékelésére az indikátorok négy nagy csoportja áll rendelkezésre (a foglalkoztatás kvantitatív indikátorai, környezeti tényezőket is figyelembe vevő kvalitatív indikátorok, Innovációs indikátorok és CO2 indikátorok a széndioxid kibocsátás vizsgálatára).

A foglalkoztatás az Európai strukturális politika kiemelt politikái közé tartozik, célszerű a kvantitatív indikátorok segítségével a közvetett és közvetlen foglalkoztatást vizsgálni.

A környezeti – kvalitatív – indikátor célja a környezeti tényezők figyelembevételének vizsgálata minden egyes operatív program és keretszerződés esetében, a korrigáló célú intézkedések alkalmazásában is segítséget nyújt, vizsgálja, hogy a projektek megfelelőek-e energiahatékonyság szempontjából.

Az innovációs indikátor célja az innovációt minden területen és a legtöbb szereplő számára kiterjeszteni, vizsgálja ennek a tényezőnek az OP-kban és a keretszerződésekben való jelenlétét. A területi kvalitatív indikátor a keretszerződésekre kizárólagosan vizsgálja, hogy volt-e a projekteknek területi vetülete.

A szén-dioxid indikátorok (amelyek közül fontosak a rehabilitált felületeket vizsgáló, tematikus, klímaváltozás, megújuló energiák, hulladékkezelés, közlekedés, mezőgazdasági tevékenységet vizsgáló

indikátorok) jelentőségét alátámasztja, hogy Franciaország elkötelezte magát aziránt, hogy az 1990-es szinthez képest a CO₂ kibocsátást 2050-ig negyedére csökkenti.

A tematikus nemzeti indikátorok körébe a környezeti (biodiverzitás, vizek védelme, agenda 21, technológiai kockázatok elleni védelem) az innovációs, a foglalkoztatási / képzési / felsőoktatási, turizmus, egészségügyi indikátorok sorolhatók.

Lengyel szakirodalmi szemle

CZEMIEL-GRZYBOWSKA, W.: Strategia rozwoju Polski Wschodniej a zróżnicowanie międzyregionalne. [Kelet-Lengyelország fejlesztési stratégiája és az interregionális különbségek] 15 p. <http://bialystokrise.pl/index.php?id=150>

A tanulmány azzal a megállapítással indul, hogy az állami támogatások nem képesek arra, hogy mérsékeljék az országban meglévő területi egyenlőtlenségeket, s felzárkóztassák a kelet-lengyelországi vajdaságokat, mindenképpen szükség van az európai uniós tagságból fakadó lehetőségek optimális kihasználására. A felzárkóztatási folyamat a szerző meglátása szerint hosszúnak és összetettnek ígérkezik, ami a különböző szintek, intézmények és szervezetek együttműködését, valamint új regionális politikai eszközrendszer alkalmazását követeli meg.

A keleti vajdaságok fejlődésének megkérdésessége történelmi okokra vezethető vissza, amelyben szerepet játszik a földrajzi fekvés, a tradicionális mezőgazdaság túlsúlya, az intenzív gazdasági fejlődés hiánya, az államszocialista és a rendszerváltás utáni fejlesztéspolitika prioritásai (nehézipari fejlesztések, majd a szerkezetváltás és ezen területek rehabilitációja), az EU támogatáspolitikájának sajátosságai.

Kelet-Lengyelország jellemzésére a tanulmány második felében kerül sor. Az öt vajdaság az ország 31,7 százalékát, lakosságának 21,5 százalékát foglalja magában. Az elmaradottság az urbanizáltság fokában, az egy főre jutó GDP összegében, a munkanélküliség és a foglalkoztatottság adataiban, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak számában és arányában, a vállalkozások számában, a szolgáltatási szektor ágazati arányában egyaránt megragadható. A nyugati vajdaságoknál kedvezőbb helyzet a természeti környezet (nemzeti parkok, természetvédelmi területek, tavak stb.) vonatkozásában tapasztalható, amely kedvező hatással van a turizmusra. Összességében azonban Kelet-Lengyelország a lakosság alacsony életszínvonalával, a gazdasági fejlődés alacsony dinamikájával, a kommunikációs infrastruktúra fejletlenségével, valamint a növekedési tényezők hiányával jellemezhető. A gazdasági-társadalmi stagnálás, illetve regresszió megakadályozására alkották meg a „Kelet-Lengyelország gazdasági és társadalmi fejlesztési stratégiája 2020-ig” című stratégiai dokumentumot.

A lengyel regionális politika fő célja a 2007-2013 tervezési időszakban az ország területi, társadalmi és gazdasági kohéziójának erősítése. Kelet-Lengyelország területén mindhárom dimenzióban alacsony kohézió tapasztalható. A társadalmi kohézió terén a foglalkoztatottság, a gazdasági kohézió esetében pedig az egy főre jutó GDP alapján szemlélteti a szerző a területi különbségeket. A területi kohézió vonatkozásában a közlekedési infrastruktúra fejletlensége, korlátozottsága hozható fel negatívumként, amely egy ESPON-kutatás megállapításain alapul.

A tanulmány megállapításai szerint a különböző támogatási programok forrásai önmagukban nem teremtik meg a fejlődéshez szükséges elégséges feltételeket, ezek mellett szükséges a fejlődést a vajdaságok belső, endogén tényezőinek fejlesztésére, a humán tőke magas minőségére, a kormányzati és önkormányzati intézmények együttműködésére alapozni. Ennek érdekében javaslatok megfogalmazására is sor kerül. A belső tényezők tekintetében a már csírájában meglévő klaszterek fejlesztésére, a humán tőke területén az oktatás minőségének fejlesztésére, a gazdasági igényeknek megfelelő szakképzési struktúra kialakítására, az együttműködés vonatkozásában pedig a központi, a regionális és a helyi hatalmak kooperációjának erősítésére, a nemzetközi kapcsolatok kialakítására hívja fel a szerző a figyelmet.

FIEDOROWICZ, K. – DUDA, J. Polska Wschodnia – warunki wyjścia z niedorozwoju. [**Kelet-Lengyelország: a „fejlődéstelenségből” való kilábalás feltételei**] Politechnika Częstochowska. 2007. 16 p. <http://www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/zeszyty/Zeszyt11/46.pdf>

Kelet-Lengyelország öt vajdaságból (lubelski, podlaski, podkapacki, świętokrzyski, warmińsko-mazurski) áll, amelyeket provokatív kifejezéssel élve az ország „fejlődéstelen” részének lehet nevezni. Fejlettségi szintje az ország egyéb részeihez viszonyítva 2/3, az EU-hoz (EU25) viszonyítva 1/3. Léteznek arra európai példák, hogy egy régió 20 év alatt hatalmas fejlődésen ment keresztül, s erre Kelet-Lengyelország esetében is van esély; az ehhez szükséges elemek feltárására vállalkoznak a szerzők.

A lengyel vajdaságokat az uniós átlaghoz való fejlettség alapján négy csoportba sorolják; Kelet-Lengyelország alkotja a negyedik, azaz legfejletlenebb csoportot, fejlettsége az EU-átlaghoz viszonyítva csak 33 százalék. Az első három csoportba tartozó 11 vajdaság alkotja Nyugat-Lengyelországot (Polska Zachodnia, illetve Polska „A”); a valószínűsíthető forgatókönyv szerint Kelet – Lengyelország (Polska „B”) fejlettsége az országos szinthez képest 15-20 év múlva 50 százalékra csökken. Elsődleges cél a különbségek növekedésének lassítása, aztán pedig azok mérséklése. A területi különbségek számos tényezővel ábrázolhatók. Az országrészek közötti különbségek, a kelet-lengyelországi hiányosságok a metropolizáció (nincs jelen a globális tőke, nem kapcsolódtak be a globális gazdaságba), a lakosság végzettsége (magasan kvalifikáltak alacsony aránya, nyugatra vándorlása, az ezzel összefüggő alacsony termelés), az innováció, az innovatív tevékenységek iránti fogékonyság, a kreativitás (új tevékenységek bevezetése), a gazdaság sokszínűsége (gazdasági tevékenységek diverzifikációja), stabilitás (a gazdaság működési körülményeinek instabilitása) területén érhetők tetten. A különbségek növekedéséért három jelenség, a kiegyensúlyozatlan migráció, a beruházások, befektetések átcsoportosítása és határ-, illetve folyosójelleg tehető felelőssé.

A térség fejlődése, a jelenlegi helyzetből való kilábalása hosszú, kb. 30 évet igénybe vevő folyamat. Az egy főre jutó GDP tekintetében három scenárió körvonalazódik: az egyik, „optimista” verzió szerint a jelenlegi, országos átlaghoz képest mért 75 százalékos fejlettségi szint először fokozatosan nő (66 százalék), majd emelkedésnek indul, s 2035-re eléri az átlagot. Ha a jelenlegi folyamatok állandósulnak, akkor a „valószínűsíthető” forgatókönyv valósul meg, azaz a keleti országrész fejlettsége az országos átlag felére csökken. A szélsőséges scenáriók közötti jövőképet a „megmaradás” forgatókönyve írja le, amely szerint a jelenlegi 75 százalékos szint hosszú távon is fenntartható. A fejlődéstelenségből való kilábalásnak három modelljét építették ki a korábban felsorolt hiányos területek segítségével. A soros kapcsolatos, a párhuzamos és a kettő kombinációjából létrehozott kevert modellek közül egyértelműen ez utóbbinak szavaznak bizalmat a szerzők. A valódi, megfelelő funkciókkal rendelkező metropoliszok megteremtése mellett prioritásként kell kezelni az oktatáspolitikát, növelni kell a magasan kvalifikált népesség arányát, amely az innováció növelésének, a kreatív tevékenységek megjelenésének is alapfeltétele. A három tényező – végzettség, innováció és kreativitás – elősegíti a gazdaság diverzifikációját, a stabilitás megteremtése pedig biztosítja a tartós és fenntartható növekedést.

A fő tényezők tehát a vajdasági városok metropoliszfunkcióinak fejlesztése, a képzettség szintjének növelése, az innovativitás, a kreativitás és a sokszínűség feltételeinek megteremtése, valamint a gazdasági növekedés stabilitásának biztosítása. Ezek teljesülése olyan szinergikus hatásokat idézhet elő, amelyek kivezetik a régiót a fejlődéstelenségből. Ugyanakkor ezeket hátráltathatja a kiegyensúlyozatlan migráció, a beruházások és a támogatások átcsoportosítása, a folyosójellegből fakadó hátrányos hatások.

GORZELAK, G. – KOZAK, M.: Expert evaluation network delivering policy analysis on the performance of cohesion policy 2007-2013. Poland. 2010. 35 p.

Lengyelország kelet-nyugati fejlettségében lévő megosztottság állandó, az eddigi kiegyenlítési törekvések nem jártak eredménnyel. A korábbi nemzeti regionális politika, valamint az EU különböző támogatási formái sem tudták megállítani, visszafordítani a folyamatot, sőt a regionális és intraregionális különbségek tovább növekedtek.

A fejlesztéspolitika fő céljainak nemzeti stratégiai dokumentumok (Lengyelország Fejlesztési Stratégiája, Nemzeti Kohéziós Stratégia) prioritásai alapján történő bemutatását, valamint az egyes operatív programok (ágazati, regionális és Kelet-Lengyelország OP) és az Európai Területi Együttműködés programjainak értékelését, végrehajtási jellegzetességeinek és problémáinak ismertetését követően a tanulmány részletesen szól a lengyel értékelési rendszerről. Az egyes programok stratégiai és éves terveken alapuló értékelésére Regionális Fejlesztési Minisztériumon belül létrehozott egység irányításával az irányító hatóságokon belüli értékelő osztályokon kerül sor. Az értékelések az első időszakban (2004-2007) az akadályokra és a végrehajtási rendszer szükséges fejlesztéseire összpontosultak, később határozottan elmozdultak az általánosabb, ex-post értékelések irányába, amelyek egyre inkább a hatásokra, szinergiákra irányulnak. A korábbi, a szervezetek tapasztalatait és módszertani lehetőségeit meghaladó, alacsony minőségű értékeléseket követően a remények szerint az ex-post értékelések térnyerésével új, minőségi korszak váltja fel. A fennálló problémák közül a monitoring rendszer elégtelenségét, a kvalitatív elemek helyett a kvantitatív elemekre, a hatások helyett a végrehajtási folyamatra való összpontosítást, a stratégiai szemlélet hiányát emelik ki a szerzők. Az egyes projektek beszámolóit elsődlegesen a pénzügyi tényezőkre összpontosítanak, figyelmen kívül hagyják a célokat, az eredményeket és az adott területre, a térség lakosságára gyakorolt hatásokat.

A kohéziós politika hatásait a szerzők megítélése szerint jelenleg még nehéz körülhatárolni, de kedvező jelek (növekvő GDP, foglalkoztatottság) már tapasztalhatók. Kiemelik ugyanakkor azt is, hogy a hatások a felhasználás módjától függenek. A jelenlegi fejlesztéspolitikai programok rendszere (28 operatív program) nagyon komplex, de a nagy, a gazdasági fejlődésre vagy a környezet minőségére nagy potenciális hatással bíró projektek végrehajtása lassú, miközben a helyi projektek csak minimális hatást gyakorolnak a gazdasági fejlődésre.

A megfogalmazott javaslatok a források nagyobb projektekre való koncentrálására, a „kemény infrastruktúrába” való beruházások kontrollálására/korlátozására és az új fejlődési faktorokra (innováció, gazdasági versenyképesség) való erőteljesebb összpontosításra, az OP-k közötti szinergiák, a politikák közötti kapcsolódási pontok megteremtésére, a különböző támogatási formák (ERFA, ESZA) keretében megvalósuló tevékenységek integrációjára, több alap támogatásával megvalósuló regionális projektek megvalósítására, a különböző tevékenységek felesleges szétaprózottságának és az adminisztratív terheknek felszámolására, a tapasztalatokra alapuló fejlesztés és végrehajtás kialakítására, valamint az értékelési tevékenységek integrációjára, az empirikus értékelések növelésére irányulnak.

GORZELAK ET AL: Applying the Four-Capital Model to the Assessment of Regional Development in the Lubuskie Region of Poland. European Environment. 2008. pp. 110-122.

A tanulmány alapját képező kutatás célja a négy-tőke modell alkalmazásával a regionális fejlesztési stratégia és a fenntartható fejlődés interaktív értékelése a lengyelországi Lubuskie vajdaság területén. A választás a magas környezetminőség, a lengyel gazdaságban betöltött meghatározó szerep, s a regionális hatóság fejlesztések iránti mély elkötelezettsége miatt esett erre a vajdaságra.

A tanulmány röviden kitér a Lubuskie vajdaság jellegzetességeire, majd a négy-tőke (gazdasági, humán, szociális és természeti tőke) modell alapján a jelenlegi helyzetértékelést követően a vajdaság fejlesztési céljait elemzi a marsalli (regionális önkormányzati) hivatal különböző egységei, a helyi önkormányzatok és a gazdasági szervezetek részvételével. A fejlesztési célok – a vélemények alapján – a vajdasági szükségletekhez igazodtak, azokra kívántak megoldásokat találni.

A vizsgálat második szakaszában a 2007-2013 közötti Strukturális Alapokból finanszírozott programok ex ante értékelésére, s az e során megállapított kritikus területek, valamint a Regionális Operatív Program (2005-2006) kifizetései közötti kapcsolatok vizsgálatára került sor. A mintegy húsz érintett részvételével zajló workshop során az egyes tőketípusokat indikátorok (18 db) alapján vizsgálták meg. Az értékelés négy szempont szerint zajlott: a trendek iránya, az adott folyamat jelenlegi állapota, tekintettel a kritikus küszöbre, a megfigyelt változásokhoz való személyes (intézményi) hozzáállás, politikai kezdeményezések a

pozitív trend támogatására vagy a negatív folyamatok irányainak megváltoztatására. A kutatás során külön kitértek a forráselosztás kérdéskörére, azaz hogy megfelel-e a forráselosztás a négy tőke jelenlegi állapotának és a trendeknek; lehetséges-e az értékelés előző szakaszának eredményei alapján változtatások bevezetése, lehetséges-e átváltás a ROP prioritásai között.

Az eredmények szerint a térségben hangsúlyosan a gazdasági növekedés jelenik meg célként, ez ugyanakkor pozitív hatással lehet a többi tőke állapotára is. A végrehajtás területén a gazdasági és a humán tőke területén történő intézkedések tekinthetők hatékonyak, míg a szociális tőke területén nem sikerül megfelelni az elvárásoknak. A környezetvédelem, illetve a természeti tőke inkább marginális kérdés a régióban. Az értékelési módszer tapasztalatainak összegzése szerint a tesztelt módszer jó eszköznek bizonyult a regionális fejlesztési stratégia és program értékelésében, különösen a külső koherencia (más stratégiai dokumentumokkal és a regionális fejlesztés általános tervével összehangolás), belső koherencia (az elemzett dokumentum céljai és tevékenységei közötti összhang, megegyezés), relevancia (milyen mértékben felelnek meg a program célkitűzései a beazonosított szükségleteknek, mennyire foglalkozik a fő erősségekkel és gyengeségekkel) területén. A konzultációkon alapuló interaktív módszer technikailag hatékony és tiszta módszer a kompromisszumon alapuló csoportos döntéshozatalra, a csoportos vitára, a dokumentumok felülvizsgálatára; ugyanakkor csak a leendő, tervezett dokumentumok struktúrájának értékelésére használható, meglévő vizsgálatára csak módosításokkal (kedvezményezett értékelése, szakértői kerekasztal-beszélgetések, regionális adatok elemzése) alkalmas. Tapasztalatok: szükséges a tőkék, az egyes mutatók, a célok és tevékenységek közötti kapcsolatok világos meghatározása, kidolgozása; az indikátorok és a vitatárgyak korlátozása (max.30); világos és átlátható értékelési rendszer alkalmazása; jó és alkalmas animáció ötvözése.

WOJOWICZ, D. ET AL.: Nowoczesne metody pomiaru oddziaływania inwestycji infrastrukturalnych i taborowych w transporcie. [**Modern módszerek az infrastrukturális és járműberuházások hatásainak méréséhez a közlekedésben**] Akademia Leona Koźmińskiego. 2009. 59 p.

A tanulmány indító megállapítása az, hogy az infrastrukturális beruházások egyre növekvő szerepe magával vonzza azt a követelményt is, hogy ezek eredményességét hatékony eszközökkel lehessen értékelni. Az értékeléseknek nemcsak elméleti adatokon, hanem a korábbi megvalósult beruházások tényleges tapasztalatain, illetve az ex-ante mellett ex-post vizsgálatokon kell alapulniuk. A kutatás célja az értékelési módszerek körének meghatározása, felhasználva ehhez korábbi vizsgálatok eredményeit és javaslatait. A vizsgálat során a tervezett témák (nettó hatások mérése az egyes útszakaszokon lévő forgalom példáján keresztül; az infrastrukturális beruházások és a vasúti közlekedés közötti szinergiák mérése; a városi tömegközlekedési eszközök üzemeltetési hatékonyságának benchmarkingja; városi tömegközlekedést használó utasok elégedettségének benchmarkingja; nettó hatások mérése a városi tömegközlekedést használó utasok száma alapján) közül a minisztériumi egyeztető megbeszélések során az első vizsgálata mellett döntöttek.

1. téma: a nettó hatások mérése az egyes útszakaszokon lévő forgalom példáján keresztül Három infrastrukturális beruházáson átesett útszakaszhoz kiválasztottak három másik, hasonló adottságokkal rendelkező referencia-útszakaszt. Minden útszakasz esetében műholdas navigációs rendszerek segítségével vizsgálták meg azt, hogy két azonos időszak között hogyan változott meg az adott útszakaszon az átlagsebesség, s járművek szerinti bontásban az utazáshoz szükséges idő, valamint azt, hogy milyen különbségek tapasztalhatók a felújított, illetve a fel nem újított útszakaszokon végbement változások között.

2. téma: az infrastrukturális beruházások és a vasúti közlekedés közötti szinergiák mérése

Három összehasonlítható vasútvonal utazóközönségének elégedettségét és utazási szokásait vizsgálták meg; mindegyik vasútvonal napi utazást szolgáló személyvonallal egy-egy vajdasági központ és térsége közötti viszonylatban. A vonalak közül kettőt már felújítottak, egy pedig most áll a beruházás előtt, így olyanokat is meg tudtak kérdezni, akik már használják az új vasutat, s olyanokat is, akik még nem találkoztak ilyennel. Az

interjúk három kérdéscsoport köré épültek: személyes információk, különböző szolgáltatáscsomagok közötti választás, különböző közlekedési eszközök közötti választás. A kutatás során a conjoint-analízis módszerét alkalmazták. Két conjoint-modellt készítettek; az egyikben négy faktor szerepelt: az utazás ára (öt kategória), az állomány állapota (régi/új vonat), a megállóhely állapota (régi/új), az utazás tartama (négy kategória), a másikban csak három tényező jutott szerephez: a közlekedési eszköz típusa (autóbusz, vonat, személyautó), az utazás időtartama (hét kategória), az utazás ára (hat kategória). Az első esetben az árak rugalmasságát, az árak iránti érzékenységet, a másodikonál a közlekedési eszközök komplementer-jellegét tudták jobban vizsgálni.

A részletes elemzéseket a tanulmányban a további kutatások érdekében készített gyakorlati javaslatok követik. A szerzők önértékelése szerint mindkét alkalmazott módszer jól hasznosítható a beruházások megvalósulásának értékelésekor. Az első vizsgálat során használt műholdas navigációs rendszerek egyszerű és olcsó értékelések készítését teszik lehetővé a forgalomra vonatkozóan, ugyanakkor a régebbi adatok rendelkezésre (nem) állása némi problémát okoz a vizsgálat során. A conjoint-analízis nemcsak az értékelés, hanem a tervezés során is értékes eredményekkel szolgál, amely alkalmas az egyes intézkedéseknek a szolgáltatás versenyképességére gyakorolt hatásának modellezésére, s ezáltal képes az utasok elvárásainak és igényeinek legmegfelelőbb tevékenység kiválasztására.

ZALESKI, J. ET AL.: Wpływ realizacji inwestycji finansowanych z funduszy unijnych na kształtowanie się głównych wskaźników dokumentów strategicznych – Narodowego Planu Rozwoju i Narodowej Strategii Spójności oraz innych wybranych wskaźników makroekonomicznych na poziomie krajowym i regionalnym za pomocą modelu krajowego i modeli regionalnych HERMIN. [Az uniós forrásokból finansírozott befektetések megvalósításának hatása a stratégiai dokumentumok (Nemzeti Fejlesztési Terv és Nemzeti Kohéziós Stratégia) fő mutatóinak, valamint egyéb, a HERMIN regionális és nemzeti modelljeinek segítségével kiválasztott nemzeti és regionális makrogazdasági mutatók formálódására]. Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego SA. 2008. p. 99.

A projektben részt vett John Bradley is, aki eredetileg az írországi gazdaság fejlődésének modellezésére hozta létre a HERMIN-modellt, amit később az Európai Unió számos országában alkalmaztak a közösségi források gazdasági folyamatokra gyakorolt hatásainak elemzésére. Ezt követően került sor a modell regionalizációjára, amely így szubnacionális szinten is alkalmazhatóvá vált. Lengyelországban a stratégiai programok ex-ante értékelésére már 2002-ben használták a modellt.

Az első fejezet rövid áttekintést nyújt a módszertanról, az alkalmazott HERMIN-modellről, valamint a többi, az elemzés során használt előrejelző, prognosztizáló módszerről. A HERMIN négy szektort különböztet meg: az (feldolgozó)ipari szektort, a piaci szolgáltatásokat, a mezőgazdaságot és a nem-kormányzati szolgáltatásokat. A modell struktúrája három kisebb, kínálati, abszorpciós és jövedelem-elosztási funkcionális egységre bontható, azonban a különböző egységek egyenletei integrált egészet alkotnak. Az országos HERMIN-modellhez használt adatok az 1995-2006 közötti éveket ölelik fel, míg a regionális modell 1998-2004 közötti adatokon alapul.

A második fejezet bemutatja a vizsgálat tárgyát és területét. A tárgy a címben meghatározott hatásokat és mutatókat foglalja magában, míg a vizsgálat területének időbeli (2004-2020), területi (országos, valamint regionális, azaz NUTS 2-es szintű) hatályán kívül az egyes, országos és regionális mutatók felsorolására is sor kerül.

A harmadik fejezet bemutatja az Nemzeti Fejlesztési Terv és a Nemzeti Kohéziós Stratégia egyes kiválasztott mutatókra gyakorolt hatásait. A mutatókat országos és regionális bontásban mutatják be, s ebben a fejezetben kerül sor az összesített eredmények ismertetésére is.

A harmadik fejezet ismerteti a vizsgálat országos és regionális eredményeit. A számítások alapját képező adatokat táblázatok formájában a Regionális Fejlesztési Minisztérium bocsátotta a kutatók rendelkezésére. A táblázatok mind az uniós, mind a társfinanszírozott támogatások megvalósult és a prognosztizált

kifizetéseit tartalmazza, regionális és gazdasági kategóriák (alapvető műszaki infrastruktúra, humán erőforrás-fejlesztés, a feldolgozóipar közvetlen támogatása) szerinti bontásban. Az összegyűjtött adatok a 2004-2006 közötti NFT tényleges, s a 2008-2010 közötti prognosztizált, a Strukturális Alapokból és a Kohéziós Alapból származó kifizetésein, valamint a NKS 2007 és 2015 közötti uniós, illetve társfinanszírozásban megvalósuló forrásain alapulnak.

Az országos és a regionális gazdaságra gyakorolt hatások bemutatására először az egyes területi egységek számára már kifizetett, illetve prognosztizált transferek alapján kerül sor, melyet az NFT és az NKS kifizetései, valamint az egyes gazdasági mutatók (pl. egy főre jutó GDP, foglalkoztatás, munkanélküliség, újonnan létrehozott munkahelyek, foglalkoztatottak nemzetgazdasági ágazatok szerint, munkaerő-termelékenység) kapcsolatának elemzése követ.

Az elemzés/előrejelzés általános megállapítása az, hogy az uniós támogatások nélkül megvalósuló országos fejlődés is viszonylag gyors növekedést eredményezne, azonban ez a scenárió sokkal inkább a munkahelyteremtés ütemének gyorsulásához vezetne, míg a közösségi forrásokkal megvalósuló „modernizációs forgatókönyv” sokkal inkább hat az egy főre jutó GDP, valamint a termelékenység növekedésére.

Német szakirodalmi szemle

DILLER, CH.: Evaluation in der regionalen Raumordnungsplanung – Praxis, Forschung, Perspektiven. – Informationen zur Raumentwicklung, 1/2. 2012. pp. 1-16.

A cikk a regionális területrendezési tervek értékelésének elméleti alapjaival foglalkozik. A szerző szerint azért fontos a regionális területrendezést értékelni, mert így kaphatunk megfelelő visszacsatolást és ellenőrzést a regionális tervezésről, a megvalósított projektekről és ezek a következő stratégiák alapjául is szolgálhatnak. Az értékelést a szerző a kontrolling kibővítésének tartja, amelyben a kontrollingban használatos módszerek (konkrét, számszerűsíthető célok és hatások elemzése) mellett menedzsment komponenssel is rendelkezik. Németországban a területrendezési törvényben rendelkeztek arról, hogy a területi intézkedések hatásaira áttekintést kell készíteni. A cikk értekezik arról, hogy egy kérdőíves felmérés során a megkérdezett, regionális tervezésben dolgozó szakemberek közül ki milyen módszerekhez fordul a regionális fejlődés kiértékelésére, illetve honnan ismeri az adott módszert. A cikkben a szerző elemzi az értékelésnek, mint módszertannak a hibáit, gyengeségeit tovább azt, hogy melyek ennek az oka. Ezt követően felvázol egy „általános” értékelő modellt és az ahhoz kapcsolódó inputokat, outputokat és throughputokat, végül pedig különböző tudományos szervezetek illetve szakértők által kidolgozott értékelő tanulmányokat elemzi, hogy melyik esetben milyen módszerekkel értékelték ki az adott szituációt és ezek nyomán ajánlásokat fogalmaz meg a jövőbeni értékelésekre.

EINIG, K. – ZASPEL, B.: Vergleichende Planevaluation mit dem Raumordnungsplan-Monitor – Informationen zur Raumentwicklung, 1/2. 2012. pp. 17-34.

A cikkben a szerzők tervértékelés felvázolják a tervértékeléssel kapcsolatos perspektívákat, elemzik az okokat, hogy miért nem készülnek tervértékelések, továbbá bemutatják az egyes elemzési módszereket (sikeresség értékelése, hatásértékelés, végrehajtás értékelése, tervértékelés). A szerzők kiemelik az összehasonlítást, mint módszert, amelyet a ROPLAMO (Raumordnungsplan-Monitor) is használ, majd pedig ennek a módszernek az egyes kritériumait mutatják be a tervezés- és értékeléskutatás szempontjából (pl. összehasonlítható adatok, okok, hatások, időtáv, motivációk, módszertani követelmények stb.). A ROPLAMO egy az ARC-GIS geoinformációs szoftverre támaszkodó adatbázis, amelyet számszerűsíthető adatok tárolására és elemzésére használnak. A rendszerben minden regionális fejlesztési terv saját azonosítót kap a precíz identifikálás miatt. A regionális tervek időbeli hatálya 10-15 évet ölel fel Németországban. Az új tartományokban (korábbi NDK-terület) első illetve két tartományban második

generációs tervek érvényesek, a régi tartományokban (korábbi NSZK-terület) már negyedik generációs tervek vannak. A ROPLAMO-ban speciális témákra (pl. megújuló energia, környezetvédelem) is készítenek regionális terveket (erre a cikkben egy példát is bemutatnak a tervezési régiók szélenergia használatáról). A szerzők szerint azért, hogy tisztázni lehessen, melyek regionális tervezés által még tolerált és már nem elfogadható hatások, az értékelést a megvalósíthatóság vizsgálata felé kell továbbfejlesztetni, amely a regionális tervek végrehajtási terveit mélyebben szemügyre veszi.

FLORIO M. AND MORETTI L.: The effect of business support on employment in manufacturing: evidence from the EU structural funds in Germany, Italy, and Spain, Departemental Working Papers 2009-33, University of Milan Italy.

A tanulmány azt vizsgálja, hogy van-e összefüggés az európai uniós kohéziós támogatások és az üzleti aktivitás illetve az ipari foglalkoztatás növekedése között, konkrétan hogy a támogatások különböző hatással vannak a különböző kezdeti méretű és különböző növekedési lehetőségekkel rendelkező iparágakra. A vizsgálatba 14 iparágat és 70 európai régiót (német, spanyol és olasz) vontak be, mivel ezekben az országokban nagy volt az 1. célterülethez tartozó régiók száma, továbbá a megfelelő regionális adatok is rendelkezésre álltak az Eurostatból. A vizsgálati periódusnak pedig a 2000-2006-os időszakot jelölték meg. A következő adatokat használták: foglalkoztatás növekedése, foglalkoztatottak aránya a régióban, - az országban, az üzleti támogatások GDP aránya, a kohéziós támogatások GDP aránya 2000-2006 között (1994-99 között a támogatások aránya a bruttó hozzáadott értékhez), a regionális GDP és az egy főre jutó regionális GDP. A szerzők regresszió-analízist használtak, amelybe az egyes tényezőket régióra és iparágra vonatkozóan vonták be, továbbá beépítettek a modellbe egy regionális jellemzőket tartalmazó változót, egy az iparági faktorokat magába foglaló változót, valamint egy az ország-specifikus tényezőket jellemző változót, végül pedig egy a növekedési lehetőségeket jelző dummy-változót. Az eredmények azt mutatták, hogy a kohéziós támogatások pozitív és szignifikáns kapcsolatban vannak a foglalkoztatás növekedésével azokban az iparágakban, ahol a kezdeti méret kicsi és nagy a fejlődési lehetőség. Az iparágak közötti hatások kiszűrésével növelni lehet annak a megértését, hogyan befolyásolja a strukturális alapokból származó támogatások az ipari, regionális fejlődési és kiegyenlítési lehetőségeket.

WIECHMANN, TH. – MÖRL, K. – VOCK, A.: Evaluation von Modellvorhaben der Raumordnung. – Informationen zur Raumentwicklung, 1/2. 2012. pp. 79-90.

A szerzők a tanulmányban a „Modellvorhaben der Raumordnung” (MORO) által végzett értékeléssel foglalkoznak. A területrendezési modellek irodalmának áttekintése során a német regionális fejlődés modellezésével és a regionális politikával kapcsolatos jelzőket gyűjtötték össze. A szerzők szerint az értékelés olyan döntést segítő elem, amelyek a modellek hatékonyságára, folytatólagosságára, javíthatóságára és fejlődésére vonatkozó hangsúlyos pontjait vázolják fel, továbbá az értékelésnek bizonyos feladatokat is teljesítenie kell (pl. információszolgáltatás, önellenőrzés). Elemzik az értékelési módszerek kiválasztásának folyamatát, bemutatják azokat a nehézségeket, amelyek a regionális fejlődés értékelésekor felmerülhetnek, valamint felvázolják, hogy az egyes módszereknek milyen keretek között kell működni elméletileg. A szerzők két modell típust különböztetnek meg: „summative” (ex-post) és „formative” (folyamatkísérő) modellek. A modellek nagy komplexitása miatt meg kell különböztetni a modellek eredmény dimenzióit: végrehajtási terv, folyamat, projekteredmény, valamint „érzékelés és alkalmazás”. A cikkben elemzik az értékelendő dimenziók és az értékelő kritériumok extern hatásait. Összegzésként megállapítják, hogy az értékeléseknél a projektgazda jelentősége nagy a projektben fontos aktorok motiválásában, továbbá ajánlásokat tesznek a MORO program továbbfejlesztésére.